

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AVRUPA BİRLİĞİ YÜKSEKÖĞRETİM POLİTİKALARI VE TÜRKİYE
(AVRUPA YÜKSEKÖĞRETİM ALANI, ERASMUS VE TÜRKİYE İLİŞKİLERİ)

İbrahim Nail BURAL

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. İsmail BİRCAN

Ankara, 2007
(Fotokopi ile çoğaltılamaz)

05.06.2007

T.C.

ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İ. Nail Bural'a ait Avrupa Birliği Yükseköğretim Politikaları Ve Türkiye (Avrupa Yükseköğretim Alanı, Erasmus Ve Türkiye İlişkileri) adlı çalışma, jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan.....
Prof.Dr.Ayhan TAN

Üye.....
Prof.Dr.İsmail BİRCAN
(Danışman)

Üye.....
Prof.Dr.Dilaver TENGİLİMOĞLU

Avrupa Birliği Yükseköğretim Politikaları ve Türkiye
(Avrupa Yükseköğretim Alanı, Erasmus ve Türkiye İlişkileri)
İbrahim Nail Bural

ÖZET

Araştırmada Avrupa Eğitim Politikaları açısından önemli bir yer tutan Avrupa Yükseköğretim Alanı ve ardından Erasmus Programı'nın Türkiye'nin bu politikalara yaklaşımları açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşabilmek için öncelikle neden bir Avrupa Yükseköğretim Alanı'na ihtiyaç duyulduğu, dünyada ve Avrupa'da ne gibi değişimler yaşandığı ortaya koyulmuştur. Türkiye'nin bu süreçte neler yaptığını, hangi koşullardan etkilendiğini açıklayabilmek için dünyada, Avrupa'da, Türkiye'de yeni sorunlar ve sonucunda ortaya çıkan eğilimler başlıklar altında açıklanmıştır.

Çalışmada verilerin toplanmasında doküman incelemesi kullanılmıştır. Avrupa Yükseköğretim Alanı'na katılım gösteren ülkelerin genel olarak amaçları ve belirlenen prensiplere hangi derecelerde destek verdikleri gösterilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'nin Avrupa Yükseköğretim Alanı'na ve Erasmus Programı'na ne ölçüde katıldığı, buradan beklediği faydanın ne olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, her bir Avrupa Yükseköğretim Alanı katılımcısı ülkenin kendi geçmişine, dolayısıyla farklı ihtiyaçlarına göre farklı amaçlar taşıdıkları, bu sebeple bazı uygulamalarda daha fazla istekli iken bazılarında ise isteksiz oldukları, bunun yanında belirgin ortak çıkarlarda birleşebildikleri saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Avrupa Yükseköğretim Alanı, Bologna Süreci, Erasmus.

The European Union Higher Education Policy and Turkey
(The European Higher Education Area, Erasmus and Turkey Relations)
İbrahim Nail Bural

ABSTRACT

The aim of this study is to evaluate the European Higher Education Area (EHEA) and Erasmus Programme, which have considerable importance in European Educational Policies, from the perspective of Turkey's interests.

For this purpose, firstly, the explanation of the reasons to establish a EHEA is made and the changes that have been occurring in Europe and the world are presented.

Problems faced and the new trends arising in the world, Europe and Turkey during the process are explained under respective headings, in order to define the conditions that influenced Turkey's policies during the process,

This study was accomplished by document research method. The general objectives of the countries in participating EHEA and the extent of their support to its established principles was presented.

It is also aimed to illustrate the extent of Turkey's participation in EHEA and Erasmus Programme, and the benefits that are expected.

According to the findings of this research, it was concluded that, each country, that participates in EHEA, has separate goals which are originating from their own particular needs. Hence while countries tend to be more enthusiastic in the implementation of some of the practices, they remain reluctant in others. On the other hand it is determined that the countries are still able to cooperate on issues where they have clear common interests.

Keywords: European Higher Education Area, Bologna Process, Erasmus.

İÇİNDEKİLER

İÇ KAPAK.....	i
TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar VE ŞEKİLLER.....	viii
KISALTMALAR.....	x

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi	1
1.2. Yöntem.....	4
1.3. Sınırlılıklar.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYA GENELİNDE YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMLERİNİN SORUNLARI VE YENİ EĞİLİMLER

2.1. Sorunlar ve Yeni Eğilimler.....	6
2.1.1. Yükseköğretimde Yığınlaşma.....	10
2.1.2. Yükseköğretimin Küreselleşmesi.....	10
2.1.3. Yükseköğretimin Finansmanı.....	12
2.1.4. Yükseköğretimde Özelleşme	12
2.1.5. Üniversite Özerkliği ve Hesap Verilebilirlik.....	13
2.1.6. Yükseköğretimde Kalite Güvencesi ve Akreditasyon.....	14
2.1.7. Yükseköğretimin Yönetimi/Yönetişimi.....	14

2.1.8. Üniversite Sistemine İlişkin Yönetişim Yaklaşımlarının Sistem İçinde Az Sayıda Araştırma Üniversitesinin Ön Plana Çıkmasına Olanak Vermesi.....	14
--	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMLERİNİN SORUNLARI VE YENİ EĞİLİMLER

3.1. Bologna Süreci ve Avrupa Yükseköğretim Alanı.....	15
3.1.1. Bologna Süreci'nin Başlatılmasına Neden Olan Sorunlar ve Amaçlar.....	16
3.1.2. Uygulamaları Belirleyen Belgeler.....	26
3.1.2.1. Bologna Ortak Deklarasyonu.....	26
3.1.2.2. Prag Deklarasyonu.....	28
3.1.2.3. Graz Deklarasyonu.....	28
3.1.2.4. Berlin Deklarasyonu.....	31
3.1.2.5. Bergen Deklarasyonu.....	34
3.1.3. Bologna Süreci ve Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda Uygulamalar ve Sonuçları	38
3.1.3.1. Kazanımlar.....	39
3.1.3.2. Sorunlar.....	39
3.1.3.3. Farklılıkların Korunması.....	44

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİNİN SORUNLARI VE YENİ EĞİLİMLER

4.1. Sorunlar.....	48
4.2. Çözüm çabaları.....	54
4.2.1. Türkiye'nin Avantajlı Durumu.....	61
4.3. Bologna Süreci ve Avrupa Yükseköğretim Alanı'na Katılım.....	65
4.3.1. Türkiye'nin Katılım Nedenleri ve Amaçları.....	65
4.3.2. Katılım Sürecinde Uygulamalar ve Sonuçları.....	66

BEŞİNCİ BÖLÜM
ERASMUS PROGRAMI

5.1. Erasmus Programı'nın Başlatılma Nedenleri ve Amaçları.....	74
5.2. Erasmus Programı'nda Uygulamalar ve Sonuçları.....	77
5.3. Erasmus Programı'na Türkiye'nin Katılımı.....	85
5.3.1. Türkiye'nin Katılım Nedenleri ve Amaçları.....	85
5.3.2. Katılım Sürecinde Uygulamalar ve Sonuçları.....	86

ALTINCI BÖLÜM
SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç.....	92
6.2. Öneriler.....	102
EKLER.....	105
Ek 1. 1987/1988 – 2005/2006 Yılları Ükelere Göre Erasmus Öğrenci Hareketliliği Tablosu.....	105
Ek 2. 2004/2005 Yılları Ükelerine Göre Erasmus Öğrenci Hareketliliği Tablosu.....	106
Ek 3. 2004/2005 Yılları Alanlara Göre Erasmus Öğrenci Hareketliliği Tablosu.....	107
Ek 4. 1987/1988 – 2004/2005 Yılları Erasmus Öğrenci Hareketliliği.....	108
KAYNAKLAR.....	109

TABLolar VE ŞEKİLLER

Tablo 1. 2004 yılında Türkiye'de Faaliyette Bulunan AB-15 Kaynaklı Yabancı Sermayeli Kuruluşlar.....	8
Tablo 2. 2004 Yılı Öğrenci Hareketlilikleri.....	11
Tablo 3. Avrupa Birliği Çerçeve Programlar Bütçesi.....	21
Tablo 4. Bologna Süreci Öncelikli Hedefleri Açısından Ülkelerin 2005 Yılı Durumları.....	39
Tablo 5. 2006 Yılı En İyi 100 Avrupa Üniversitesi Tablosu.....	40
Tablo 6. Meslek Yüksekokullarının Kaynak Bakımından Dağılımı.....	49
Tablo 7. 2004 Yılı 15 Yaş Üstü Nüfusun Eğitim Durumu.....	50
Tablo 8. 1990 ve 2010 Yıllarında 6 ve Daha Yukarı Yaştaki Nüfusun Eğitim Durumları.....	64
Tablo 9. 2005 Yılı Türkiye'nin Bologna Süreci İlerleme Durumu.....	68
Tablo 10. 2004-2005 Yılları Bologna Sürecinin Değerlendirilmesinde Ülke Toplam Skorları.....	69
Tablo 11. 2004-2005 Yılları Kalite Güvencesi Açısından Ülke Skorları.....	70
Tablo 12. 2004-2005 Yılları İki aşamalı Derecelendirme Açısından Ülke Skorları...71	
Tablo 13. 2004-2005 Yılları Tanınma Açısından Ülke Skorları.....	72
Tablo 14. 2006 Yılında Gönderdiği ve Kabul Ettiği Erasmus Programı Öğrenci Sayılarına Göre Eğitim Kurumları.....	82
Tablo 15. 2006 Yılında Gönderdiği ve Kabul Ettiği Erasmus Programı Öğretmen Sayılarına Göre Eğitim Kurumları.....	84
Tablo 16. 2005 Yılına Kadar Erasmus Üniversite Beyannamesi Alan Üniversiteler.87	
Tablo 17. Erasmus Programı ile Türkiye'den Yurtdışına Giden Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları.....	90
Grafik 1. 2002 Yılı Sciences Citation Index Ülkelere Göre Dağılım.....	43
Grafik 2. 2002 Yılı Social Sciences Citation Index Ülkelere Göre Dağılım.....	44
Grafik 3. AR-GE Harcamalarının GSYİH'ye Oranı.....	51

Grafik 4. 1987–2005 Yılları Arasında Avrupa’da Erasmus Programı Öğrenci Hareketliliği.....	79
Grafik 5. 2004–2005 Yılları Ükelere Göre Erasmus Programına Katılım Oranları..	80
Grafik 6. 1997–1998 ve 2004–2005 Yılları Arası Erasmus Öğretmen Hareketliliği.	81
Şekil 1. Türk Yükseköğretim Sistemini Oluşturan Bileşenler.....	62
Harita 1. Bologna Sürecine Dahil Ülkeler.....	23

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

AB-15 : 1 Mayıs 2004 Genişleme Süreci öncesi Avrupa Birliği Üyesi Olan Devletler

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AR-GE : Araştırma-Geliştirme

AT : Avrupa Topluluğu

AYA: Avrupa Yükseköğretim Alanı

BFUG : Bologna Follow-Up Group (Bologna İzleme Grubu)

DAAD : Deutscher Akademischer Austausch Dienst (Alman Akademik Değişim Servisi)

DİE : Devlet İstatistik Enstitüsü

DPT : Devlet Planlama Teşkilatı

ECTS : European Credit Transfer System (Avrupa Kredi Transfer Sistemi)

ENQA : The European Association for Quality Assurance in Higher Education (Avrupa Yükseköğretimde Kalite Güvence Ajansları Birliği)

GSMH : Gayri Safi Milli Hasıla

GSYİH : Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

OECD : Organization for Economic Cooperation and Development (Ekonomik Kalkınma ve işbirliği Örgütü)

SCI : Sciences Citation Index

SSCI : Social Sciences Citation Index

TÜBİTAK : Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumu

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

YÖK : Yükseköğretim Kurulu

UA : Ulusal Ajans

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. ÇALIŞMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Konunun seçilme amacı Avrupa Birliği'nin uygulamakta olduğu ve süreç içinde geliştirdiği eğitim politikalarının yükseköğretim ile ilgili olan boyutunu incelemek ve varılmak istenen amaçları ortaya çıkarmaktır. Böylelikle Avrupa Birliği'nin kendisi için tasarlamaya çalıştığı geleceğe ilişkin öngörülerde bulunabilmektir. Yeni tip bir kurumsallaşmanın, vatandaşlık anlayışının Avrupa Birliği üyelerince nasıl oluşturulduğu, değerlendirildiğini araştırmak, verileri toplamak, böylelikle gerekli adımları atabilmek ve tedbirler alabilmektir.

Avrupa Birliği, dünyada ortaya çıkan yeni eğilimler, beklentiler sonucu bilgi toplumu olabilmek ve daha rekabetçi bir konuma gelebilmek amacıyla eğitim alanında önemli politikalar belirlemiştir. Bu politikaları yaygınlaştırarak oluşturulacak yeni standartlar ile daha da gelişmek, bu amaçla da eğitime yeni roller kazandıracak çeşitli projeleri uygulamak noktasına gelmiştir.¹ Bu gelişmeleri yakından takip ederek kendi sorunları ve aynı zamanda amaçları doğrultusunda fayda sağlamak isteyen Türkiye'de bu projelerde yer almak için gereken adımları atmıştır.

Bu anlamda çalışmanın amacı Avrupa Birliği'nin yükseköğretim politikalarından Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşum sürecini incelemek, hâlihazırda uygulamada olan yükseköğretim politikalarına değinerek, Türkiye'nin katılımında bulunduğu Avrupa Yükseköğretim Alanı ve topluluk programlarından Erasmus hakkında bilgi vermek, program ve uygulama performanslarının genel bir değerlendirmesini sunabilmektir. AB Yükseköğretim Politikaları'nda Türkiye'nin

¹ Yükseköğretim Kurulu. **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, Ankara: YÖK, Şubat 2007. s. 13. www.yok.gov.tr/duyuru/yok_strateji_kitabi.pdf 1 Nisan 2007.

yerinin belirlenerek, Türkiye gibi diğer ülkelerin de hangi amaçlarla hareket ettiklerinin tespit edilerek açıklanmasıdır. Avrupa Yükseköğretim Alanı'na katılım gösteren ülkeler tüm kararları hemen benimsemekte midirler? Türkiye'nin Avrupa Yükseköğretim Alanı'na katılım amacı yalnızca AB üyelik süreciyle mi ilgilidir? Sorularına da yanıt aranacaktır.

Dünya üzerinde bir değişim dönemi yaşanmaktadır. Küreselleşme etkilerini giderek daha fazla hissettirmekte dünya genelinde hem ekonomik hem de yapısal dönüşümlere yol açmaktadır.² Coğrafi sınırların önemi azalırken serbest pazar ekonomisi ve rekabet ön plana çıkmaktadır.³ Artık hükümetler kendilerine bağlı bakanlıkların konuları ile ilgili olarak diğer ülke hükümetleri ile ilişki ve işbirliği içine girmeye başlamışlardır⁴

Toprağın önemli olduğu tarım toplumu, sermayenin önemli olduğu sanayi toplumu aşamalarından sonra en büyük güç iyi bir eğitim almış insan olmuştur. Birey sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş aşamasında önem kazanmış ve bu durum devlet politikalarında da kendisini göstermiştir.⁵ Gelişmelere uyum sağlayabilmek için sürekli kendini yenilemek ve sisteme katkıda bulunmak zorunlu hale gelmiştir.

Tüm ülkeler farklı geçmişlere, ihtiyaçlara, çıkarılara sahiptirler ancak ortak olan nokta hepsinin eğitim konusunda kaynak sorunlarından, ihtiyaçlara cevap veremeyen eğitim politikalarından, öğrenci yığılmalarından şikayetçi olmalarıdır. Yeni bir yüzyıla girerken eğitim aracılığı ile uygun bir yapının geliştirilmesi savunulmaktadır.⁶

² Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu. **Vizyon 2023, Teknoloji Öngörü Projesi, Eğitim ve İnsan Kaynakları Sonuç Raporu ve Strateji Belgesi**, Ankara: TÜBİTAK, 26 Ocak 2005, s. 10.

http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/egitimveinsankaynaklari/raporlar/EIK_Sonuc_Raporu_ve_Strat_Belg.pdf 1 Nisan 2007.

³ Yükseköğretim Kurulu. **Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu**, Ankara: YÖK, Kasım 2005, <http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/raporlar.htm> 1 Nisan 2007.

⁴ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, İstanbul: Alfa yayınları, 2002, s. 427.

⁵ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., ss. 23-25.

⁶ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 12.

Yükseköğretim alanında rekabet en önemli faktörlerden biri haline gelmiştir ve bunu gerçekleştirebilmek için sürekli olarak yenilenmek, eğitim konusunda dünyada atılan adımları yakından takip etmek gereklidir. Avrupa Yükseköğretim Alanı ile amaçlanan en önemli noktalardan biri daha güçlü ve rekabetçi bir yapı ortaya koyabilmektir.⁷ Avrupa ülkeleri bu amacı gerçekleştirebilmek için harekete geçmiş, yükseköğretim sistemlerinde pratik sonuçlar çok daha fazla önemsenmeye başlanmıştır.⁸

Tüm dünya ülkeleri gibi Türkiye’de dünyada gerçekleşen dönüşüm süreci sebebiyle aynı sorunları yaşamaktadır. Yeni sorunlara karşı strateji geliştirmeye çalışırken⁹ aynı zamanda çıkarları doğrultusunda Avrupa Eğitim Politikalarını takip etmektedir. Türkiye’nin Avrupa Yükseköğretim Alanı ile ilgilenmesinin tek sebebi Avrupa Birliği’ne giriş süreci değildir. Eğitim sisteminde birçok sorunlar yaşamaktadır ve bunlara çözüm aramaktadır.¹⁰

Türkiye uzun bir zamandır ilerleme yönünü Batı olarak belirlemiştir. Üyelik süreci göz önünde bulundurulduğunda tüm şartlar uygun olduğunda varılacak bir nokta olarak Avrupa Birliği’nin kendi kurumsal yapısı, genişleme politikaları, üye devletlerin halklarının kültürel yapısı, Türkiye’nin kendi elinde olmayan koşullardır. Tüm bunlar süreç içerisinde birçok diğer faktörün yanı sıra eğitim politikaları sebebi ile de dinamik bir haldedir, değişim içindedir. Tüm bunlar yeterince anlaşılmadan bir öneride bulunmak mümkün değildir. Bu noktada Avrupa Birliği’nin yükseköğretim politikaları ile kendisini gelecekte ne şekilde biçimlendireceğinin eldeki verilere göre değerlendirilmesi gereklidir. Aynı zamanda uygulanmaya çalışılan politikalarda ülkelerin hangi konularda istekli hangilerinde isteksiz oldukları ortaya konulmalı ve nedenleri araştırılmalıdır.

⁷ Zeynep Kaplan, “Avrupa Birliğinde Bilim ve Teknoloji Politikaları ve Adaylık”, 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetimi Kongresi Bildirisi, Eskişehir: 25-26 Kasım 2004, ss. 187-195.
<http://iibf.ogu.edu.tr/kongre/> 1 Nisan 2007.

⁸ **Higher Education, Lessons Of Experience**. Volume I, Washington DC.: World Bank Publication, 1994, s. 1.

⁹ İhsan Dağı, **Türk Dış Politikasında Gelenek ve Değişim**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 1998, s. iii.

¹⁰ YÖK, **Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 7.

Çalışmada, uygulanmaya çalışılan yükseköğretim politikalarının Avrupa Birliği'ni güçlendirici bir etken olarak görülmesi yanı sıra ülkelerin farklılıklarını da korumak istediklerini gösteren veriler toplanacak ve yorumlanacaktır.

Bu noktada Yükseköğretim sistemleri açısından bu çalışma ile Dünyada, Avrupa'da, Türkiye'de hangi sorunların ve ne gibi yeni eğilimlerin ortaya çıktığı belirtilecek, Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın ve ardından Erasmus programının ortaya çıkış sebepleri ve oluşum süreci açıklanacak, Türkiye'nin sürecin neresinde olduğu belirtilecek ve önerilerde bulunulacaktır.

1.2. YÖNTEM

Çalışma; literatür tarama türünde araştırma yapılarak hazırlanmıştır. İncelenen ve literatür taraması yapılan kaynaklar, kaynaklar bölümünde belirtilmiştir. Veriler; İnceleme ve araştırma türü eserlerden, internette yer alan konu ile ilgili araştırmalardan, kurumların internet sayfalarından, antlaşma, komisyon raporu, deklarasyon gibi belgelerden elde edilmiş ve sınıflandırılarak yorumlanmıştır.

Araştırmada, Avrupa Birliği ve Türkiye'nin yükseköğretim politikaları kendi özgül koşullarında tanımlanmış ve aralarında benzerliklere değinilmiştir.

Araştırmada yükseköğretim sistemleri açısından, Dünyada, Avrupa'da ve Türkiye'de ne gibi sorunların var olduğu, betimlenecektir. Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın ortaya çıkış sebepleri ve oluşum süreci açıklanacak Türkiye'nin Avrupa Yükseköğretim Alanı ve Erasmus programı ile ilişkileri belirtilecektir. Bu amaçlara ulaşmak için dünya üzerinde yaşanan değişim sürecinin getirdiği etkileri, Avrupa Yükseköğretim Alanı sürecinin uygulanmasındaki amaçları, uygulama farklılıklarını, süreç içinde elde edilmeye çalışılan kazanımları belirtecek veriler toplanmıştır. Dünya genelinde görülen yükseköğretim sorunları Avrupa Birliği ve Türkiye'deki yükseköğretim sistemlerinin sorunlarını kapsadığı için Avrupa Birliği ve Türkiye'nin

yükseköğretim sistemlerinde bulunan sorunların incelendiği başlıklarda geniş tekrar yapılmamıştır.

1.3. SINIRLILIKLAR

Araştırmada;

1. Avrupa Birliği'nin tarihi gelişimi ve oluşum süreçleri kapsam dışı bırakılmıştır.
2. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş süreci kapsam dışı bırakılmıştır.
3. Avrupa Birliği eğitim politikaları çok yönlü ve kapsamlıdır. Bu noktada çalışma Avrupa Birliğinin eğitim konusundaki tüm politikalarını değil, daha özelden Avrupa Yükseköğretim Alanı'nı Bologna Süreci bağlamında incelemekte ve topluluk programlarından Erasmus programını katılım yönünden incelemektedir.
4. Çalışma Avrupa Birliği kurumlarının aldığı resmi kararlar ve bu kurumların yayınları ile sınırlıdır.
5. Araştırmada her bir Avrupa Birliği üyesi ülke gereklilik dışında tek tek incelenmeyecek, bir yapının parçaları olarak değerlendirileceklerdir. Eğitim politikaları incelenirken konunun eğitim bilimlerini ilgilendiren yönüyle değil, Avrupa Birliği'nin oluşum ve sürekliliği içerisinde kurgulanma şekilleri ve bunun dünyada değişim sürecinde önemi araştırılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYA GENELİNDE YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMLERİNİN SORUNLARI VE YENİ EĞİLİMLER

2.1. SORUNLAR VE YENİ EĞİLİMLER

Soğuk Savaşın sonlanması ile uluslararası ilişkiler yeni bir döneme girmiştir. Tek bir dünya toplumu, ekonomisi, kültürü, siyaseti ortaya çıktı demek mümkün olmasa da ekonomik, sosyal ve siyasal sınırlar gevşerken¹¹ küreselleşme denilen olgu tüm ülkeleri etkilemeye başlamıştır.

Küreselleşmenin tanımı hakkında tam bir uzlaşma olmasa da¹² genel bir tanım yapılabilir.¹³ Küreselleşme kısaca teknoloji, iletişim, ulaşım, haber alma, ekonomi, mali ve ticari faaliyetlerde meydana gelen süratli gelişimlere paralel olarak insanların da bu yeni olanakları kullanarak vizyonlarını küresel düzeye yükseltmeleridir. Vizyon küresel düzeye yükselince klasik uluslararası ilişkilerin sınırlarının aşılması söz konusu olmuştur.¹⁴

Bir diğer tanıma göre ise küreselleşme dünyada uluslar, toplumlar ve gruplar arası karşılıklı ilişkilerin genişlemesi, derinleşmesi, hızlanması konularına dair tüm olguları kapsayan bir alandır. Başlıca ekonomik, kültürel, siyasal alanlarda yaşanan değişimler, sermayenin küreselleşmesi, Avrupa Birliği gibi bölgesel ve uluslararası örgütlerin gereklilik haline gelmesi, siyasetin ulus devletlerin dışında bir alana taşması yerel yönetim ve sivil toplum örgütlerinin öneminin artması, katılımcı demokrasinin önem kazanması olarak gösterilebilir.¹⁵

¹¹ Ramazan Gözen, **Çoğulculuk, Küreselleşme ve 11 Eylül**, İstanbul: Alfa Yayınevi, 2004, ss.142-143.

¹² Gönül İçli, "Küreselleşme ve Kültür" C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 25, No 2, Aralık 2001, ss. 163-172.

¹³ Gözen, **Çoğulculuk**....., s. 145.

¹⁴ Gözen, **Çoğulculuk**....., s. 16.

¹⁵ DPT, **Sekizinci Kalkınma Planı, 2001-2005: Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara: DPT, 2000. <http://ekutup.dpt.gov.tr/dunya/oik560.pdf> 1 Nisan 2007.

Küreselleşme etkilerini giderek daha fazla hissettirmekte dünya genelinde hem ekonomik hem de yapısal dönüşümlere yol açmaktadır. Bu etki ile dünya ticareti hızla artmakta, mali piyasalar bütünleşmektedir.¹⁶

Üretim esnekleşmiş, verimlilik ve kalite artmış, sanayi devriminin öncü sektörü imalat sanayisi yerini hizmet ve bilişim sektörlerine bırakmış, böylelikle rekabet ortamı ve koşulları değişirken hizmet sektöründe çalışan beyaz yakalıların sayı ve nitelikleri artmıştır.¹⁷

20. yüzyılın sonlarından itibaren gelişmiş ülkelerde bilgi toplumuna ve bilgi ekonomisine geçiş süreci yaşanmaktadır. Küreselleşme, piyasa ekonomisi, hizmetlerin serbest dolaşımı gibi faktörler yükseköğretim sistemlerinde yeniden yapılanmaya gidilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.¹⁸

Piyasada giderek artan nitelikli işgücü ihtiyacına rağmen artan işsizlik oranları yükseköğretime talebi artırmış ve sonuç olarak dünyada yükseköğretime geçiş oranları sayısal olarak giderek artmıştır. Ancak bu yeterli değildir ve öğrenme sürecinin yaşam boyunca sürdürülmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır.¹⁹

Coğrafi sınırların önemi azalırken serbest pazar ekonomisi ve rekabet ön plana çıkmaktadır.²⁰ Birbirinden ayrı toplumlar ve örgütlü aktörler arasında doğrudan bağlantılar artmıştır.²¹ Küresel Pazarlama ağının sonucu malların, hizmetlerin, işgücünün önündeki engellerin sınırların kalktığı küresel bir ekonomi oluşmuştur.²² Böylelikle piyasalar dünya geneline yayılmakta bu da rekabetin artmasına sebep olmaktadır.

¹⁶ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 10.

¹⁷ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., ss. 25-26.

¹⁸ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 13.

¹⁹ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 13.

²⁰ Yükseköğretim Kurulu. **Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu**, Ankara: YÖK, Kasım 2005. <http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/raporlar.htm> 1 Nisan 2007.

²¹ Gözen, **Çoğulculuk**....., s. 73.

²² Gözen, **Çoğulculuk**....., s. 73.

Buna bir örnek olarak Türkiye'de Faaliyette Bulunan AB–15 Kaynaklı Yabancı sermayeli kuruluşlar gösterilebilir.

Tablo 1. 2004 Yılında Türkiye'de Faaliyette Bulunan AB–15 Kaynaklı Yabancı Sermayeli Kuruluşlar²³

	Firma Adedi
Almanya	1482
Avusturya	34
Belçika	143
Danimarka	75
Finlandiya	25
Fransa	398
Hollanda	705
İngiltere	604
İrlanda	48
İspanya	92
İsveç	61
İtalya	346
Lüksemburg	76
Portekiz	8
AB Toplam	4124
Genel Toplam	8884

Birey sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş aşamasında önem kazanmış ve bu durum devlet politikalarında da kendisini göstermiştir.²⁴ Küreselleşmenin bir sonucu da uluslararası standartların önem kazanmasıdır.²⁵ Dünya genelinde eğitim kurumlarınca verilen diploma ve sertifikalarda ortak standartlara yönelinmekte uluslararası normlar oluşmaktadır. Bu sayede farklı eğitim kurumları arasında daha doğru karşılaştırmalar yapabilmek mümkün olabilmektedir.

Bireysel farklılıklar değerlendirilerek eğitimde çok yönlü yaklaşımlar ağırlık kazanmaya başlamıştır, eğitim programlarında esneklik ve çeşitlilik artmaya başlamış, eğitim kademeleri arası geçişler kolaylaşmıştır.²⁶

²³ Hazine Müsteşarlığı 2004 Yılı Verisi (Aktaran: DPT, Türkiye'nin Üyeliğinin AB'ye Muhtemel Etkileri, Ankara, Kasım 2004. s. 29.)

ekutup.dpt.gov.tr/ab/uyelik/etki/olasi.pdf 1 Nisan 2007.

²⁴ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., ss. 23, 25.

²⁵ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 10.

²⁶ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 28.

Dünyada kendi ülkesi dışında yükseköğretim alan öğrenci sayısı 1,6 milyona ulaşmıştır ve bu öğrencilerin çoğunluğunu geliştirmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere eğitim almak için gelen öğrenciler oluşturmaktadır.²⁷ Yükseköğretim büyük ölçüde uluslararasılaşma eğilimi göstermeye başlamıştır.²⁸

Her eğitim kademesinde yabancı dil öğrenmeye yönelik bir talep oluşmaktadır. Eğitim harcamalarında uluslararası bir akışkanlık ortaya çıkmıştır. Öğrenci değişimi ve hareketliliğinde artış eğilimi görülmektedir. Artık yalnızca kamu finansmanına dayanan eğitim anlayışı yetersizliklere yol açmaktadır. Eğitim kurumları bu hareketlilikleri de göz önünde bulundurarak verdikleri hizmette talebe göre değişiklikler yapmaktadırlar. Bu sayede eğitim kurumlarının finansmanında yeni bir kalem ortaya çıkmıştır. Finansman konusunda bir diğer kaynak ise eğitimde özelleşmedir.²⁹ Türkiye örneğinde yükseköğretim bir kamu hizmeti niteliği taşımaktadır. Devlet üniversitelerinde kamusal finansman vakıf üniversitelerinde özel finansman sistemi benimsenmiştir.³⁰

Tüm ülkeler tüm özgül farklılıklarına rağmen eğitim konusunda kaynak sorunlarından, ihtiyaçlara cevap veremeyen eğitim politikalarından, öğrenci yığılmalarından şikâyetçidir ve yeni yüzyıla uygun bir yapının geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadırlar.³¹ Eğitim harcamalarının GSYİH içindeki oranları artarken eğitimin finansman kaynakları da değişmekte ve çeşitlenmektedir.³²

Tam olarak bu noktada ABD son kırk yılda ekonomik büyümesinin % 50' sini AR-GE çalışmaları ile sağlamıştır. Bilgi teknolojileri ticari faaliyete dönüştürülmüştür. Yükseköğretim sistemi değişen şartlara uyum sağlayarak işgücüne katkı sağlamış toplumsal değişime öncülük etmiştir.³³

²⁷ TÜBİTAK, *Vizyon 2023*....., s. 14.

²⁸ YÖK, *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*, s. 161.

²⁹ TÜBİTAK, *Vizyon 2023*....., s. 30.

³⁰ YÖK, *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*, s. 57.

³¹ TÜBİTAK, *Vizyon 2023*....., s. 12.

³² TÜBİTAK, *Vizyon 2023*....., s. 29.

³³ YÖK, *Türk Yükseköğretiminin Bugünkü*....., s. 2.

Avrupa 20. yüzyılda dünya politikasında sürdürdüğü üstünlüğü Amerika kıtasına kaptırmıştır.³⁴ AB ekonomisi ABD ve Japonya ekonomileri karşısında 1990'lı yıllardan başlayarak gerilemiş ve rekabet gücü zayıflamıştır.³⁵

Bu süreçte dünya genelinde yükseköğretim alanında karşılaşılan bir takım sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar şunlardır:

2.1.1. Yükseköğretimde Yığılaşma (Massification)

Dünyada yükseköğretim gören öğrenci sayısı 1985 yılında 20 milyon iken 2001 yılında bu sayı 85 milyonu aşmış ve 2007 yılında da 100 milyonu geçtiği tahmin edilmektedir. Artış oranları genç nüfusun demografik baskısı ve artan talebi ile özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde daha yüksektir ve % 100 oranında artış görülmektedir. Bu oran gelişmiş ülkelerde % 50'dir ve bu oranın önemli bir kısmı yabancı ülkelere eğitim talebiyle gelen öğrencilerden kaynaklanmaktadır.³⁶

2.1.2. Yükseköğretimin Küreselleşmesi (Internationalization)

Genç nüfusun fazla olduğu gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere doğru bir yükseköğretim talebi oluşmuş, gelişmiş ülke yükseköğretim sistemleri hareketliğe açık bir hale gelmiştir. Örneğin yabancı öğrenci oranları ABD'de % 30, İngiltere'de % 14, Almanya'da % 13, Fransa'da % 9, Avustralya'da % 7 düzeylerindedir. Avrupa Birliği üyesi ülkelere öğrenci hareketliliğini sağlayan Erasmus programından yararlanan öğrenciler yabancı öğrenci oranlarının yarısını oluşturmaktadırlar.³⁷ Avrupa Birliği, Erasmus hareketlilik programını destekleyerek aynı zamanda kültürel diyalogu geliştirmek, AB ülkeleri arasında karşılıklı anlayış ve

³⁴ Oral Sander, **Türkiye'nin Dış Politikası**, Ankara: İmge Kitabevi, 2000, s. 31.

³⁵ Kaplan, "Avrupa.....", ss. 187-195.

³⁶ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, ss. 14-15.

³⁷ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 15.

dayanışmanın gelişmesine katkıda bulunmak, ortak bir Avrupa bakış açısının oluşmasını sağlamak gibi sosyal amaçlarda taşımaktadır.³⁸

Öğrenci hareketliliği yanı sıra öğrencilerin bir başka ülkenin eğitim programlarına o ülkeye gitmeden örneğin sanal eğitim imkânlarından yararlanarak ya da gelişmiş ülke üniversitelerinin diğer ülkelerde açtıkları yerleşkelerde eğitim alabildikleri program hareketlilikleri yaygınlaşmıştır.³⁹

Tablo 2. 2004 Yılı Öğrenci Hareketlilikleri⁴⁰

OECD Ülkelerinde Kayıtlı Yabancı Öğrenci Sayıları	Ülkelerin Yurtdışına Gönderdiği Öğrenci Sayıları
ABD	475.169
İngiltere	225.722
Almanya	199.132
Fransa	147.402
Avustralya	110.789
Japonya	63.637
Kanada	40.667
İspanya	39.944
Belçika	38.150
Avusturya	31.682
İtalya	29.228
İsviçre	27.765
İsveç	26.304
Türkiye	16.656
Hollanda	16.589
Danimarka	12.547
Macaristan	11.242
Yeni Zelanda	11.069
Norveç	8.834
Toplam	1.532.528
Çin	124.000
Kore	70.523
Hindistan	61.179
Yunanistan	55.074
Japonya	55.041
Almanya	54.489
Fransa	47.587
Türkiye	44.204
Fas	43.063
İtalya	41.485
Malezya	32.709
ABD	30.103
Kanada	29.326
Endonezya	26.615
İspanya	26.196
İngiltere	25.198
Hong Kong	23.261
Rusya	22.004
Singapur	19.514
Toplam	831.571

³⁸ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 16.

³⁹ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 16.

⁴⁰ OECD, **Policy Brief, Internationalization of Higher Education**, 2004. (Aktaran: YÖK, Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi, Ankara, Şubat 2007.)

2.1.3. Yükseköğretimin Finansmanı

Yükseköğretimin yalnızca kamu kaynakları ile sürdürülmesi tartışılmaya başlanmış, giderlerin diğer paydaşlar tarafından da paylaşılması ve yükseköğretimde gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi gündeme gelmiştir. Yüksek öğretimin belli bir kalitenin üzerinde olabilmesi için kamu kaynakları tek başına yeterli olamamaktadır.⁴¹ Bu konuda farklı ülkelerin farklı yaklaşımları söz konusudur.⁴² Kimi ülkelerde öğretim giderleri için öğrencilerin bir katkı payı vermesi ve bunun üzerinin toplumsal getiri göz önünde bulundurularak devlet kaynakları tarafından karşılanması söz konusudur. Örneğin ABD’de katkı payları yüksek tutulmakta ancak yine öğrencilere yüksek miktarda yardım sağlanabilmektedir. Kimi ülkelerde ise (Finlandiya, İrlanda, Almanya, Fransa) yükseköğretim bir kamu hizmeti olarak görülerek katkı payı alınmamaktadır. Doğu Avrupa ülkelerinde ise ücretli ve ücretsiz olarak ikili bir sistem benimsenmiştir. Yükseköğretimin finansmanı konusunda yaşanan gelişmeler sonucunda genel olarak üniversiteler kamu kaynakları dışında yeni kaynaklar bulmaya zorlanmaktadır.⁴³ Gelir kaynakları çeşitlendirilmiş ve mali özerklik kazanmış üniversitelerin akademik özgürlüklerinin artacağı bu sayede de tam özerk bir yapıya kavuşabilecekleri öngörülmektedir.⁴⁴

2.1.4. Yükseköğretimde Özelleşme

Kamu kaynakları ile yükseköğretimi finanse edemeyen gelişmekte olan ülkelerde yaygınlaşan özelleşme eğilimi ortaya çıkmış ve bu eğilim denetimsiz bir şekilde hızla büyümüştür. Bunun bir sonucu olarak yükseköğretimin kamu hizmeti

⁴¹ Stephen, P. Heyneman. "Global Issues In Higher Education" *Journal USA*, USA Department Of State, Bureau Of International Information Programs, Washington DC.: Şubat, 2006, S.53. http://books.google.com/books?vid=ISBN1428966633&id=Bj8VDCFFRoQC&pg=PA55&lpg=PA5&ots=yLOh5XjuHK&dq=bologna+process&num=100&as_brr=1&sig=PbvaQVBB-PclcV81h_qTQ0GT-3U#PPA3,M1 1 Nisan 2007.

⁴² YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 17.

⁴³ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 18.

⁴⁴ Burton R. Clark. **Creating Entrepreneurial Universities**, Oxford: Pergamon/Elsevier Science, 1998. (Aktaran: Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi. YÖK, Ankara, Şubat 2007. s. 19. www.yok.gov.tr/duyuru/yok_strateji_kitabi.pdf 1 Nisan 2007.)

olma niteliği kaybolurken aynı zamanda mesleki yeterlilik, akademik tanınma gibi konularda sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Sonuç olarak bu yapıyı yeniden düzeltmek üzere Bologna Süreci gibi yeni oluşumlara ihtiyaç duyulmuştur.⁴⁵

2.1.5. Üniversite Özerkliği (Autonomy) ve Hesap Verilebilirlik (Accountability)

Üniversitelerin özerkliğini belirlemede OECD tarafından belirlenen sekiz ölçek şunlardır.⁴⁶

1. Gayrimenkul ve diğer donanımların mülkiyetine sahip olabilmek.
2. Borçlanarak fon yaratabilmek.
3. Yaratılan kaynakları, kendi amaçları doğrultusunda bağımsız kullanabilmek.
4. Akademik program ve ders içeriklerini belirleyebilmek.
5. Akademik personelin işe alınmasına ve işten çıkarılmasına karar verebilmek.
6. Çalışanların ücretlerini belirleyebilmek.
7. Öğrenci kontenjanlarını belirleyebilmek.
8. Öğrenci harçlarını (tuition fee) belirleyebilmek.

Maddelerde görüldüğü gibi asıl ağırlık mali özerklik üzerindedir ve bu noktada en özerk üniversiteler ABD, Avustralya ve İngiltere'dedir. Gelişmiş ülkelerde üniversitelerin özerkliklerinin artırılması yönünde girişimler artmaktadır. Süreç içerisinde devlet mali desteğini azaltmakta, yönetim ve denetim yetkisini ara kurullara devrederken hesap verebilirlik ve kalite güvence sistemlerini devreye sokarak üniversitelerin saydam bir şekilde dış denetimlere açık olmasını sağlamaya çalışmaktadır.⁴⁷

⁴⁵ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 19.

⁴⁶ OECD, **Education Policy Analysis 2003**, 15 September 2003. s. 6.
www.yok.gov.tr/duyuru/oecd_governance.doc 1 Nisan 2007.

⁴⁷ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 21.

2.1.6. Yükseköğretimde Kalite Güvencesi ve Akreditasyon

Uluslararası öğrenci hareketliliği, sınır ötesi üniversiteler, hizmetlerin serbest dolaşımı, yükseköğretim kurumlarının ve öğrencilerin sayısındaki hızlı artış sonucu yükseköğretimde hem ulusal hem de uluslararası düzeyde kalite güvencesi sorunu ortaya çıkarmıştır. Bu sorunla başa çıkabilmek için sanayileşmiş ülkeler 1980’li yıllardan itibaren ulusal kalite güvence ajansları kurmuşlardır. Avrupa Yükseköğretim Alanı’nın amaçlarından biride kalite güvencesi konusunda belirli standartlar getirebilmektir.⁴⁸

2.1.7. Yükseköğretimin Yönetimi/Yönetişimi (Governance)

Yükseköğretimin yönetimi konusunda farklı ülkelerde farklı yöntemler uygulanmaktadır. Bu konuda yaygınlaştırılmaya çalışılan yaklaşım merkezi bir birim tarafından planlanmayıp özerk üniversitelere olanak sağlayan yaklaşımlardır. Akademik, yönetsel ve mali özerklik, üretkenlik ve kalite, etkin kaynak kullanımı, saydamlık, hesap verebilirlik, farklılaşma, esneklik, katılımın sağlanması gibi konular önem kazanmaktadır.⁴⁹

2.1.8. Üniversite Sistemine İlişkin Yönetişim Yaklaşımlarının Sistem İçinde Az Sayıda Araştırma Üniversitesinin Ön Plana Çıkmasına Olanak Vermesi

Üniversitelerin kaynaklarının sınırlı olması sebebiyle her bir üniversitenin büyük çaplı araştırma çalışmalarını yapamaması sorunu ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda da araştırma ve öğretim faaliyetleri birbirinden ayrılırken sınırlı kaynaklarla hareket eden üniversiteler araştırmadan çok öğretim faaliyetlerine yönelmeye başlamışlardır.⁵⁰

⁴⁸ YÖK, **Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 22.

⁴⁹ YÖK, **Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi**, ss. 159-160.

⁵⁰ YÖK, **Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 27.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMLERİNİN SORUNLARI VE YENİ EĞİLİMLER

3.1. BOLOGNA SÜRECİ VE AVRUPA YÜKSEKÖĞRETİM ALANI

Bologna Süreci kısaca akademik derecelerin, kalite güvence standartlarının daha uyumlu olmasını, farklı eğitim sistemleri arasında niteliklerin karşılaştırılabilmesini sağlayacak karşılaştırılabilir bir sistem oluşturmayı ve öğrenci-öğretmen hareketliliğini amaçlayan Avrupa Yükseköğretim Alanı'nı oluşturma sürecidir. 1999 yılında, 2010 yılına kadar Avrupa Yükseköğretim Alanı'nı kurabilmek için başlanan süreçte ülkeler gönüllü olarak sürece dahil olmaktadır.⁵¹ Avrupa Yükseköğretim Alanı ile hizmetlerin serbest dolaşımının önündeki engelleri kaldırmak için akreditasyon mekanizmaları oluşturulması ve diplomaların karşılıklı olarak tanınması amaçlanmaktadır. Öğrenci hareketliliğinin artırılması ile ortak bir Avrupalı bilincinin oluşturulması hedeflenmektedir. Aynı zamanda üniversiteler arası işbirlikleri artırılarak bilim ve teknolojiye rekabet gücünün geliştirilmesi sağlanabilecektir. Bunun sonucu olarak her prensip mutlaka her ülke tarafından benimsenecek ve hemen uygulamaya konulacak gibi bir anlayış yoktur. Nitekim farklı ülkeler çıkarları doğrultusunda zaman zaman farklı kararlar alarak bunu uygulamaya koyabilmektedirler. Bazı uygulamalar hemen benimsenirken bazı uygulamalar ise sürüncemeye sokulabilmektedir.

Avrupa Birliği ülkeleri 2010 yılı hedeflerine ulaşabilmek için yükseköğretim sistemlerinde bir dönüşüm amaçlamaktadır. Bu dönüşümün gerçekleşebilmesi için yükseköğretim kurumlarında özerklik, sürdürülebilir kaynak sağlanması, saydamlık, kalite güvencesi, verimlilik sağlanmalıdır. Böylelikle Avrupa'nın rekabet edebilirliği

⁵¹ European University Association Web Sitesi. <http://www.eua.be/index.php?id=65> 1 Nisan 2007.

artacaktır.⁵² Merkezi tek bir kontrol engellenmelidir ve bu nedenle yeni paydaşlara ihtiyaç olacaktır. Bu yolla yerel merkezi anlayışın aksine uluslararası bir sistem önerilmektedir. Bologna Süreci ile oluşturulmaya çalışılan uluslararası sistemler birer öneridir ve bu anlamda da bağlayıcı değildirler. Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'na katılım gösteren ülkelerin yükseköğretim sistemleri birbirlerinden oldukça farklıdır.⁵³

3.1.1. Bologna Süreci'nin Başlatılmasına Neden Olan Sorunlar ve Amaçlar

Avrupa endüstrisinin yeni teknolojilerde gerilemekte ve giderek çökmekte olduğu eleştirileri üzerine⁵⁴ firmaların uluslararası rekabet güçlerini artırmak, üretim faktörlerinin serbest dolaşımını sağlamak amacıyla 1987 yılında Avrupa Tek Senedi (European Single Act) yürürlüğe sokulmuştur.⁵⁵ Küreselleşme, toplumsal yapıları ve ekonomileri güçlü ülkelerde bütünleşmeci yeni yapılanmalara sebep olmaktadır.⁵⁶

1987'de imzalanan Avrupa Tek Senedi ile sınır kaynaklı engeller büyük ölçüde kaldırılmıştır. Daha üst düzeyde bir birlikteliği, entegrasyonu sağlamak üzere bir sürece girilmiş⁵⁷ ve sonuç olarak 1991'de Hollanda Maastrich kentinde imzalanan ve bir yıl sonra yürürlüğe giren Avrupa Birliği Antlaşması ile de Avrupa Birliği kurulmuştur.⁵⁸ Avrupa Birliği tek bir amaç için değil, siyasal, sosyal, askeri ve ekonomik birden fazla amacı gerçekleştirmek için kurulmuş bir örgüttür.⁵⁹

⁵² AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı, **Bologna Sürecinin Türkiye'de Uygulanması Projesi 2004-2005 Sonuç Raporu**, Haziran 2005, s. 26.
www.bologna.gov.tr/dokumanlar/TemelBelgeler/BOPR_SONUC_RAPORU_2004-05.pdf
1 Nisan 2007

⁵³ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 23.

⁵⁴ Mehmet Kocaoğlu, **Uluslararası İlişkiler**, Ankara: Kara Harp Okulu Yayınları, 1993, s. 217.

⁵⁵ Kaplan, "Avrupa.....", ss. 187-195.

⁵⁶ İlhan Dülger, "Eğitim Ana Planı: 1996-2011, Bütünleştirilmiş Bir Reform Stratejisini Uygulamaya Aktarma Düzeni". **Planlama Dergisi**, 42. Yıl Özel Sayısı (2002), ss.179-211.
http://ekutup.dpt.gov.tr/planlama/42nciyil/ 1 Nisan 2007.

⁵⁷ Faruk Sönmezoğlu, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1989, s. 565.

⁵⁸ M. Hasgüler ve M. Uludağ, **Devletlerarası ve Hükümetler Dışı Uluslararası Örgütler**, Ankara: Nobel Yayınevi, 2004, s. 224.

⁵⁹ Sander, **Türkiye'nin.....**, ss. 153-159.

1992 yılında yürürlüğe giren Maastrich Antlaşması ile Avrupa Birliği'nin Sanayisinin bilimsel ve teknolojik temellerinin güçlendirilmesi, uluslararası alanda daha rekabetçi hale getirilmesi amaçlanmıştır.⁶⁰

Avrupa Tek Senedi ve Maastrich Antlaşması ile hedefleri belirlenen AB bilim ve teknoloji politikaları bilim ve teknolojide ilerleme yanında ABD karşısında rekabet edebilmek uluslararası rekabet gücünü artırmayı hedeflemektedir.⁶¹

1998 yılında Bologna'da Manga Charta Universitatum olarak anılan Üniversiteler Anayasası hazırlanarak 388 Avrupa üniversitesi rektörü tarafından onaylanmıştır. Metinde öne çıkarılan temel özellikleri şunlardır.

- İnsanın geleceği büyük ölçüde kültürel, bilimsel ve teknolojik gelişmelere bağlıdır ve bunun için üniversitelerin bünyelerinde bulunan kültür, bilgi ve araştırma merkezlerinin önemi büyüktür.
- Üniversitelerin sağladığı genç kuşakların eğitimi toplumun tümüne hizmet anlamına gelir.
- Çevreye duyarlı genç kuşakların yetiştirilmesi hedeflenmelidir.⁶²

2000 yılında Lizbon Zirvesinde kararlaştırılan hedefler ise AB'nin 2010 yılında daha iyi istihdam ve sosyal uyum sağlayan sürdürülebilir bir büyüme ile dünyada rekabet gücü en yüksek bilgi ekonomisi olabilmesidir.⁶³

Küreselleşme sürecinde ekonomik alanda kullanılan araçlarda bilgi eksenli oldukları için nitelikli işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Bilgi ekonomisine ayak uydurabilecek işgücüne sahip olmayan ülkeler bu rekabet ortamında ayakta kalamayacaklardır. Rekabette başarılı olabilmek için eğitime önem vermek gereklidir. Böylelikle yükseköğretim bir kitle eğitimi haline dönüşmüştür.⁶⁴

⁶⁰ Kaplan, "Avrupa....., ss. 187-195.

⁶¹ Kaplan, "Avrupa....., ss. 187-195.

⁶² DPT, **Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007-2013: Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara: DPT, 2006, s. 92.

⁶³ Kaplan, "Avrupa....., ss. 187-195.

⁶⁴ Heyneman, "Global Issues....., ss. 52-56.

Üniversiteler ülke ekonomilerinin, uluslararası rekabet güçlerinin belirleyici unsurları haline gelmektedir.⁶⁵ Ancak geleneksel Avrupa üniversite programları gelişen dünya şartları karşısında yetersiz kalmıştır.⁶⁶ Örneğin 2001 yılında dünya genelinde verilen patentlerin % 52,7'si ABD, % 21,7'si Japonya kökenli iken Avrupa kökenli patentlerin oranı % 19'dur.⁶⁷

21. yüzyılda dünya giderek küçülürken ve uluslar birbirine daha bağımlı hale gelirken,⁶⁸ birey ise büyümekte ve öne çıkmaktadır. Dünyada bilgiye dayalı bir ekonomiye doğru dönüşüm süreci yaşanmaktadır.⁶⁹ Bireylerin eğitimine verilen önem tarihte olmadığı kadar artmıştır.

Buna karşın yeni ve farklılaşmış, çeşitlenmiş ihtiyaçlara yanıt verecek esneklikte bir eğitim sunulamamaktadır.⁷⁰ Yükseköğretim için gerekli yenilikçi eğitimi verebilmek için bir çerçeve plan hazırlayıp bunu sonuç verici bir biçimde uygulayacak kurumlar çoğu ülkelerde yoktu. Bazı ülkeler ise bu konuda çalışacak ulusal danışma kurulları kurmuşlardı ama tam anlamıyla tüm ülkeler bu konuda başarılı olamamışlardır.⁷¹

Örneğin 1960'lı yıllarda Batı Avrupa'da hiçbir ülkede 18–22 yaşları arasındaki nüfusta yükseköğrenim görmüş olanların oranı % 8'in üstünde değildir. Oysa bugün bu oranın % 35'in altında olduğu Batı Avrupa ülkesi yoktur. Dünya genelindeki oranlar her yıl var olan oranın % 10 , % 15'i kadar artmaktadır.⁷² Yine bu

⁶⁵ YÖK, Türk Yükseköğretiminin Bugünkü....., s. 2.

⁶⁶ **Higher Education, Lessons Of Experience**, Volume I, World Bank Publication, Washington DC.: 1994, s. 5.

⁶⁷ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 28.

⁶⁸ Sander, **Türkiye'nin.....**, s. 45.

⁶⁹ Mehmet Ali Kelleci, **Bilgi Ekonomisi, İşgücü Piyasasının Temel Aktörleri ve Eşitsizlik: Eğilimler, Roller, Fırsatlar ve Riskler**, Yayın no: DPT.2674, Ankara: DPT, 2003, s. 63.

⁷⁰ Avrupa Toplulukları Komisyonu Raporu. **White Paper on Education and Training. Teaching and Learning Towards The Learning Society**, Brussels: COM(95) 590 Final, 29.11.1995, s. 18.

⁷¹ **Higher Education, Lessons Of Experience.....**, s. 59.

⁷² Heyneman, "Global Issues.....," ss. 52-56.

yıllarda Avrupa'nın bilimsel ve teknolojik üretiminin rekabet ve verimliliğe katkısı düşüktür.⁷³

1990'lı yıllarda İngiltere dışındaki Avrupa yükseköğretim sistemlerinin genel sorunları aşırı merkeziyetçi yönetim, kısıtlı idari ve mali özerklik, düşük ve azalan kamu kaynakları, eğitimde ve araştırmada verimsizlik gibi noktalarda toplanmakta idi.⁷⁴ Avrupa ülkelerinin farklı üniversite geleneklerine, eğitim süreçlerine ve kalitelerine sahip olması Avrupa'da yükseköğretim sistemlerinin uyumlaştırılması, yakınlaştırılması ve uzun dönem planı olarak ortak bir Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturulması noktasında hareket etmeye yol açmıştır.⁷⁵

Geçmişte yükseköğretim kurumları pratik sonuçları önemsenmeden araştırma amaçlı kurumlar olarak nitelenebilirken⁷⁶ artık bu tanım kendisine zemin bulamamakta ve yükseköğretim kurumları AR-GE sisteminin en önemli parçalarından birine dönüşmektedirler. AB vatandaşlarının ve sanayinin ihtiyaçlarına daha akılcı çözümler bulmak amacıyla yeni bilim ve teknoloji politikaları oluşturulmaya çalışılmıştır.⁷⁷ Avrupa akademik araştırma sisteminin önemli eksikliklerinden biri çoğunlukla sanayi kesimi ile uyum sağlayamaması idi. Avrupa ekonomisinin gelişimi için bu ikisi arasında bir bağ kurulması şarttı.⁷⁸

Tüm bunların sonucunda AB'de eğitim konusunda sorunlar olduğu açıkça anlaşıldı ve üye devletler, öğretim ve eğitim sistemlerinin kalitesini yükseltme

⁷³ R. Gass, **The Goals, Achitecture and Means of Lifelong Learning. Background Paper**, Brussels: European Commission, 1996, s. 10.

⁷⁴ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 27.

⁷⁵ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 27.

⁷⁶ **Higher Education, Lessons Of Experience.....**, s. 1.

⁷⁷ Kaplan, "Avrupa.....", ss. 187-195.

⁷⁸ European Science Foundation, "Agents For Change: Bringing Academia Together To Develop career Opportunities For Young Researchers". Haziran 2002.

http://www.esf.org/typo3conf/ext/naw_securedl/secure.php?u=0&file=fileadmin/be_user/CEO_Unit/Science_Policy/ESP17.pdf&t=1176157965&hash=ca053f3ca999b419b6cf53b7b8f6b1d8

1 Nisan 2007.

ihtiyacı hissetti.⁷⁹ Bu sorunlar karşısında sloganı eğitim ve istihdam olan yeni eğitim politikaları belirlenmeye başlandı.

Mesleki yeterlilikte standartlar sağlamak amacıyla:

- Ortak bir mesleki eğitim politikası uygulanması ve mesleki eğitimin yaygınlaştırılması,
- Dikey eğitim modellerinden yatay eğitim modellerine geçilmesi,
- Zorunlu eğitim sürelerinin artırılması,
- Zorunlu eğitim tamamlanmadan en az iki yabancı dil öğretilmesi.⁸⁰

Avrupa Birliği, eğitimde bir ortaklığı ve eğitim standardını sağlamak üzere:

- Çok uluslu eğitim, öğretim ve gençlik faaliyetleri ile ortaklıkları sunmakta,
- Yurtdışı eğitim ve değişim olanakları sağlamakta,
- Yenilikçi eğitim ve öğretim proje olanakları yaratmakta,
- Akademik ve mesleki uzmanlık ağları oluşturmakta,
- Karar alma - uzlaşma platformu işlevi görmektedir.⁸¹

AB Eğitim Ve Kültür Genel Müdürlüğüne küreselleşmede rekabet edebilecek nitelikli insan kaynaklarının oluşturulabilmesi amacıyla gelecekteki somut hedefler teklif edilmiştir.

Bunlar;

- Avrupa'da öğrenmenin standardını yükseltmek,
- Öğrenmeye erişimi yaşamın her anında kolaylaştırmak ve yaygınlaştırmak,
- Bilgi toplumu için temel becerilerin tanımının güncellenmesi,
- Öğretim ve eğitimi yerel çevreye, Avrupa'ya ve dünyaya açmak,
- Kaynakları en iyi şekilde kullanmak,
- Okullar ile yeni bir ortaklık geliştirmek,
- Lizbon'un önerdiği Açık Koordinasyon Yöntemi'ni uygulamaktır.⁸²

⁷⁹ Avrupa Toplulukları Komisyonu Raporu. Eğitim Sistemlerinin Gelecekteki Somut Hedefleri. COM(2001)-59. 31 Ocak 2001.

www.ua.gov.tr/leonardo/docs/tur/faydali_dokumanlar_rapor59.pdf 1 Nisan 2007.

⁸⁰ Atabay, Sevinç. "Avrupa Birliği Eğitim Politikaları" Sunusu.

<http://digm.meb.gov.tr/uaorgutler/YENI.pps> 1 Nisan 2007.

⁸¹ Atabay, "Avrupa Birliği Eğitim Politikaları" Sunusu.

⁸² Atabay, "Avrupa Birliği Eğitim Politikaları" Sunusu.

Böylece “Dünyada, daha fazla ve daha iyi işler, daha büyük toplumsal birlik ile sürdürülebilir ekonomik büyüme yeteneğine sahip, en rekabetçi ve dinamik bilgiye dayalı ekonomi olma”⁸³ hedefini başarmak mümkün olabilecektir.

Avrupa Birliği'nin rekabet gücünü artırmaya yönelik en kapsamlı çalışmalar Çerçeve Programları olmuştur. Bu programlar AT Antlaşması uyarınca 1984 yılından başlayarak beş yıllık olarak uygulanmaktadır. Programların genel amaçları AB'de bilimsel araştırmaları, teknolojik gelişme kapasitesini, ekonomik ve sosyal gelişmeyi güçlendirmektir. 1994–1998 yıllarını kapsayan 4. Çerçeve Programı ile birlikte bu programlara ayrılan bütçe büyük oranda artırılmıştır.

Tablo 3. AB Çerçeve Programlar Bütçesi⁸⁴

AB Çerçeve Programlar Bütçesi		
Çerçeve Programlar	Yıllar	Bütçe (milyon Euro)
1. Çerçeve Program	1984–1987	3,75
2. Çerçeve Program	1987–1991	5,396
3. Çerçeve Program	1990–1994	6,6
4. Çerçeve Program	1994–1998	13,2
5. Çerçeve Program	1998–2002	14,96
6. Çerçeve Program	2002–2006	17,5

Altıncı Çerçeve Program ile Avrupa Birliği'nin özellikle ABD ve Japonya karşısında rekabet gücünün artırılması ve bilim, teknoloji konularında ileri düzeyde entegrasyona gidilmesi amaçlanmaktadır.

Avrupa ülkelerinin varmak istediği nokta küreselleşen dünyada, dünyanın en rekabetçi ve bilgi tabanlı ekonomik gücü olmaktır.⁸⁵

⁸³ Avrupa Toplulukları Komisyonu Raporu. **Eğitim Sistemlerinin**.....s. 14.

⁸⁴ Kaplan, “Avrupa.....”, s. 187-195.

⁸⁵ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 27.

Bologna Deklarasyonu ise:

- Avrupa Yükseköğretim Alanının oluşturulması,
- Okunabilir ve karşılaştırılabilir iki dereceli bir sistemin getirilmesi,
- Avrupa Yükseköğretim Alanı dahilinde hareketliliğin teşvik edilmesi,
- Kalitenin sağlanması,

konularında faaliyet gösterecektir.

Bologna Sürecinde önemli tarihler şunlardır:

- Paris 1998,
- Bologna 1999,
- Prag 2001,
- Berlin 2003,
- Bergen 2005.

Bologna Sürecinde yer alan ülkeler;

2005 yılı itibariyle 45 ülke süreçte yer alarak bu ortak eğitim hedefini desteklemektedir. Bu ülkeler sürece katılım yıllarıyla birlikte şöyledir;

1999:

Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovak Cumhuriyeti, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere;

2001:

Hırvatistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Lihtenştayn, Türkiye;

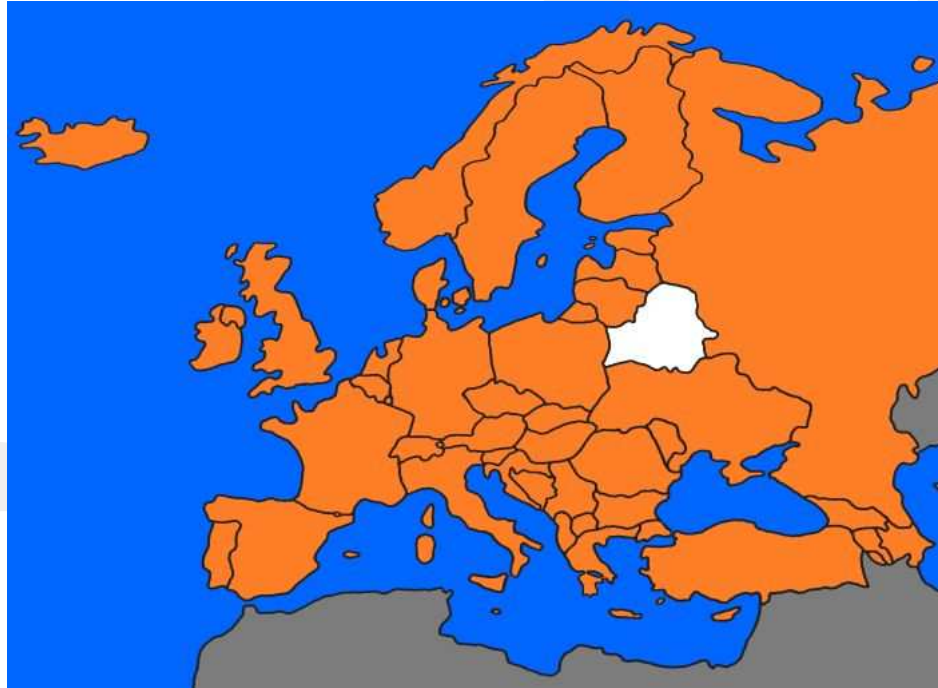
2003:

Arnavutluk, Andora, Bosna Hersek, Vatikan, Rusya, Sırbistan ve Karadağ, Makedonya;

2005:

Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna'dır.⁸⁶

Ayrıca BFUG raporlarında Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın dünyanın diğer bölgelerinde de kendisine yeni ortaklar bulmak istediği açıkça belirtilmiştir.⁸⁷

Harita 1. Bologna Sürecine Dahil Ülkeler⁸⁸

⁸⁶ Ulusal Ajans Web Sitesi.

http://www.ua.gov.tr/portal/page?_pageid=218,42507&_dad=portal&_schema=PORTAL
1 Nisan 2007.

⁸⁷ BFUG, **The European Area, A Common Understanding or a Legal Instrument**,
No: 14. 16 Şubat 2005.

www.bologna-bergen2005.no/B/Board_Meetings/041209_Gjerdrum-Norway/BFUGB5_8.PDF
17 Nisan 2007.

⁸⁸ http://www.bologna.gov.tr/documents/files/TemelBelgeler/Europe_members.jpg

Avrupa, iş piyasasının ihtiyaç duyduğu, rekabet üstünlüğünü sağlayacak nitelikli işgücünün ortaya çıkarılmasında eğitimi en önemli etken olarak görmektedir.

AB'nin bu amaçlarına ulaşmak için gerçekleştirmek istediği araçlar şunlardır:

- “Çok uluslu eğitim, mesleki eğitim ve gençlik ortaklıkları oluşturmak,
- Öğretim programlarının ve yurt dışında eğitim fırsatlarının paylaşımını sağlamak,
- Yeni yaklaşımlar içeren eğitim ve öğretim projeleri üretmek ve uygulamak,
- Akademik ve mesleki uzmanlık ağları kurmak,
- Eğitimde yeni teknolojiler ve mesleki vasıfların tanınması gibi sınır ötesi sorunları çözücü yeni sistemler ve yaklaşımlar aramak,
- Uyum, karşılaştırma ve karar alma süreçlerine ilişkin ortak bir zemin oluşturmak”⁸⁹

amaçlanmaktadır.

Avrupa Birliği, 2000 yılının başında ayrıca, ortak istihdam politikaları olarak başlıca dört öncelikli politikayı belirlemiştir:

- İşgücünün niteliklendirilmesi; Mesleki eğitimle işsizlere ve çalışanlara nitelik kazandırılmasına öncelik verilmesi,
- Yeni iş olanakları yaratılması ve girişimciliğin teşvik edilmesi,
- İstihdamda genç işsizler, kadınlar gibi öncelikli gruplara yönelik projeler uygulanması,

⁸⁹ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 9.

- Küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) desteklenmesi.⁹⁰

Bu amaçları gerçekleştirebilmek için tedbirler alınmaktadır. Eğitim konusunda Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturulmak istenmektedir. Bu süreç Avrupa Birliği'nin yalnızca ekonomik ve siyasi bir bütünleşme⁹¹ olarak kalmayıp bunun ötesine geçme çabalarının bir işaretidir. Avrupa Birliği bir tür değer paylaşımı sistemidir ve katılımı öngörmektedir.⁹² Süreç içinde Avrupa Birliği'nin amaçlarında hem genişleme hem de derinleşme olmuştur. Bunun sonuçlarından biri de Avrupa Yükseköğretim Alanı'dır.⁹³

Tüm Üye Devletler, öğretim ve eğitim sistemlerinin kalitesini yükseltme ihtiyacı hissetmektedir. Genel olarak belirlenen üç ana hedef bireyin gelişimi, toplumun gelişimi, ekonominin gelişimidir.⁹⁴

Avrupa Yükseköğretim Alanı bir yandan ulusal farklılıkları kabul etmekte diğer yandan ortak ilgi ve öncelikler üzerinde odaklanarak eğitim sistemlerinin gelecekteki somut hedefleri üzerinde ortak bir düşünmeye girişmektedir.⁹⁵

1999 yılındaki Bologna Deklarasyonu'nda Türkiye yer almamış 2001 yılında sürece dahil olmuştur. 1999 yılındaki deklarasyonda yer alan ülkeler; Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovak Cumhuriyeti, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre ve İngiltere'dir. Bu sayı sonraki yıllarda artmıştır. 2001 yılında: Hırvatistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi,

⁹⁰ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 9.

⁹¹ Kenan Ecevit ve Kavalalı, Özdemir, **Avrupa Birliği Sözlüğü**, Ankara: DPT, 2004. "Amsterdam Antlaşması" maddesi.

⁹² İdris Bal, **21. Yüzyılda Türk Dış Politikası**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2004. s. 187.

⁹³ Faruk Sönmezoglu, **Uluslararası İlişkilere Giriş**, İstanbul: Der Yayınları, 2002, s. 147.

⁹⁴ Avrupa Toplulukları Komisyonu Raporu. **Eğitim Sistemlerinin Gelecekteki Somut Hedefleri**. COM(2001)-59. 31 Ocak 2001.

⁹⁵ Avrupa Toplulukları Komisyonu Raporu. **Eğitim Sistemlerinin Gelecekteki Somut Hedefleri**. COM(2001)-59. 31 Ocak 2001.

Lihtenştayn, Türkiye; 2003 yılında: Arnavutluk, Andora, Bosna Hersek, Vatikan, Rusya, Sırbistan ve Karadağ, Makedonya ve 2005 yılında Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Moldova, Ukrayna Bologna sürecine dahil olmuşlardır. Avrupa Yükseköğretim Alanı hedefini gözeten ülke sayısı 2005 yılı itibariyle kırk beştir.

Avrupa Konseyi Lizbon'da Eğitim Konseyinden (2000 yılı) ortak ilgi ve öncelikler üzerinde odaklanarak, eğitim sistemlerinin gelecekteki somut hedefleri üzerinde genel bir düşünmeye girişmesini ve taslak bir rapor hazırlamasını istemiştir; Bu istek üzere hazırlanan rapor sonucunda; Avrupalı Eğitim Bakanları 2001 yılında Prag'da yaptıkları görüşmede ENQA'yı sürece davet etmişler ve 2010 yılına kadar Avrupa Kalite Güvence Çerçevesi'ni gerçekleştirmek için harekete geçmişlerdir.⁹⁶

Bologna sürecine katılan bazı uluslararası kurumlar ise şunlardır;

Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi (danışman üye), Avrupa Üniversiteler Birliği – (danışman üye), EURASHE (danışman üye), ESIB (Avrupa Öğrencileri Ulusal Birlikleri) (danışman üye), UNESCO-CEPES (danışman üye), ENQA (danışman üye), Education International Pan-European Structure (danışman üye), UNICE (danışman üye)⁹⁷

3.1.2. Uygulamaları Belirleyen Belgeler

3.1.2.1. Bologna Ortak Deklarasyonu

Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın oluşturulmasında önemli bir adım 1998 yılında Fransa, Almanya, İtalya ve İngiltere'nin yükseköğretimden sorumlu bakanları tarafından Sorbonne Ortak Deklarasyonu'nun yayımlanmasıdır.⁹⁸ Sorbonne Deklarasyonundan bir yıl sonra, 19 Haziran 1999'da, 29 Avrupa ülkesinin yüksek öğretimden sorumlu Bakanları Bologna Deklarasyonunu imzaladılar. Böylelikle

⁹⁶ ENQA Web Sitesi. http://www.enqa.eu/bologna_overview.lasso 1 Nisan 2007.

⁹⁷ Ulusal Ajans Web Sitesi. <http://www.ua.gov.tr> 1 Nisan 2007.

⁹⁸ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 28.

Bologna Süreci resmi olarak başlamış oldu. 2005 yılı itibariyle 45 ülke sürece destek vermektedir.

Bologna Ortak Deklarasyonu'nda 25 Mayıs 1998 tarihli Sorbonne bildirisine atıfta bulunularak;

1. Lisans ve Lisansüstü olarak kademelendirilmiş bir sistem oluşturulması,
2. Avrupa Kredi Transfer Sistemi'nin (ECTS) benimsenmesi ve sömestir sistemine geçilmesi,
3. Öğrenci, öğretim elemanları, araştırmacı ve idari personelin serbest dolaşımını kısıtlayan unsurları ortadan kaldırılarak hareketliliğin artırılması,
4. Akademik dereceler için farklı yerlerde tanımlanabilir, karşılaştırılabilir olmayı sağlayacak eğitim içeriğini özetleyen "diploma eki" verilmesi,
5. Yükseköğretimde kalite güvencesini sağlamak için Avrupa ülkeleri arasında işbirliği yapılması,
6. Yükseköğretimde bulunması gereken Avrupalılık bilincinin artırılması,
7. Yükseköğretim kurumlarının eğitim ve araştırmalarında Avrupa'ya özgü konulara gerekli ağırlığı vermesi kararları alınmıştır.⁹⁹

⁹⁹ **The Bologna Declaration of 19 June 1999.**

http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/bologna_declaration.pdf 1 Nisan 2007.

3.1.2.2. Prag Deklarasyonu

19 Mayıs 2001 tarihli Prag Deklarasyonu ile Bologna Sürecinin altı hedefini de izleyen yeni kararlar alınmıştır. Bunlar;

- Yaşam boyu öğrenimin geliştirilmesi,
- Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın kurulmasında üniversitelerin, diğer eğitim kurumlarının ve öğrencilerin yeterli etkin katılımlarının sağlanması,
- Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın Çekiciliğini Avrupa ve dünyanın diğer bölgelerindeki öğrenciler için artırmak, Avrupa'da sınırlar ötesi eğitimin (transnational education) geliştirilmesi için işbirliğine gidilmesi hedeflerini eklemiştir.

Sürecin gelişimini takip etmek üzere; üye ülke temsilcilerinden oluşan Bologna İzleme Grubu (Bologna Follow up Group, BFUG)'nun kurulmasına ve Bologna Süreci'nin gelişmesinin sürekliliğini sağlamaktan sorumlu olmasına karar verilmiştir.¹⁰⁰

3.1.2.3. Graz Deklarasyonu

Avrupa Üniversiteler Birliği politikalarının temel belgesi olan Graz bildirisi 28–30 Mayıs 2003 tarihlerinde Avusturya'nın Graz kentinde sunulmuştur. 2010 yılı ve ötesi için üniversitelerin rolü başlığını taşır.

¹⁰⁰ **Prague Communiqué.** "Towards The European Higher Education Area." Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education in Prague on May 19th 2001. http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Prague_communicuTheta.pdf 1 Nisan 2007.

Bu bildiride yer alan önemli noktalar şunlardır:

Üniversiteler Avrupalı toplumların gelişimlerinde merkezi, temel bir konumdadırlar. Yöresel, bölgesel ve küresel anlamda sosyal ve ekonomik gönenci sağlayacak hayati öneme sahip bilgiyi yaratır, korur ve yayarlar. Üniversiteler Avrupa değerlerini ve kültürünü oluştururlar.¹⁰¹

Graz Deklarasyonunda belirtilen konular sırasıyla şöyledir: Kültürel ve dilsel çeşitlilik araştırma ve öğretimi zenginleştiren faktörlerdir. Avrupalı üniversitelerin temelleri eşitlik ve ulaşılabilirlik üzerine kurulmuştur. Tüm öğrenciler için bireyselleştirilmiş ve esnek öğrenim yolları sunularak istihdam olanakları artırılabilir. Bu sayede eğitim kurumları diğer ülkelerden gelebilecek öğrenciler için de daha çekici bir hal alacaktır.

Avrupa üniversiteleri küresel ölçekte aktiftir. Bologna reformlarının başarılı olabilmesi için üniversiteler küresel rekabette başarılı olmalı, Avrupa genelinde daha güçlü bir sivil toplum geliştirme görevini üstlenmelidirler. Üniversiteler en yüksek düzeyde kaliteyi, yönetişimi ve liderliği benimsemelidir. Bilgi Avrupası düşüncesi uzun dönemli bir vizyondur ve hükümetler, üniversiteler buna inanmalıdır.

Yükseköğretim bir kamu sorumluluğudur ve birincil ve en önemli kamu sorumluluğu olarak kalmaya devam etmelidir. Ancak üniversiteler çeşitli yollardan kaynak yaratmaya teşvik edilmelidir.

Yükseköğretim ve araştırma arasındaki sıkı bir bağ bulunmaktadır ve bu bağ Avrupa yüksek öğrenim sisteminin merkezindedir. Bir bilgi toplumu olarak Avrupa'nın ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için tüm mezunların araştırma temelli bir eğitim ile araştırma ortamına sokulması gereklidir.

¹⁰¹ **Graz Declaration 2003.** "Forward From Berlin: The Role Of The Universities."
www.eua.be/eua/jsp/en/upload/COM_PUB_Graz_publication_final.1069326105539.pdf
1 Nisan 2007.

Güçlü kurumlar kurarak akademik kalite arttırılmalıdır. Üniversitelerin kendi iç düzenlenmeleriyle ilgili uzun vadeli kararlar alabilmelerini sağlayacak koşullar oluşturulmalıdır. Bologna Süreci ilerletilmeli ve üç seviyeli bir yükseköğretim sistemi uygulanmalıdır.¹⁰²

Avrupa Kredi Transfer Sistemi (ECTS) uygulanmalıdır. İstihdam koşullarına göre müfredatlar yeniden düzenlenmeli ve bu sürece öğrenci, akademisyen, ilgili kurumlar yanında işverenlerinde katılımı sağlanmalıdır. İstihdamı artırmak için Diploma Ekleri en çok kullanılan farklı dillerde hazırlanmalı, tanınırlığı artırılmalıdır. Hareketlilik kişilerin istihdam edilebilirliğini artırır. Eğer Avrupa Yükseköğrenim Alanı gerçekleşecekse hükümetler hareketliliğin önündeki engelleri kaldırmak zorundadır ve hareketliliği teşvik etmelidir.

Ortak programlar ile birleştirilmiş müfredatlar üzerinde temellendirilen dereceler Avrupa'da işbirliğini güçlendirmek için mükemmel araçlardır. Kalite güvencesi ile ulaşılmaya çalışılan amaç hem ulusal farklılıkları kabul etmek hem de şeffaflığı artırarak karşılıklı olarak güven oluşmasını sağlamaktır.

2010 yılı için ortaya konan hedeflerin gerçekleşebilmesi için yalnızca siyasi alandaki tedbirler yeterli değildir. Kurumlar kendine yeterli hale getirilmeli, hükümetlerin yanı sıra yükseköğretim kurumları, öğrenciler, akademisyenler ve diğer paydaşlarda sürece dahil edilmelidir.¹⁰³

¹⁰² **Graz Declaration 2003.** "Forward From Berlin: The Role Of The Universities."
www.eua.be/eua/jsp/en/upload/COM_PUB_Graz_publication_final.1069326105539.pdf
1 Nisan 2007.

¹⁰³ **Graz Declaration 2003.** "Forward From Berlin: The Role Of The Universities."
www.eua.be/eua/jsp/en/upload/COM_PUB_Graz_publication_final.1069326105539.pdf
1 Nisan 2007.

3.1.2.4. Berlin Deklarasyonu

"Avrupa Yüksek Öğretim Alanını Gerçekleştirmek" alt ismini taşır. 19 Eylül 2003 tarihinde toplanan Yüksek Öğretimden Sorumlu Bakanlar Konferansı Bildirisi'dir. Bakanlar; Bologna Süreci'nin sosyal boyutunun önemini bir kez daha tekrar ederlerken sürece gösterilen ilgiden ve bağlılıktan duydukları memnuniyeti dile getirmişlerdir.

Otuz üç Avrupa ülkesi gerçekleştirilen ilerlemeleri gözden geçirmiş, yeni öncelikleri ve amaçları belirlemiştir. Sürece yedi ülke daha dahil olmuştur.

Bakanlar, Avrupa Konseyi'nin 2000 yılı Lizbon ve 2002 yılı Barselona'da aldığı kararlara uygun olarak işbirliğini daha da güçlendirecek ve ilerletecek Avrupa'nın "dünyada en rekabetçi ve dinamik bilgi temelli ekonomisi olma, daha iyi ve çok işle sürdürülebilir ekonomik gelişmeyi sağlayabilecek ve daha büyük sosyal uyumu gerçekleştirme" amaçlarını dikkate almışlardır. Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın gelişmesinde Yüksek öğretim Kurumları ve Öğrenci organizasyonlarının temel bir rol üstlendikleri kabul edilmiştir.

Kalitenin sağlanabilmesi için ortak yöntem ölçütlerinin geliştirilmesi gerekliliği değerlendirilmiştir. Kalite çerçevesinde akademik sistemin gerçek sorumluluğunun özerk kurumlara ait olacağı belirtilmiştir. Ulusal kalite güvence sistemleri 2005 yılına kadar geliştirilmeli kararını almışlardır. Bu noktada ilgili kurum ve kuruluşların sorumlulukları tanımlanmalıdır. Öğrencilerin katılımı ve sonuçların yayımını içeren kurumların veya programların değerlendirilmesi ve incelenmesi kararlaştırılmıştır. Akreditasyon, sertifika ya da karşılaştırılabilir prosedürler getirilmelidir.

Bologna Deklarasyonu'nda öngörülen iki aşamaya dayalı sistemin 2005 yılına kadar uygulanmaya başlanması kararlaştırılmıştır.

Hareketliliğin politik, toplumsal ekonomik, akademik ve kültürel nedenlerle Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın kurucu temellerinden olduğu tekrar hatırlatılarak bu konuda elde edilen başarıdan duyulan memnuniyet dile getirilmiştir.¹⁰⁴

Avrupa Kredi Transfer Sistemi'nin uygulanabilmesi sayesinde uluslararası müfredat geliştirilebileceğini ve bununda öğrenci hareketliliğini olumlu etkileyeceğini vurgulamışlardır.

Derecelerin tanınabilmesi, karşılaştırılabilmesi için 2005 yılından itibaren ücretsiz Diploma Eki hedefini koymuşlardır. Böylelikle sorunsuz akademik tanınma gerçekleşebilecektir.

Buna göre her bir derecenin kişisel, akademik ve iş piyasasının ihtiyaçlarına göre farklı tanımlanmış sonuçları olmalıdır. Lizbon Deklarasyonu'na göre birinci aşama dereceler ikinci aşama programlara geçiş olanağı sağlamalıdır. İkinci aşama derecelerde doktora programlarına geçiş olanağı sağlamalıdır. Yükseköğretim herkese eşit bir biçimde ulaştırılmalıdır.

Bildiride öğrenciler yükseköğretim yönetiminin ortakları olarak tanımlanmaktadır. Öğrenci katılımını sağlamak için ulusal düzeylerde önlemlerin alındığı bildirilmiştir.

Prag Deklarasyonu'ndan sonra Yükseköğretim müfredatlarında Avrupa Boyutu'nun artırıldığı saptaması yapılmıştır.

Dil öğrenme olanaklarının artırılması ile öğrenciler Avrupalı kimliği, vatandaşlığı ve iş alanı için var olan tüm potansiyelleri kullanabileceklerdir.

¹⁰⁴ **Berlin Communiqué.** "Realising the European Higher Education Area", 19 Eylül 2003. <http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Communique1.pdf> 1 Nisan 2007.

Bakanlar Avrupa Yüksek öğretim Alanı'nın açıklık ve çekiciliğinin artırılması amacıyla üçüncü dünya ülkeleri öğrencileri için burs programlarını geliştirmesi konusunda hazır olduklarını belirtmişlerdir. Dünyanın diğer bölgelerindeki insanları da işbirliği konusunda cesaretlendirmişlerdir.¹⁰⁵ Tüm vatandaşlar için yükseköğretimin içinde yaşam boyu öğrenme fırsatları oluşturulması gerekliliği vurgulanmıştır.

Bakanlar, yükseköğretimin üçüncü aşaması olan doktora düzeyini de kapsamı gerektiğini, (böylelikle Avrupa Araştırma Alanı oluşturulmaktadır) genç araştırmacıların yetiştirilmesinde işbirliğine gidilmesi, doktora derecesindeki ağlarda mükemmelliğe teşvik edici desteklerin verilmesi gerekliliğini vurgulamışlardır.

2005 yılındaki zirvede kalite güvencesi, iki-aşamalı sistem, derecelerin tanınması ve çalışma periodları hakkında detaylı raporlar hazırlanacaktır.

Prag Bildirisinde üyeliklerle ilgili bölümün yeniden uyarlanması istenmiştir. Buna göre;

Avrupa Yükseköğretim Alanı üyeliğine girmek isteyen taraf ülkeler Bologna Sürecinin amaçlarını kendi yükseköğretim sistemlerinde uygulamaya istekli olduklarını bildirmeleri halinde üye olma hakkı kazanabilirler.

Nitekim bu süreç içinde;

- Arnavutluk,
- Andorra,
- Bosna Hersek,
- Vatikan,
- Rusya,
- Sırbistan,

¹⁰⁵ **Berlin Communiqué.** "Realising the European Higher Education Area", 19 Eylül 2003.
<http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Communiqué1.pdf> 1 Nisan 2007.

- Karadağ'ın

üyelik için talepleri kabul edilmiş ve süreçte yer alan ülke sayısı kırka çıkmıştır. Bir sonraki konferansın Norveç'in Bergen kentinde yapılmasına karar verilmiştir.

3.2.2.5. Bergen Deklarasyonu

Amaçlara Ulaşmak alt ismini taşıyan bu deklarasyonda, Bologna sürecine katılan ülkelerin yükseköğretimden sorumlu bakanları hem süreci incelemek hem de 2010 yılına yaklaşırken hedef ve önceliklerini belirlemek için 19 – 20 Mayıs 2005 tarihlerinde toplanmışlardır.

Prag ve Berlin'de sunulan bildirimlerde ifade edilen ilke, amaç ve taahhütler üzerinde ortak bir uyuşum sağlandığı belirtilmiştir.

Bergen bildirisinde;

- Ermenistan,
- Azerbaycan,
- Gürcistan,
- Moldova ve
- Ukrayna

Bologna sürecine dahil olmuşlardır.

Belgede belirtildiği şekliyle Bologna sürecinde ayrı ayrı yükseköğretim kurumları personelleri ve öğrencileri önemli rollere sahiptir. Avrupa Yükseköğretim Alanı'nı oluşturma konusunda özendirilmektedirler. Ayrıca sürece alınan destekler belirtilmiş, yükseköğretim kurumlarının ve hatta iş dünyasının katılımından duyulan memnuniyet vurgulanmıştır.¹⁰⁶

¹⁰⁶ **Bergen Communiqué.** "The European Higher Education Area - Achieving the Goals", 19-20 Mayıs 2005.

Bergen Deklarasyonu ile ortaya konan ilerlemeler şunlardır;

Derece sistemi geniş ölçekli olarak uygulanmaya başlanmıştır. 2007 yılından itibaren 2010 yılına kadar ulusal çerçevelerin Avrupa Yükseköğretim Alanı geniş çerçevesi ile uyumlu hale getirilmesi kararı alınmıştır.

Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda kalite güvence sistemleri açısından daha önce Berlin Deklarasyonunda da değinilen ulusal ve ortak olarak kabul edilen ölçütlere yönelik hazırlık yapıldığı belirtilmiştir.

Lizbon tanınma Konvansiyonu katılım gösteren 45 ülkeden 36'sı tarafından onaylanarak tüm ulusal ajanslara Avrupa Yükseköğretim Alanı içinde iki veya daha fazla ülke tarafından verilecek ortak derecelerin tanınması için çağrıda bulunulmuştur.¹⁰⁷

Yükseköğretimde ve hayat boyu öğrenimde ulusal ve Avrupa boyutundaki çerçevelerin birer fırsat olarak görüldükleri vurgulanmıştır.

Araştırma faaliyetleri Avrupa toplumlarının ekonomik ve toplumsal gelişimleri yanında toplumsal kaynaşmaları için de büyük öneme sahiptirler.

Araştırma faaliyetleri, Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın kalitesi, çekiciliği, rekabet edebilirliği açısından önemlidir. Araştırmacı adaylarının sayıları artırılmalı ve yeni ihtiyaçlara göre yeniden yapılandırılmış doktora programları düzenlenmelidir.

http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050520_Bergen_Communique.pdf
1 Nisan 2007

¹⁰⁷ **Bergen Communiqué.** "The European Higher Education Area - Achieving the Goals",
19-20 Mayıs 2005.

http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050520_Bergen_Communique.pdf
1 Nisan 2007.

Bologna sürecinin sosyal boyutu açısından Avrupa Yükseköğretim Alanı sosyal ve ekonomik altyapılarından bağımsız olarak herkesin ulaşabileceği kaliteli bir yükseköğretimi sağlayabilmelidir. Toplum içinde dezavantajlı öğrencilere ekonomik yardımda bulunulmalıdır. Bu şekilde çekicilik ve rekabet edebilirlik mümkün olabilecektir.

Katılımcı ülkeler arasındaki hareketlilik, öğrenci ve öğretim elemanı hareketliliği Bologna Sürecinin en önemli amaçlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Süreçte karşılaşılan her türden zorluklara rağmen ortak eylemler ile hareketlilik kolaylaştırılmaya çalışılacak ve teşvik edilecektir. Ayrıca hareketlilik programları ile yurtdışında yapılan çalışmaların tam olarak tanınması gerekliliği vurgulanmıştır.

Reform sürecinde Yükseköğretim Alanı'nın çekiciliği artırılmalı, tecrübeler komşu ülkeler ile de paylaşılmalıdır. Dünyanın diğer bölgeleriyle işbirliği geliştirilmeli ve buralarda da Bologna Süreci'nin anlaşılabilirliği yükseltilmeli, karşılıklı çıkarlar için daha fazla diyaloga girilmelidir.¹⁰⁸

Kültürlerarası anlayış ve saygının altı çizildikten sonra Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın dünyanın Avrupa dışındaki diğer bölgelerinde de açık ve çekici hale getirilmesi gerekliliği belirtilmiştir. Diğer bölgelerdeki Yükseköğretim kurumları ile işbirliği noktasında öğrenci ve personel değişimi desteklenmelidir. Bu konu İzleme Grubu (BFUG) tarafından değerlendirilerek bir strateji geliştirilmelidir. Bunun yanı sıra bir sonraki Bakanlar Konferansı için bir durum değerlendirmesi yapılmalıdır.

¹⁰⁸ **Bergen Communiqué.** "The European Higher Education Area - Achieving the Goals", 19-20 Mayıs 2005.
http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00- Main_doc/050520_Bergen_Communique.pdf
 1 Nisan 2007.

Kalite güvencesi için standartlar ve kılavuzlar uygulama, değerlendirme için ulusal çerçeveleri uygulama, doktora derecesi dahil olmak üzere ortak derecelerin tanınması, yükseköğretimde alınmış geçmiş öğrenimlerin tanınması, esnek öğrenme yolları için fırsatlar yaratılması çalışmalarının 2007 yılında tamamlaması planlanmıştır.

Deklarasyonda kültürel çeşitliliğin unutulmaması gerekliliği vurgulanırken kalite ve şeffaflık ilkeleri üzerine kurulu bilgi temelli bir toplum kurma isteği belirtilmiştir. Avrupa Yükseköğretim Alanı; Değerlendirme için geniş kapsamlı çerçeve, kalite güvencesi, derecelerin ve çalışma dönemlerinin tanınması konuları üzerinde temellendirilmiştir. Amaçları öğrencilerin iş piyasası için yetkin hale gelmeleri yanı sıra ilerisi için de rekabet edebilirlik kazanmalarınıdır. Öğrenciler aynı zamanda aktif vatandaşlık için hazırlanmaktadır.

2010 yılına kadar yükseköğretim kurumlarına sürdürülebilir kaynak sağlanarak özerk kurumlar haline gelmeleri amaçlanmaktadır. Bu konu üzerinde alınan kararların uygulanması gerekliliği belirtilmiştir.¹⁰⁹

Çok Vitesli Avrupa (Multi-Speed Europe) tanımlaması ile hedeflere daha çabuk ulaşabilecek kapasiteye sahip ülkelerin bunu yapması, diğer devletlerin ise gecikmeli olarak hedeflere ulaşması kabul edilmiştir.¹¹⁰

Avrupa Üniversiteler Birliği (EUA) tarafından Bologna Süreci konusunda eleştirel bir tavır alarak süreci hükümetler tarafından “yukarıdan” başlatılan ve yürütülmeye çalışılan bir süreç olarak tanımlanmakta ve yükseköğretimdeki dönüşüm amacının yalnızca yasal düzenlemeler ile gerçekleştirilemeyeceği,

¹⁰⁹ **Bergen Communiqué.** “The European Higher Education Area - Achieving the Goals”, 19-20 Mayıs 2005.
http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050520_Bergen_Communique.pdf
1 Nisan 2007.

¹¹⁰ Kenan Ecevit ve Kavalalı, Özdemir, **Avrupa Birliği Sözlüğü**, Ankara: DPT, 2004.
“Çok Vitesli Avrupa” maddesi.

üniversitelerin daha fazla özerkliğe ve kaynağa sahip olmaları gerektiği belirtilmektedir.¹¹¹

Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere Avrupa Yükseköğretim Alanı tamamlanmış bir yapı değil oluşum halinde bir süreçtir. Yükseköğretimdeki gelişmeler 2010 yılından sonra da durmayacak ve devam edecektir.

3.1.3. Bologna Süreci ve Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda Uygulamalar ve Sonuçları

Avrupa Birliği'nin 2010 yılı hedefleri doğrultusunda Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın oluşturulmasına çabalanmaktadır. Böylelikle kolayca anlaşılabilir, okunabilir (readable) ve karşılaştırılabilir (comparable) iki dereceli bir sistem getirilecek, Avrupa Yükseköğretim Alanı dahilinde hareketlilik teşvik edilecektir. Kalitenin sağlanması için çabalar sürecektir, yükseköğretim konusunda ortak yaklaşımlar üzerinde anlaşmaya çabalanacak ve karşılaştırılabilir bir sistem sayesinde eğitimde hangi seviyede bulunduğu anlaşılacaktır.¹¹² Katılımcı ülkelerin sayısının giderek artması, farklılıklarını korumak istemelerine rağmen bu oluşumu belli amaçlarına ulaşabilmek için önemli gördüklerine dair bir işaret olarak değerlendirilebilir.

Eğitimin stratejik bir önem taşıdığı bilinmektedir¹¹³ ve yükseköğretimde bir dönüşüm arzulanmaktadır. Bu dönüşümün gerçekleşebilmesi için saydamlık, kalite güvencesi, verimlilik, yükseköğretimde söz sahibi olacak ve dolayısıyla merkezden tek bir kontrolü engelleyecek yeni paydaşlara ihtiyaç olacaktır. Burada yerel merkezi anlayışın aksine uluslararası bir sistem önerilmektedir. Bologna Süreci ile oluşturulmaya çalışılan uluslararası sistem bir öneridir ve bağlayıcılığı yoktur.

¹¹¹ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 32.

¹¹² Heyneman, "Global Issues.....", s. 55.

¹¹³ R. Gass, **The Goals, Architecture and Means of Lifelong Learning, Background Paper**, Brussels: European Commission, 1996, s. 7.

Avrupa Yüksek Öğretim Alanına katılım gösteren ülkelerin yükseköğretim sistemleri birbirlerinden oldukça farklıdır.¹¹⁴

3.1.3.1. Kazanımlar

Bologna Sürecinde öncelikli hedefler olan Kalite güvencesi, iki aşamalı sistem, diplomaların ve eğitim sürelerinin denkliğinin tanınması konularında 2005 yılında gerçekleştirilen ilerlemeler aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 4. Bologna Süreci Öncelikli Hedefleri Açısından Ülkelerin 2005 Yılı Durumları¹¹⁵

HEDEFLER	ÜLKE SAYISI ¹¹⁶				
	MÜKEMMEL	ÇOK İYİ	İYİ	ORTA	YETERSİZ
Kalite Güvencesi	15	13	7	8	0
İkili Sistem	18	13	4	6	2
Diplomaların Tanınması	14	20	9	0	0
Üç Hedef Birlikte	10	29	22	3	0

Tabloya göre Bologna Süreci'ne katılan ülkelerin süreçte belli ölçüde bir başarı kazandıkları ileri sürülebilir. Bologna sürecinin başarılı bir yönü olarak dünyanın farklı yerlerinde bulunan üniversitelerin kaliteleri birbirleriyle mukayese edilebilir hale gelmiştir.¹¹⁷

3.1.3.2. Sorunlar

Avrupa Üniversiteleri dünya sıralamasında önemli bir yer işgal etseler de hala daha dünya çapında rekabet konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Aşağıdaki tabloda

¹¹⁴ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 23.

¹¹⁵ BFUG Tarafından Atanan Çalışma Grubu, **Bologna Process Stoctaking Report**, Bergen: Mayıs 2005. (Aktaran: Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi. Ankara: YÖK, Şubat 2007. s. 31.) www.yok.gov.tr/duyuru/yok_strateji_kitabi.pdf 1 Nisan 2007.

¹¹⁶ Ülke sayısı Belçika, Sırbistan-Montenegro ve Birleşik Krallık için ikişer katılım olduğundan toplamda 40 yerine 43 olarak gözükmektedir.

¹¹⁷ Heyneman, "Global Issues.....", s. 55.

üniversitelerin Avrupa'daki sıralamaları ile dünya genelindeki sıralamaları karşılaştırılabilir.

Tablo 5. 2006 Yılı En İyi 100 Avrupa Üniversitesi¹¹⁸

Avrupa Sıralaması	Üniversite Adı	Dünya Sıralaması	Ülke Adı	Ulusal Sıralama
1	Univ Cambridge	2	Birleşik Krallık	1
2	Univ Oxford	10	Birleşik Krallık	2
3	Imperial Coll London	23	Birleşik Krallık	3
4	Univ Coll London	26	Birleşik Krallık	4
5	Swiss Fed Inst Tech - Zurich	27	İsviçre	1
6	Univ Utrecht	40	Hollanda	1
7	Univ Paris 06	45	Fransa	1
8	Karolinska Inst Stockholm	48	İsveç	1
9	Univ Manchester	50	Birleşik Krallık	5
10	Univ Munich	51	Almanya	1
11	Univ Edinburgh	52	Birleşik Krallık	6
12	Tech Univ Munich	54	Almanya	2
13	Univ Copenhagen	56	Danimarka	1
14	Univ Zurich	58	İsviçre	2
15	Univ Bristol	62	Birleşik Krallık	7
16	Univ Paris 11	64	Fransa	2
17	Uppsala Univ	65	İsveç	2
18	Univ Heidelberg	66	Almanya	3
19	Univ Oslo	68	Norveç	1
20	Univ Sheffield	69	Birleşik Krallık	8
21	Moscow State Univ	70	Rusya	1
22	Univ Leiden	72	Hollanda	2
23	Univ Helsinki	74	Finlandiya	1
24	Univ Nottingham	79	Birleşik Krallık	9
25	Univ Basel	81	İsviçre	3
26	King's Coll London	83	Birleşik Krallık	10
27	Stockholm Univ	84	İsveç	3
28	Univ Goettingen	85	Almanya	4
29	Lund Univ	90	İsveç	4
29	Univ Birmingham	90	Birleşik Krallık	11
31	Univ Freiburg	93	Almanya	5

¹¹⁸ Shangai Jiao Tong University Web Sitesi.
http://ed.sjtu.edu.cn/rank/2006/ARWU2006_TopEuro.htm

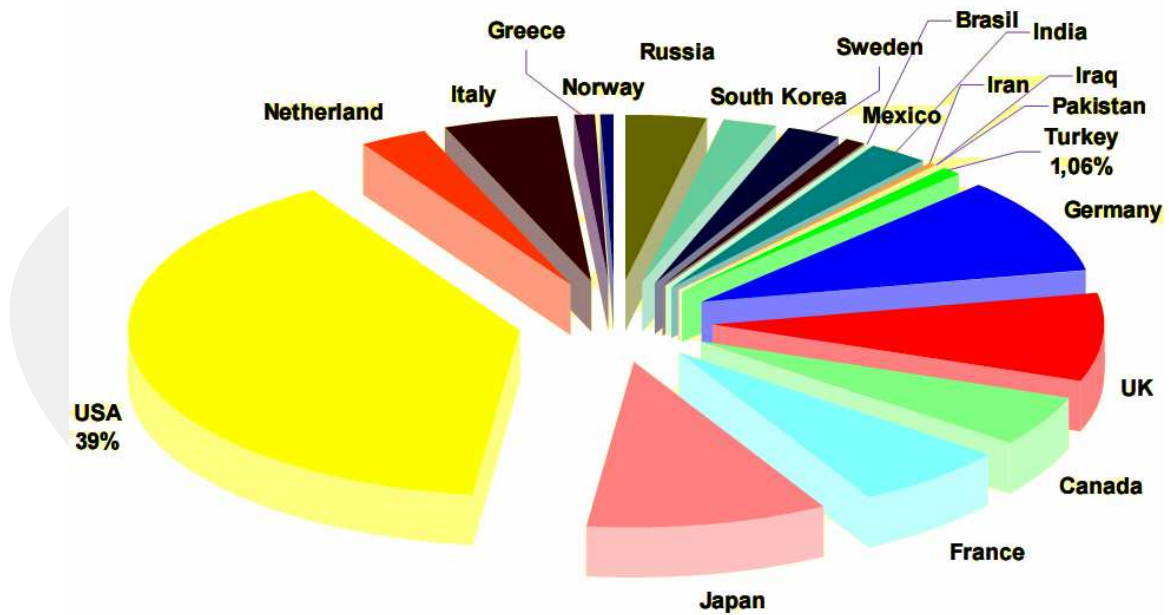
32	Univ Strasbourg 1	96	Fransa	3
33	Ecole Normale Super Paris	99	Fransa	4
34	Univ Roma - La Sapienza	100	İtalya	1
35-56	Aarhus Univ	102-150	Danimarka	2
35-56	Swiss Fed Inst Tech-Lausanne	102-150	İsviçre	4-5
35-56	Univ Amsterdam	102-150	Hollanda	3-7
35-56	Univ Bonn	102-150	Almanya	6-11
35-56	Univ Frankfurt	102-150	Almanya	6-11
35-56	Univ Geneva	102-150	İsviçre	4-5
35-56	Univ Ghent	102-150	Belçika	1-4
35-56	Univ Glasgow	102-150	Birleşik Krallık	12-15
35-56	Univ Groningen	102-150	Hollanda	3-7
35-56	Univ Hamburg	102-150	Almanya	6-11
35-56	Univ Leeds	102-150	Birleşik Krallık	12-15
35-56	Univ Leuven	102-150	Belçika	1-4
35-56	Univ Libre Bruxelles	102-150	Belçika	1-4
35-56	Univ Liverpool	102-150	Birleşik Krallık	12-15
35-56	Univ Louvain	102-150	Belçika	1-4
35-56	Univ Milan	102-150	İtalya	2-3
35-56	Univ Muenster	102-150	Almanya	6-11
35-56	Univ Paris 07	102-150	Fransa	5
35-56	Univ Pisa	102-150	İtalya	2-3
35-56	Univ Sussex	102-150	Birleşik Krallık	12-15
35-56	Univ Tuebingen	102-150	Almanya	6-11
35-56	Univ Wuerzburg	102-150	Almanya	6-11
57-78	Cardiff Univ	151-200	Birleşik Krallık	16-22
57-78	Delft Univ Tech	151-200	Hollanda	3-7
57-78	Free Univ Amsterdam	151-200	Hollanda	3-7
57-78	Tech Univ Danimarka	151-200	Danimarka	3
57-78	Univ Barcelona	151-200	İspanya	1
57-78	Univ Bern	151-200	İsviçre	6
57-78	Univ Durham	151-200	Birleşik Krallık	16-22
57-78	Univ East Anglia	151-200	Birleşik Krallık	16-22
57-78	Univ Florence	151-200	İtalya	4-6
57-78	Univ Grenoble 1	151-200	Fransa	6
57-78	Univ Kiel	151-200	Almanya	12-15
57-78	Univ Koeln	151-200	Almanya	12-15
57-78	Univ Leicester	151-200	Birleşik Krallık	16-22
57-78	Univ Leipzig	151-200	Almanya	12-15
57-78	Univ Mainz	151-200	Almanya	12-15
57-78	Univ Newcastle-upon-Tyne	151-200	Birleşik Krallık	16-22

57-78	Univ Padua	151-200	İtalya	4-6
57-78	Univ Southampton	151-200	Birleşik Krallık	16-22
57-78	Univ St Andrews	151-200	Birleşik Krallık	16-22
57-78	Univ Turin	151-200	İtalya	4-6
57-78	Univ Vienna	151-200	Avusturya	1
57-78	Univ Wageningen	151-200	Hollanda	3-7
79-122	Chalmers Univ Tech	201-300	İsveç	5-9
79-122	Charles Univ Prague	201-300	Çek	1
79-122	Ecole Polytechnique	201-300	Fransa	7-12
79-122	Erasmus Univ	201-300	Hollanda	8-9
79-122	Gothenburg Univ	201-300	İsveç	5-9
79-122	Innsbruck Univ	201-300	Avusturya	2-3
79-122	London Sch Economics	201-300	Birleşik Krallık	23-33
79-122	London Sch Hygiene & Tropical Med	201-300	Birleşik Krallık	23-33
79-122	Med Univ Vienna	201-300	Avusturya	2-3
79-122	Norwegian Univ Sci & Tech	201-300	Norveç	2
79-122	Queen Mary, Univ London	201-300	Birleşik Krallık	23-33
79-122	Queen's Univ Belfast	201-300	Birleşik Krallık	23-33
79-122	Royal Inst Tech	201-300	İsveç	5-9
79-122	Swedish Univ Agr Sci	201-300	İsveç	5-9
79-122	Tech Univ Aachen	201-300	Almanya	16-22
79-122	Tech Univ Berlin	201-300	Almanya	16-22
79-122	Trinity Coll Dublin	201-300	İrlanda	1
79-122	Umea Univ	201-300	İsveç	5-9
79-122	Univ Aberdeen	201-300	Birleşik Krallık	23-33
79-122	Univ Antwerp	201-300	Belçika	5-6
79-122	Univ Autonoma Madrid	201-300	İspanya	2-3
79-122	Univ Bath	201-300	Birleşik Krallık	23-33
79-122	Univ Bochum	201-300	Almanya	16-22
79-122	Univ Bologna	201-300	İtalya	7
79-122	Univ Complutense - Madrid	201-300	İspanya	2-3
79-122	Univ Dundee	201-300	Birleşik Krallık	23-33
79-122	Univ Erlangen Nuernberg	201-300	Almanya	16-22
79-122	Univ Halle - Wittenberg	201-300	Almanya	16-22
79-122	Univ Karlsruhe	201-300	Almanya	16-22
79-122	Univ Lancaster	201-300	Birleşik Krallık	23-33
79-122	Univ Lausanne	201-300	İsviçre	7
79-122	Univ Liege	201-300	Belçika	5-6
79-122	Univ Lyon 1	201-300	Fransa	7-12
79-122	Univ Marburg	201-300	Almanya	16-22

79-122	Univ Mediterranee	201-300	Fransa	7-12
79-122	Univ Montpellier 2	201-300	Fransa	7-12
79-122	Univ Nijmegen	201-300	Hollanda	8-9
79-122	Univ Paris 05	201-300	Fransa	7-12
79-122	Univ Reading	201-300	Birleşik Krallık	23-33
79-122	Univ Southern Danimarka	201-300	Danimarka	4
79-122	Univ Toulouse 3	201-300	Fransa	7-12
79-122	Univ Turku	201-300	Finlandiya	2
79-122	Univ Warwick	201-300	Birleşik Krallık	23-33
79-122	Univ York	201-300	Birleşik Krallık	23-33

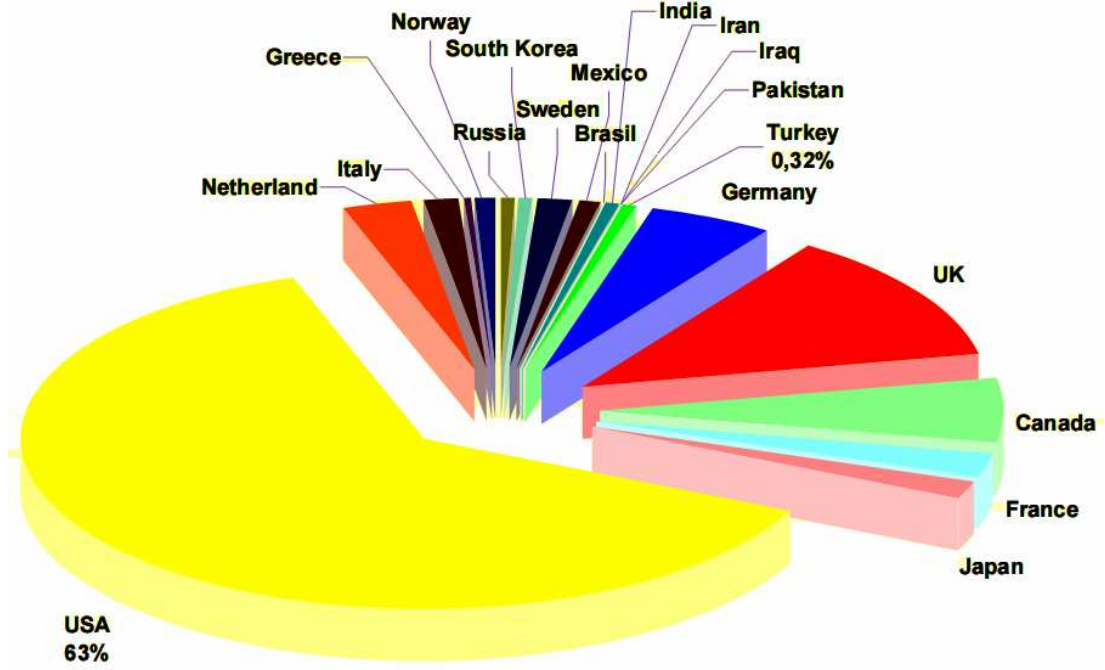
(Aynı sıralamaya sahip üniversiteler alfabetik olarak listelenmiş bazı üniversitelerin sıralaması ise belli bir aralık dahilinde belirtilmiştir.)

ABD ile rekabet açısından 2002 Yılı Sciences Citation Index'te ülkelere göre dağılım örnek gösterilebilir.

Grafik 1. 2002 Yılı Sciences Citation Index Ülkelere Göre Dağılım¹¹⁹

¹¹⁹ Demirel, İ, **Hacettepe Üniversitesi Yıllık Raporu, 2003**. (Aktaran: Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007-2013: Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara: DPT, 2006, s. 43.)

Grafik 2. 2002 Yılı Social Sciences Citation Index Ülkelere Göre Dağılım¹²⁰

Grafiklerden de görüldüğü üzere ABD ile SCI ve SSCI konusunda da rekabet başarılı gözükmemektedir.

3.1.3.3. Farklılıkların Korunması

Bologna süreci ve oluşturulmaya çalışılan Avrupa Yükseköğretim Alanı politikaları her ne kadar belirli standartlar getirmeye çabalasa da farklı ülkeler kendi geçmişleri, ihtiyaçları, çıkarları doğrultusunda, belirlenen prensiplere her zaman uymamaktadırlar. Bologna Süreci işbirliği ve karşılıklı güven üzerine tesis edilmeye çalışılmaktadır. Katılımcı ülkeler arasında bağlayıcı anlaşmalar yoktur. Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda katılımcı ülke sayısınca farklı görüş vardır ve bunların her

¹²⁰ Demirel, İ, **Hacettepe Üniversitesi Yıllık Raporu, 2003**. (Aktaran: Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007-2013: Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara: DPT, 2006, s. 43.)

zaman için aynı görüşleri paylaşması beklenemez. Her bir ülkenin ulusal bir yaklaşımı vardır. Yükseköğretime giriş sistemleri farklıdır.¹²¹ Avrupa ülkeleri üniversitelerinde özerklik bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. OECD ölçütlerine göre en özerk üniversiteler ABD, Avustralya ve İngiltere'dedir. Bunları Hollanda, Polonya izlemekte, Avusturya, Norveç, İsveç, Finlandiya ve Danimarka'da ise bu yönde adımlar atılmaktadır.¹²²

2005 Yılı verilerine göre iki dereceli sistemin uygulanması süreci farklı ülkelerde farklı seyir izlemektedir.

Uygulamanın gerçekleştirildiği ülkeler;

- İtalya,
- Hollanda,
- Norveç,
- İsviçre,
- Birleşik Krallık.

Uygulamanın süreç içinde yerleştirilmeye devam ettiği ülkeler;

- Avusturya,
- Almanya,
- Polonya.
- Fransa,
- Macaristan ve
- İspanya'dır.¹²³

Sonuç olarak Avrupa Yükseköğretim Alanı ancak ayrı ayrı her bir ulusal sistemin izin verdiği ölçüde gerçekleşebilecektir. AYA (Avrupa Yükseköğretim Alanı) Her bir ulusal yaklaşım için öncelikli olarak kendi amaçlarını

¹²¹ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 244.

¹²² YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 21.

¹²³ Christian Bode, "The Bologna Process and Its Impact on Transatlantic Relations", Bonn: 2006.
http://www.daad.de/presse/de/bode_presentation_aacrao-nov06.pdf 1 Nisan 2007.

gerçekleştirmekte bir araç olarak görülmektedir. Örneğin çoğu ülkede AYA öncesinde de bir kalite güvence sistemi bulunmakta ve ulusal olarak uygulanmaktadır. Avrupa ve çevre ülkelerinde yükseköğretimde kalite güvence sistemleri oluşturma çabaları 24 Ocak 1998 tarihinde Avrupa Birliği Konseyi'nin aldığı karara, Yükseköğretimde Avrupa Kalite Güvencesi Birliği'nin (ENQA) kuruluşuna, Lizbon ve Bologna Süreçlerine dayanmaktadır. ENQA, Bologna Süreci'ne katılan ülkelerin kalite güvence sistemlerinin karşılıklı tanınması konusunda önemli görevler üstlenmektedir.¹²⁴ Bu çalışmalar ile belirli standartlar geliştirilmeye çalışılsa da Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda her bir ülkenin farklı siyasal, sosyal, kültürel, dilsel, eğitimsel farklılıkları sebebiyle farklı yaklaşımlar bulunmaktadır.¹²⁵ Lizbon Tanıma Konvansiyonu'na göre¹²⁶ derece ve dönemler tanınacak olsa da bazı ülkeler AYA'nın getirdiği kalite güvence unsurlarını benimserken bazı ülkeler ise kendi var olan ulusal sistemlerinden vazgeçmek istememektedir. Trends IV belgesinde ülkeler arasında uygulamaya başlama zamanı, uygulamayı benimseme şekilleri açısından farklar rahatlıkla görülebilmektedir.¹²⁷ Örneğin Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, İsviçre ve Birleşik Krallıkta ECTS sistemi ulusal ve kurumsal düzenlemeler sebebiyle sorunlara yol açmaktadır.¹²⁸ Ulusal düzeyde kazanılmış derecelerin tanınırlığı çoğu ülkede gerçekleştirilmiş olsa da örneğin Belçika, Finlandiya, Almanya, Yunanistan, İtalya, Litvanya, Hollanda ve diğer birkaç ülkede ek bazı yeterlilikler istenebilmektedir.¹²⁹ Trends IV belgesinde belirtildiğine göre kimi öğrenciler tam bir tanınmanın gerçekleşebileceğine dair bir inanç taşımamaktadırlar.¹³⁰ İngiltere, Yükseköğretim açısından doktora seviyesinde

¹²⁴ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 23.

¹²⁵ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 23.

¹²⁶ **Lisbon Convention**. The European Treaty Series: n165. 11 Nisan 1997.

http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Lisbon_convention.pdf 1 Nisan 2007.

¹²⁷ Sybille Reichert ve Tauch, **Trends IV: European Universities Implementing Bologna**, Brussels: EUA Publications, 2005.

http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/TrendsIV_FINAL.1117012084971.pdf 1 Nisan 2007.

¹²⁸ Sybille Reichert ve Tauch, **Trends IV: European Universities Implementing Bologna**, Brussels: EUA Publications, 2005.

¹²⁹ Reicher, **Trends IV**....., s. 25.

¹³⁰ Reicher, **Trends IV**....., s. 26.

kredilerin tanınırlığına sıcak bakmadığını ifade etmektedir ve bu konuda kurumsal özerklikten yana olduğunu belirtmektedir.¹³¹

Süreç içerisinde Bologna Sürecini İzleme Grubu’da bizzat bu farklılıklara işaret etmiştir ve sürecin herkes tarafından aynı şekilde algılanıp algılanmadığı ya da yalnızca bir araç olarak görülüp görülmediğini “The European Area, a Common Understanding or a Legal Instrument” başlıklı yazısında sorgulamıştır.¹³² Özetle Avrupa Yükseköğretim Alanı BFUG raporlarında da belirtildiği üzere var olan tek yükseköğretim sistemi haline gelerek diğer sistemleri ortadan kaldırmayacak ancak ulusal sistemler belirli ortak paydalarda buluşmaya başlayacaklardır.¹³³ Örneğin ulusal yapılar AYA’nın fonksiyonunu bir kılavuz olarak değerlendirilebilecektir. AYA bu şekilde bireylerin kişisel talepleri doğrultusunda yetenekleri arttırılabilecek, bireyler işgücü piyasasının, rekabetçi ortamın gerektirdiği donanımlara sahip olabileceklerdir.¹³⁴

¹³¹ Jessica Olley ve Dowling Ford, **UK Higher Education Sector Position Paper: Position Paper On The Bologna Process and Doctoral Level Qualifications**. 23 Ekim 2006.
www.europeunit.ac.uk/resources/UK%20HE%20sectorpositionpaper_doctoralissues%20.doc
1 Nisan 2007.

¹³² BFUG, **The European Area, a Common Understanding or a legal Instrument**.
No: 14. 16 Şubat 2005.
www.bologna-bergen2005.no/B/Board_Meetings/041209_Gjerdrum-Norway/BFUGB5_8.PDF
1 Nisan 2007.

¹³³ BFUG, **The European Area, a Common Understanding or a legal Instrument**.

¹³⁴ BFUG, **The European Area, a Common Understanding or a legal Instrument**.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİNİN SORUNLARI VE YENİ EĞİLİMLER

4.1. SORUNLAR

Türkiye sanayi öncesi kırsal toplumundan, sanayileşmiş kentsel topluma geçiş sürecinde bulunmakta ve bir demografik geçiş süreci yaşanmaktadır. Bu süreç öncelikle hızlı bir nüfus artışına yol açacaktır ve sürecin sonunda artış hızı azalarak belli bir oranda kararlı hale gelecektir. Bu demografik geçiş sürecinde olan Türkiye dünyanın en büyük on beşinci nüfusuna sahiptir. Nüfusun işgücüne katılım oranı düşmektedir.

Kadınların işgücüne katılım oranları yükseköğretim kurumlarından mezun olanlarda % 70 iken lise altı eğitim düzeyinde işgücüne katılım oranı % 12’dir.¹³⁵ Eğitime ayrılacak kaynaklarda kıtlık yaşanmaktadır. Yükseköğrenim talebi var olan sistemin karşılayabileceğinden çok daha yüksektir.¹³⁶ Sanayi ve hizmet üretiminde yaşanan yeniden yapılanma sonrası eğitilmiş işgücü ihtiyacı artmış yığın eğitime geçiş süreci başlamıştır. Kapasite artırmanın yanı sıra nicelik konusunda da önlemler alma, uluslararası geçerliliği olan değerlendirme sistemlerine geçiş ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Ortalama eğitim düzeyi düşük olduğu için sanayileşmiş ülkeler ile gelişmişlik ve rekabet edebilirlik açılarından büyük bir fark oluşmaktadır.¹³⁷ 2005–2006 Küresel Yarışabilirlik Raporuna göre, 117 ülke arasında Türkiye ancak 66. sırada yer alabilmiştir.¹³⁸

Ülke nüfusunun eğitim düzeyi yeterli değildir. Dünya ülkelerinin de sıkıntısını çektiği gibi Türkiye’de de eğitimle ilgilenen kurumlar olan Milli Eğitim

¹³⁵ YÖK, *Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi*, s. 38.

¹³⁶ YÖK, *Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi*, s. 131.

¹³⁷ YÖK, *Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi*, s. 37.

¹³⁸ *Global Competitiveness Report, 2005-2006*, Palgrave MacMillan, 2005. (Aktaran: YÖK, *Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi*, s. 38.)

Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın merkezîyetçi yapısı alt birimlerin özerk olamamasına ve karar alma süreçlerinin yavaşlamasına yol açmaktadır.

Eğitimde yönlendirme sistemindeki yetersizlikler genel liselerde yoğunlaşmalara yol açmakta bu da üniversite önünde yığılmalara neden olmakta, üniversiteye hazırlık dersaneleri nedeniyle zaman ve kaynak israfı ortaya çıkmaktadır.¹³⁹

Eğitimin finansmanı büyük oranda kamu kaynaklarıyla karşılanmaktadır. 1995 yılı itibarıyla toplam öğrenci sayısının ancak % 1,5'i özel öğretim kurumlarında bulunmakta, özel sektörün eğitimde katkısı düşük seyretmektedir.¹⁴⁰

Tablo 6. Meslek Yüksekokullarının Kaynak Bakımından Dağılımı¹⁴¹

Bağlı Olduğu Kurum	2003–2004 Öğretim Yılı Meslek Yüksekokulu Sayısı	2003–2004 Öğretim Yılı Faal Olan Meslek Yüksekokulu Sayısı
Devlet Üniversitesi	580	448
Vakıf Üniversitesi	28	25
Vakıf Tüzel Kişiliği	4	1
TOPLAM	612	474

Türkiye'de eğitim kurumları yıllık bilişim elemanı ihtiyacının ancak beşte birini karşılayabilmektedir(1995 yılı rakamı).¹⁴²

¹³⁹ Devlet Planlama Teşkilatı, **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1996-2000**, Ankara: DPT, 1996, s. 11. <ftp://ftp.dpt.gov.tr/pub/ekutup96/plan7/plan7> 1 Nisan 2007.

¹⁴⁰ Devlet Planlama Teşkilatı, **Yedinci beş.....**, s. 11.

¹⁴¹ YÖK. Meslek Yüksekokullarının Dağılımı Tablosu. (Aktaran: İŞKUR. Türkiye'nin İnsan Kaynakları Gelişimi Stratejisi Taslak Raporu. Sözleşme: TR /0205.01/001, s. 32.) www.iskur.gov.tr/hrd%20report_tr_02.last2.doc 1 Nisan 2007.

¹⁴² Devlet Planlama Teşkilatı, **Yedinci beş.....**, s. 14.

Tablo 7. 2004 Yılı 15 Yaş Üstü Nüfusun Eğitim Durumu¹⁴³

	İşgücü	Yüzde	İstihdam	Yüzde	İşsiz	Yüzde	İşsizlik Oranı
Okur-yazar Olmayan	1 605	6,5	1 555	7,0	51	2,2	3,2
Lise Altı Eğitimiler	15 691	64,2	14 386	64,8	1 304	57,5	8,3
Lise ve Meslek Lisesi	4 784	19,6	4 123	18,6	661	29,1	13,8
Yüksek Okul ve Fakülte	2 377	9,7	2 124	9,6	253	11,2	10,6
Toplam	24 457	100,0	22 188	100,0	2 269	100,0	9,3

Tabloda da görüldüğü üzere üniversite mezunu olmak işsizliği Türkiye ortalamasının altına indirememektedir. Buradan çıkarılacak sonuç eğitimde nicelik kadar niteliğe de önem verilmesi gerektiğidir.

Bu noktada Türkiye'nin zayıf yanları;

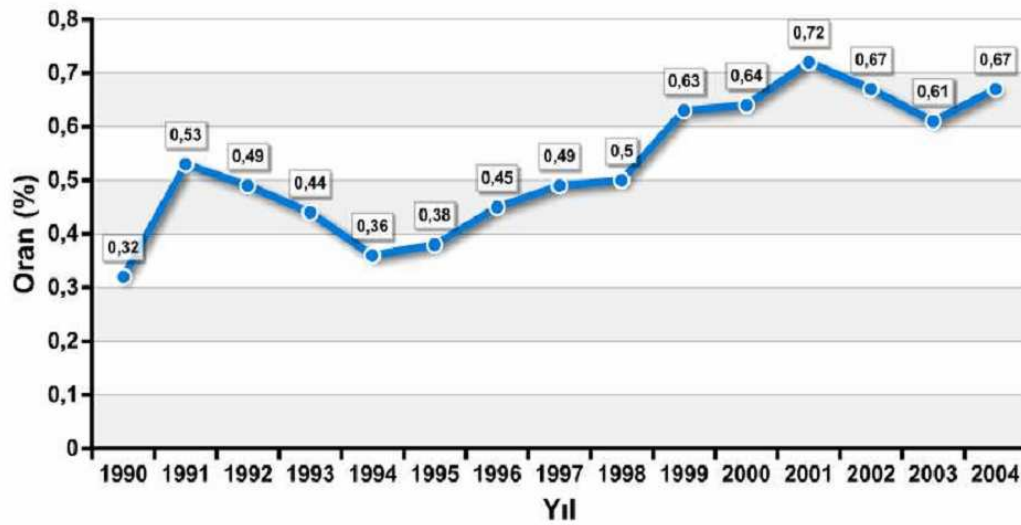
Devletin merkezîyetçi ve otokratik yapısı, siyasi açıdan bakıldığında istikrar eksikliği önemli zayıf noktalardır. Bu ise idari, bürokratik zaafllara yol açabilmektedir. Cumhuriyet tarihi boyunca Milli Eğitim Bakanlarının ortalama görev süresi on beş, on altı aydır.¹⁴⁴ Var olan eğitim sisteminde bireyin yaratıcılığı ve hayal gücü geliştirilememektedir. Bireysel farklılıklar gözetilmemektedir.¹⁴⁵ Eğitim ile ilgili kurumlarımız yeterince esnek değildir.¹⁴⁶ AR-GE ile ilgili yetersizlikler vardır.

¹⁴³ DİE, DPT, HİA II. Dönem Verileri, (Aktaran: Erk, Nejat, Üniversite-Sanayi İşbirliği, İstihdam Edilebilirlik ve Bologna Süreci Sunusu, Ankara: 2005, s. 10.)
<http://www.bologna.gov.tr/index.cfm?action=detay&ID=48&PUBLISH=64&lang=TR>
 1 Nisan 2007.

¹⁴⁴ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 34.

¹⁴⁵ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 60.

¹⁴⁶ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 34.

Grafik 3. AR-GE Harcamalarının GSYİH'ye Oranı¹⁴⁷

Üniversite – Sanayi – meslek kuruluşları arası işbirliği yetersizdir.

Düşük nitelikli meslek eğitimi ciddi bir sorundur.

Yaratıcı ve yenilikçi kültür ortaya çıkarılamamıştır.

Nüfus artış hızının yüksek olması ve tarımda çalışan nüfusun fazlalığı,

Yurtdışı proje yapım ve yönetim deneyiminin kısıtlı olması,¹⁴⁸

Yurtdışına beyin göçü,

Eğitim öğretimin 21. yüzyıl gereklerine yanıt verememesi,

Ucuz işgücüne sahip ülkelerle uluslararası rekabet Türkiye için aşılması gereken engellerdir.

1995–2000 Yılları arasında Türkiye'nin GSYİH'de eğitimin oranı yalnızca % 1,1 artmıştır ve bu ciddi bir problemdir.¹⁴⁹

¹⁴⁷ TÜİK AR-GE İstatistikleri, (Aktaran: TÜBİTAK.

http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/BTYPD/istatistikler/01.pdf 1 Nisan 2007.

¹⁴⁸ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 39.

¹⁴⁹ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 16.

Vizyon 2023'te:

Türkiye'nin eğitim sorunlarının ana kaynakları hali hazırda bütün dünyayı etkileyen nüfus artış hızı, sermaye birikimindeki yetersizlikler, ekonomik yapıda dalgalanmalar, işgücü niteliğinin piyasa ihtiyaçları ile uyumsuz eğitim sonucu sanayinin ihtiyaçlarına yanıt verememesi ve artan rekabet ortamında nitelikli işgücünün sayısının yetersiz kalması¹⁵⁰ olarak gösterilmektedir.

İlk, orta ve yükseköğretim sistemimizdeki sorunlarımız Vizyon 2023'te belirli başlıklarda toplanmıştır. Bunlar;

- Eğitime ayrılan kaynakların yeterli düzeyde artırılmaması ve mevcut kaynakların etkili ve yerinde kullanılmaması,
- İlk ve ortaöğretimde kalabalık sınıfların bulunduğu il ve bölgelerde, derslik başına düşen öğrenci sayısının aşağıya çekilmesinde yetersizlikler,
- İlk ve ortaöğretimde öğretmenlerin dengesiz olarak dağıldığı il ve bölgelerde, öğretmen başına düşen öğrenci sayısının aşağıya çekilmesinde yetersizlikler,
- Öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimde gözlenen yetersizlikler; öğretmen kariyer planlamasının uzun süredir yapılamaması ve yeni başlamış olmasından dolayı sonuçlarının henüz alınamamış olması,
- Eğitim kurumlarında büyük şehir - küçük şehir ve kırsal - kent arasında eğitimde kalite farklılıklarının sürmesi,
- Eğitim kurumlarında var olan ders araç - gereçlerindeki donanım yetersizliği,

¹⁵⁰ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 8.

- Eğitim kurumlarında var olan ders araç-gereçlerinin etkin kullanımındaki yetersizlik,
- Üniversite giriş sisteminden kaynaklanan sorunlar,
- Özellikle okul öncesi eğitimde ve yükseköğretimde olmak üzere okullaşma oranlarının düşüklüğü,
- Yükseköğretim kurumları arasındaki önemli nitelik farklılıkları,
- Öğretmenlerin ve öğretim elemanlarının mesleki, ekonomik ve yönetsel koşullarının yetersizliği,
- Eğitim sektöründe profesyonel, vizyon sahibi yönetici yetersizliği,
- Üniversite yönetim sistemindeki yetersizlikler,
- Eğitimciler arasında iletişim, işbirliği ve mesleki dayanışma yetersizliği,
- Eğitim reformlarının uzun soluklu bir gelişmeyi gerektirmesine karşın eğitimde siyaset üstü, kurumsal, kesintisiz, sürdürülebilir AR-GE ve AR-GE'ye dayalı reform çalışmalarının yetersizliği,
- Eğitim kurumlarının yönetiminde saydamlık ve hesap verebilirlik anlayışının yetersizliği,
- Eğitim mevzuatı, öğretim programları, öğretmen eğitimi ve öğretim materyallerinin eleştirel düşünme, öğrenmeyi öğrenme, yaratıcı düşünme,

yansıtıcı düşünme gibi öğrenci merkezli yaklaşımın amaçladığı tutum ve becerileri desteklememesidir.¹⁵¹

4.2. ÇÖZÜM ÇABALARI

Türkiye, değişen ekonomik ve sosyal koşullar karşısında kalkınma planlarına büyük önem vermektedir.¹⁵² Bu anlayış ile kalkınma planları hazırlanmıştır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963 yılında kurulan TÜBİTAK bilim ve teknoloji politikalarının oluşumunda itici faktör olmuştur.¹⁵³

Teknoloji politikalarından ilk kez söz edilen Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda bu politikalar ile sanayi, istihdam ve yatırımlar arasında bir bağ kurulması gerektiği belirtilmiştir.¹⁵⁴

1996–2000 yıllarını kapsayan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 30.10.1984 tarihli 3067 sayılı Kanun gereğince, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 18.7.1995 tarihli 142. Birleşiminde onaylanmıştır. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda içinde bulunulan süreç değerlendirilirken dünyada ekonomik, siyasal ve kültürel anlamda küreselleşmeye doğru gidildiği, AT ile tam üyelik hedefi yolunda gümrük birliğine girilmesiyle küreselleşmenin avantajlarından yararlanabilme fırsatının doğduğu değerlendirilmektedir.¹⁵⁵ Ancak bu dönemde rekabet gücünün çekilebileceği olası görülmüştür.¹⁵⁶

Planlamada yapılan tespitlere göre üretim faaliyetlerinde niteliksiz işgücünün önemi giderek azalmaktadır.¹⁵⁷ Yeni dönemde belirleyici faktörler olan bilim ve

¹⁵¹ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 1.

¹⁵² **Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı. 2007-2013**, T.C. Resmi Gazete (26215, 1 Temmuz 2006) s.1.

¹⁵³ Kaplan, "Avrupa....., ss. 187-195.

¹⁵⁴ Kaplan, "Avrupa....., ss. 187-195.

¹⁵⁵ Devlet Planlama Teşkilatı, **Yedinci beş**....., s. 12.

¹⁵⁶ Devlet Planlama Teşkilatı, **Yedinci beş**....., s. 10.

¹⁵⁷ Devlet Planlama Teşkilatı, **Yedinci beş**....., s. 2.

teknolojiden yararlanabilmek için kurumsal yapıda ve her seviyedeki organizasyonların yapılarında değişiklikler yapılmalıdır.¹⁵⁸

Eğitim planlaması ve uygulaması uzun vadeli stratejiyi gerektirir. Bu konuda yapılan planlardan biri de 1996–2011 yıllarını kapsayan **Eğitim Ana Planı**'dır. Amacı; Türkiye'nin dünyanın ilk 10 ülkesi düzeyinde etkili olmasını sağlayacak insan gücünü yetiştirecek eğitim sisteminin stratejisini oluşturmak olan, MEB'in talebi üzerine DPT koordinatörlüğünde gerçekleştirilmiş bir plandır.

21. yüzyıla girerken Türkiye'nin Eğitim Ana Planı'nın genel amaçları: "Geçmiş-gelecek bağlantısında Türkiye'nin varoluşuna hükmedebilecek bu çağın insanını yetiştirmek, 1996–1997 ders yılından 2010–2011 ders yılına kadar Türk Eğitim Sistemi'ne ülke hedefleriyle tutarlı bir yön, ileri hedef ve strateji vermek, eğitim sistemini ülke ihtiyaçlarına ve hedeflerine uygun işleyişe kavuşturacak yapısal düzenlemeleri belirlemektir."¹⁵⁹

Cumhuriyetimizin 100. yılı için geliştirilmiş bir çalışma olan **Vizyon 2023** Projesi ile Türkiye'nin uzun dönemli eğitim ve insan kaynakları stratejileri ve bu konudaki yasal düzenlemeler, yatırımlar, özendirici mekanizmalar önerilmiştir.¹⁶⁰

Türkiye Vizyon 2023 belgesinde vizyon hedeflerine ulaşabilmek için Avrupa Birliği Altıncı Çerçeve Planı'nın ve diğer uluslararası kaynakların harekete geçirilebileceğini kabul etmektedir.¹⁶¹

Vizyon 2023;

Bölgesinde ve dünyada adil ve kalıcı bir barış için çaba gösteren; demokratik, adil, günün gereksinimlerine yanıt veren bir hukuk sistemine sahip; sağlık, eğitim ve kültür gereksinimlerinin karşılanması devlet tarafından güvence altına alınmış; sürdürülebilir gelişmeyi ve bölgesel farklılıkları gözetken; gelir dağılımı

¹⁵⁸ Devlet Planlama Teşkilatı, **Yedinci beş**....., s. 1.

¹⁵⁹ Dülger, "Eğitim....., ss. 179-211.

¹⁶⁰ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. ii.

¹⁶¹ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 40.

dengeli; ülke kaynakları üzerinde söz ve karar sahibi; üreten ve net katma değerini büyük ölçüde kendi beyin gücüne dayandırarak artıran; bilim, teknoloji ve inovasyonda yetkinleşmiş; iletişim, organizasyon ve işbirliği yetenekleri gelişmiş bir Türkiye'de; Yurttaşlar, kendilerinin ve ülkelerinin geleceğinde söz ve karar sahibi, yaratıcı, girişimci, özgüveni yüksek, karşılıklı saygıyı ve doğaya saygıyı esas almış ve siyasi karar, süreç ve mekanizmalarına katılan bireylerden oluşmuş bir topluma sahip olmak,¹⁶²

şeklinde tanımlanmıştır.

Yine bu vizyon altında değerlendirilen Eğitim ve İnsan Kaynakları Vizyonu ise;

Özgürlükçü, eşitlikçi; bireyin yaratıcılık ve hayal gücünü geliştiren; bireysel farklılıkları gözeterek ve değerlendirerek her bireyin özellikleri doğrultusunda en üst düzeyde kendini geliştirebildiği; zaman ve mekân kısıtlarından arınmış, kendi özgün öğrenme teknolojilerini yaratmış ve değişim esnekliğiyle kendini yenileme gücüne sahip; öğrenme ve insan odaklı bir eğitim sistemi olan ve tüm insan kaynaklarını liyakata dayalı olarak değerlendiren bir Türkiye.¹⁶³

olarak belirtilmiştir.

Vizyon çerçevesinde bazı maddelerde daha erken sonuca ulaşılabileceği gibi 2023 yılına kadar gerçekleştirilmesi öngörülen hedefler şunlardır;

- Okul öncesi eğitimde okullaşma oranının %50'nin üzerine çıkarılması,
- İlköğretimde okullaşma oranının %100'e çıkarılması,
- Ortaöğretimin zorunlu eğitim sistemine alınması ve okullaşma oranının %100'e çıkarılması,
- Yükseköğretimde okullaşma oranının %50 oranına çıkarılması,
- Eğitim sistemimizin çıktıları olacak diploma ve sertifikaların yabancı ülkelerde de tanınabilirliğinin sağlanması,
- Bin çalışan nüfus başına TZE (tam zaman eşdeğeri) AR-GE personeli sayısının OECD ortalamasının üzerine çıkarılması.¹⁶⁴

Yükseköğretim sisteminin eğitim sistemi içinde ayrıcalığı, tüm eğitim sisteminin etkinliğini belirleyebilmesi, yetiştirdiği nitelikli insan gücünün ekonominin tüm süreçlerinde yer alması ve aynı zamanda sisteminin devamlılığını

¹⁶² TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 8.

¹⁶³ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., ss. 2-8.

¹⁶⁴ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 4.

sağlayacak eğitimcileri yetiştirmesidir.¹⁶⁵ Özetle yükseköğretim sistemi tüm eğitim sistemi üzerinde etki etmektedir.¹⁶⁶

Bu noktada yükseköğretimden beklentiler;

- Yükseköğretimde hedeflenen okullaşma oranını belli alanlara öncelik vererek yakalayabilmek için gerekli sayıda ve nitelikte öğretmen ve öğretim elemanı yetiştirilmesi ve eğitimi,
- Toplumsal öncelikli bilimsel ve teknolojik alanlarda yürütülecek AR-GE’de çalışacak insan kaynağının yetiştirilmesi,
- AB’de oluşması beklenen eğitimli insan gücü gereksinimi projeksiyonunun insan kaynağı yetiştirilmesi programlarında göz önünde tutulması,
- Sanayi kesimi ve diğer toplumsal kuruluşlar ile işbirliği yapılarak, AR-GE çalışmalarının sanayinin ve toplumun gereksinimleri doğrultusunda proje destekli olarak yürütülmesinin özendirilmesi ve böylece bilgiye toplumun refahı doğrultusunda ekonomik değer kazandırılması,
- Avrupa Birliğinde Avrupa Araştırma Alanı (Altıncı Çerçeve programlar) çalışmalarına Türkiye’nin etkin katılımının ve yoğun AR-GE desteği almasının sağlanması,
- Eğitim - öğretim göstergelerinde gelişmiş ülkelerle olan farkın kapatılması¹⁶⁷ gerekliliğidir.

Üniversiteye giriş sistemi istihdam sorununa çözüm getirecek şekilde yeniden düzenlenmelidir. Üniversitelerin Akademik, yönetsel ve mali anlamda özerklik kazanmaları sağlanmalıdır. Eğitimde otoriter eğitim anlayışından liberal bir eğitim anlayışına geçiş yaşanmaktadır. Fırsat eşitliğine zarar vermeden, farklı gelir düzeylerine sahip bireylerin eğitim olanakları ortadan kaldırılmadan eğitimin tüm finansmanının devlet tarafından karşılanması sisteminden uzaklaşılmalıdır.

2011 yılında ortaöğretimin zorunlu eğitimin içine alınması nedeniyle yükseköğretime talebin çok ciddi biçimde artacağı öngörülmektedir. Bu talep artışı¹⁶⁸

¹⁶⁵ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 5.

¹⁶⁶ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 70.

¹⁶⁷ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 79.

¹⁶⁸ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 73.

ile başa çıkabilmek için 2023 yılına kadar yükseköğretimdeki okullaşma oranının % 50'lerin üzerine çıkarılmalıdır.¹⁶⁹ Ancak yalnızca nicelik değil nitelikte önemlidir ve yükseköğretimin niteliği de yükseltilmelidir.

Nitelikli işgücü için gerekli olan gayretler yalnızca üniversitelerden beklenmemeli ve bireylerin eğitimlerini yaşam boyu sürdürmeleri sağlanmalı, örneğin işveren kurumlar hizmet içi eğitim programları düzenlemeli, bireylerin kendilerini geliştirebilecekleri sertifika programları yaygınlaştırılmalıdır.¹⁷⁰

Üniversite – sanayi işbirliği mutlaka sağlanmalıdır. AR-GE harcamalarının 2010 yılına kadar GSYİH içindeki payının % 2'ye yükseltilmesi için çalışmalar başlamış ve TÜBİTAK bütçesine 416 trilyon TL ödenek tahsis edilmiştir.¹⁷¹ Bu oranların 2003 yılında % 6,1, 2004 yılında ise % 6,7 olduğu tespit edilmiştir.¹⁷²

AR-GE çalışmalarında üniversite ve sanayi işbirliği ülke ekonomisine dinamizm kazandırırken aynı zamanda rekabet olanaklarını artıracaktır.¹⁷³ AR-GE faaliyetlerinde en önemli kaynağımız üniversitelerimizdir.¹⁷⁴

Vizyon 2023'ün Stratejik Hedefleri olarak 2023 yılına kadar Dünya Bankası Rekabet Gücü Endeksi sıralamasında ve Birleşmiş Milletler İnsani Kalkınma Endeksi'nde dünya çapında ilk 25 ülke arasına girmek hedeflenmektedir.¹⁷⁵

Bu hedeflere ulaşabilmek için Avrupa Birliği'nin bilim, teknoloji ve yenilikte anahtar ölçütleri esas alarak 2013 yılında "Bilgi Temelli Ekonomi İçin Yapılan Yatırımlar" kapsamında mevcut AB-15 ortalamalarını geçmek ve 2023 yılında da

¹⁶⁹ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 72.

¹⁷⁰ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., ss. 71-76.

¹⁷¹ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 7.

¹⁷² TÜİK, "2003-2004 Yılları Araştırma ve Geliştirme Faaliyetleri Araştırması", Haber Bülteni, Sayı: 129, Ankara: TÜİK, 2006. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=357> 1 Nisan 2007.

¹⁷³ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 63.

¹⁷⁴ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 76.

¹⁷⁵ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 60.

Bilgi Temelli Ekonomi Performans Ölçütleri'nden her birinde Avrupa Birliği'nin ilk on ülkesi arasına girme ana hedefleri belirlenmiştir.¹⁷⁶

Bu amaçlara ulaşabilmek için eğitimde yapısal bir dönüşüm sağlanmalı, bireylere bilim, sanat, teknolojide özgün bilgi üretme yeteneği kazandırılmalı, yaşam boyu öğrenme yetileri geliştirilmeli; eğitimde katılımcı ve demokratik bir sistem oluşturulmalıdır. Bunların yanı sıra eğitim teknoloji tabanlı düzenlenmeli, eğitimcilerin eğitimine öncelik ve süreklilik kazandırılmalıdır.

Eğitim insan kaynaklarının ve istihdamın geliştirilmesi, ekonominin ulusal düzeyde verimli, yenilikçi, girişimci ve büyüyen bir kapasiteye sahip aynı zamanda uluslararası rekabette söz sahibi olması için gerekli tedbirleri almalıdır.¹⁷⁷

2023 Vizyonu'na ulaşabilmeyi sağlayacak amaçların gerçekleştirilmesi için eylem planları hazırlanmıştır.

Bunlardan yükseköğretim ile ilgili olanlarının bazıları şöyledir;

- Atama ve Yükseltme ölçütlerinde sanayi ve toplum ile işbirliğine yönelik çalışmalara da ağırlık kazandırılması,
- Doçentlik sınavı yönetmeliğinde sanayi ile işbirliğine ve toplumsal araştırmalara yönelik etkinliklere de yer ve ağırlık verilmesi,¹⁷⁸
- Üniversite Döner Sermaye sisteminin iyileştirilmesi
- Üniversite ile sanayi kuruluşları ve diğer kurumlar arasında ilişkiyi sağlayacak ara yüzlerin kurulması,¹⁷⁹

¹⁷⁶ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 61.

¹⁷⁷ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., ss. 61-62.

¹⁷⁸ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 91.

¹⁷⁹ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 92.

- Üniversitelerde, yeni ve meslek edindirmeyi amaçlayan yüksek lisans programları açmak,
- Üniversite mezunlarının kalitesini güvence altına alacak bir ulusal akreditasyon sistemini kurmak,¹⁸⁰
- Yüksek öğretimde net okullaşma oranının % 50'nin üzerine çıkarılması,¹⁸¹
- Lisansüstü eğitime özel bir önem verilerek kaliteyi geliştirici ve yeniliği teşvik edici kurumsal ve yasal önlemlerin alınması,
- Üniversite-sanayi işbirliği AR-GE gücünü geliştirici yönde düzenlenmesi,¹⁸²
- Lisansüstü eğitim ve üniversitelerde yapılan araştırmaların ülke sorunlarının çözümünü gözetici olmasının sağlanması,
- AR-GE insan gücünün geliştirilmesi yönünde özel sektörün özendirici davranmasının sağlanması,¹⁸³
- Vizyon 2023 çalışmasında belirlenen öncelikli bilimsel ve teknolojik alanlarda mükemmeliyet merkezleri kurulmasıdır.¹⁸⁴

Vizyon 2023 Strateji Belgesi yanı sıra YÖK'te "Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi" adlı belgeyi yayımlamıştır. Bu belgede YÖK'ün kuruluşundan bu yana geçen 25 yıllık sürede yalnızca bir kez 1991 yılında bir plan yapılabildiğini ancak bununda sonraki yıllarda yenilenmeyecek gündemden kalktığını belirtmektedir. Süreç içinde geliştirilen diğer stratejik görüşler ise müzakere edilememiş, üzerinde

¹⁸⁰ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 96.

¹⁸¹ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 99.

¹⁸² TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 104.

¹⁸³ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 105.

¹⁸⁴ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 111.

oydaşma sağlanamamıştır. 2007 yılı Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi belgesi ise üzerinde oydaşma sağlanmış bir belgedir. Ancak stratejik planın uygulanabilmesi için Yükseköğretim Kanunu'nda değişiklikler yapılması gerekmektedir.¹⁸⁵ Belge ile Türkiye'de üniversitelere daha yüksek bir özerklik alanı sağlanması, her bir üniversitenin hazırladığı stratejik planı ile yenilikçi uygulamalar ortaya koyması ve performanslarının artması beklenmektedir.¹⁸⁶ Belgede belirtildiği üzere Türkiye'de Avrupa Birliği ülkeleri gibi akademik yönetim konusunda aynı hedeflere ulaşmak istemektedir. Bunlar ana başlıklar olarak Akademik, yönetsel ve mali özerklik, üretkenlik ve kalite, etkin kaynak kullanımı, saydamlık, hesap verebilirlik, farklılaşma, esneklik, katılımın sağlanması gibi konularda yoğunlaşmaktadır.¹⁸⁷

4.2.1. Türkiye'nin Avantajlı Durumu

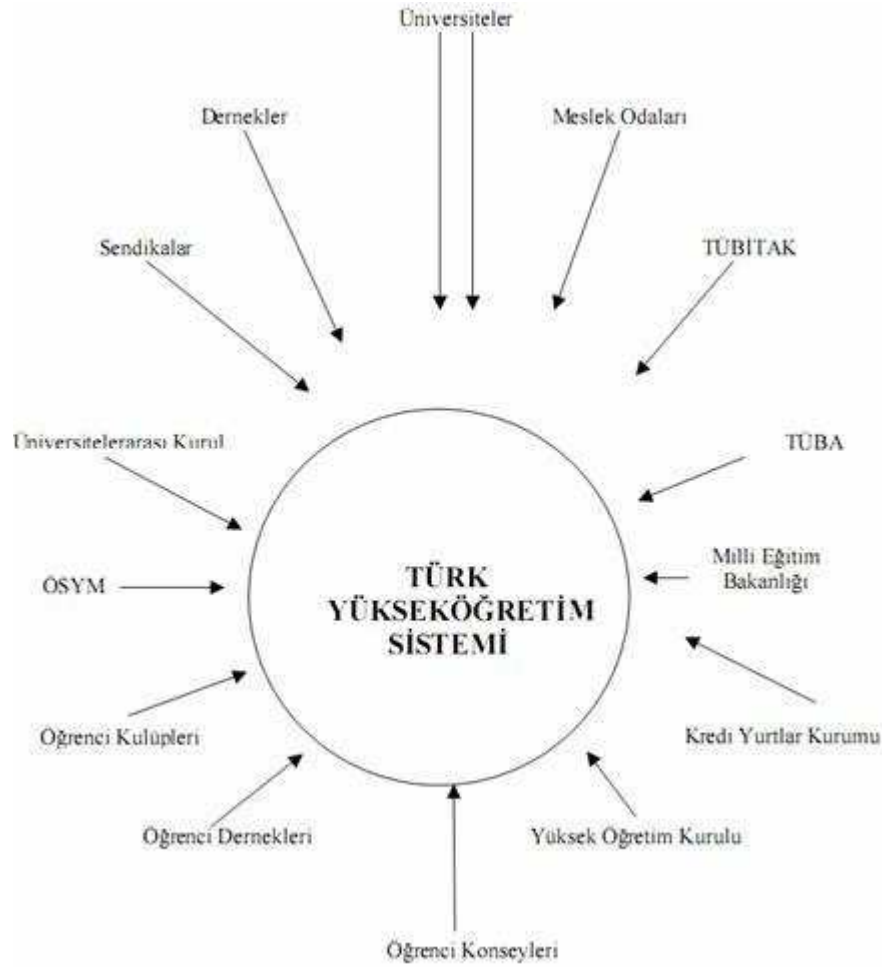
Türkiye'de Yükseköğretimi yönlendirmek, planlamak, düzenlemek, yönetmek ve denetlemekten sorumlu tek kuruluş Yükseköğretim Kuruludur. YÖK, anayasanın 130, 131. maddeleri ve 2457 sayılı Yükseköğretim Kanununun 6. ve 7. maddelerine göre hareket eden kamu tüzel kişiliğine sahip özerk bir kuruluştur.¹⁸⁸ Türkiye'nin Yükseköğretim Sisteminde ne gibi sorunlar olduğu bu kurum tarafından tespit edilebilmekte ve strateji geliştirilebilmektedir. Yükseköğretim sistemini oluşturan bileşenler ve ilgili kurumlar şu şekilde şematize edilebilir.

¹⁸⁵ YÖK, *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*, s. 10.

¹⁸⁶ YÖK, *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*, ss. 7-9.

¹⁸⁷ YÖK, *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*, ss. 159-160.

¹⁸⁸ YÖK, *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*, s. 7.

Şekil 1. Türk Yükseköğretim Sistemini Oluşturan Bileşenler¹⁸⁹

2004 yılı rakamlarına göre demografik faktörler Türkiye'nin lehine bir tablo sergilemektedir. Bu avantajlı durum 2023 yılında da devam edecektir.¹⁹⁰ Bu genç nüfus iyi eğitilmesi gereken bir kitledir.

2000 yılında 67.421.000 olarak belirlenen Türkiye nüfusunun 2015 yılında yaklaşık 82.343.000 olması beklenmektedir.

2002 rakamlarına göre dünya nüfusunun % 20,9'u 0 – 14

¹⁸⁹ DPT, **Yükseköğretim Özel İhtisas.....**, s. 60.

¹⁹⁰ TÜBİTAK, **Vizyon 2023.....**, s. 32.

% 63.7'si 15 – 64

% 7.1'i ise 64 yaş üstü grubundadır.

2002 yılında Avrupa ve Orta Asya nüfusunda;

Nüfusun;

% 20.9'u 0 – 14

% 67.9'u 15 – 64

% 11.2'si 64 yaş üstü olduğu görülmekte ve 2015 yılına kadar yaş ortalamasının yükseleceği öngörülmektedir.

Türkiye'de 2002 rakamlarına göre nüfusun;

% 28.4'ü 0 – 14

% 65.8'i 15 – 64

%5.9'u 64 yaş üstüdür.

Türkiye'deki bu rakamların 2015 yılında;

%25.5'inin 0 – 14,

%68.1'inin 15 – 64,

% 6.4'ünün 64 yaş üstü beklenmektedir.

2020 yılında;

%24'ünün 0 – 14

% 68.7'sinin 15 – 64,

% 7.3'ünün 64 yaş üstü olması öngörülmektedir.

Bu rakamlara göre Türkiye 2023 yılında Dünya ve Avrupa – Orta Asya nüfuslarından daha genç bir nüfusa sahip olacaktır.¹⁹¹ Genç nüfus yeniliklere açık olması nedeniyle önemlidir.¹⁹²

¹⁹¹ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 25.

¹⁹² TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 39.

Dünya geneli nüfus artışlarında Avrupa Birliği ülkelerinde çalışma çağı nüfusunda düşme eğilimi görülürken Türkiye nüfus artışının sabit kalması beklenmektedir. Nüfusun sağlayacağı katma değeri kazanabilmek için istihdam programları, buna uygun eğitim harcamaları ve strateji geliştirmek gereklidir.¹⁹³

Tablo 8. 1990 ve 2010 Yıllarında 6 ve Daha Yukarı Yaştaki Nüfusun Eğitim Durumları¹⁹⁴

Eğitim Düzeyi	1990	%	2010	%	Değişim Oranı (%)
Okuma Yazma Bilmeyen	9 607 627	19.5	4 275 452	6.3	-1.8
Okuma Yazma Bilen Toplamı	39 555 483	80.5	64 042 548	93.7	1.0
Mezun Olmayanlar	7 817 536	19.8	9 581 052	15.0	0.4
Toplam Mezunlar	31 737 947	80.2	54 461 496	85.0	1.2
İlkokul Mezunu	22 707 469	71.5	25 445 852	46.7	0.2
Ortaokul Mezunu	3 714 984	11.7	10 574 689	19.4	2.3
Lise Mezunu	3 818 149	12.0	12 779 294	23.5	2.6
Yüksekokul ve Fakülte Mezunu	1 497 345	4.7	5 661 661	10.4	2.9
TOPLAM	49 163 110	100.0	68 318 000	100.0	0.7

Strateji ve politika anlamında birçok model uygulanarak tecrübe edilmiştir. Üniversite sayılarının belirlenen kriterlere bağlı olarak artırılması politika olarak benimsenmiştir. Türk yükseköğretim kurumları arasında genel olarak kurumsallaşma tamamlanmıştır ve model oluşturabilecek üniversiteler bulunmaktadır. Lisans ve yüksek lisans olmak üzere iki kademeli yükseköğretim sistemi uygulanmaktadır. Toplumun tüm katmanları yükseköğretimin geliştirilmesi konusunda isteklidir. Türkiye’de yükseköğretimi bitirme oranları¹⁹⁵ yüksektir. Endüstri yükseköğretime ve getirebileceği olanaklara ilgi duymaktadır. Yükseköğretimde programlar genel olarak belirli bir standarda oturmuş ve kredi sistemi oluşturulmuştur. AB entegrasyon süreci

¹⁹³ Dülger, “Eğitim....., ss. 179-211.

¹⁹⁴ Dülger, “Eğitim....., ss. 179-211.

¹⁹⁵ DPT, **Yükseköğretim Özel İhtisas.....**, s. 10.

Türkiye’de yükseköğretim sisteminin gözden geçirilmesine ve güncellenmesine olumlu katkılar yapmaktadır.¹⁹⁶

4.3. BOLOGNA SÜRECİ VE AVRUPA YÜKSEKÖĞRETİM ALANI’NA KATILIM

4.3.1. Türkiye’nin Katılım Nedenleri ve Amaçları

Türkiye 1920’lerde Avrupa örneğine uygun bir ulus-devlet olarak kurulmuştur ve dış politikası uzun yıllardır temelde Avrupa eğilimlidir. Ekonomik kalkınma ve Batılılaşma yolu ile Avrupa uluslar topluluğunun bir üyesi olabilmek gibi bir amaç taşır.¹⁹⁷

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren ilgisini Batıya yöneltmiştir. Avrupa Birliğine üyelik hedefi bir modernleşme çabasının ürünüdür¹⁹⁸ ve bir tutku değildir. Dışişleri Bakanı İsmail Cem, Avrupa’nın bir tutku olmaması gerektiğini ancak Türkiye’nin bir dünya devleti olması gerekliliğini belirtmiştir.

Tüm dünya ülkeleri gibi Türkiye’de dünyada gerçekleşen dönüşüm süreci sebebiyle sorunlar yaşamaktadır. *“Türk dış politikası, değişen küresel ve bölgesel koşulların getirdiği sorunlara çözümlere ve yeni olanaklara karşı strateji geliştirebilmeli ve bu stratejileri uygulayabilmelidir.”*¹⁹⁹

2007 – 2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı ile de “İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, AB’ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye” vizyonu ortaya konulmuştur²⁰⁰ ve çerçeve genişletilmiştir.

¹⁹⁶ DPT, **Yükseköğretim Özel İhtisas**....., ss. 72-73.

¹⁹⁷ Sander, **Türkiye’nin**....., ss. 153-159.

¹⁹⁸ Devlet Planlama Teşkilatı, **Türkiye’nin Üyeliğinin**....., s. 2.

¹⁹⁹ İhsan Dağı, **Türk Dış Politikasında Gelenek ve Değişim**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 1998, s. iii.

²⁰⁰ “Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı.2007-2013”, T.C. Resmi Gazete,

Genel sistemdeki değişmeler eğitim sistemlerini de etkilemekte, teknoloji değişim, küreselleşme, Türkiye'nin AB'ye tam üyelik adaylığı, dünya nüfus eğilimleri, eğitimde yeni beklentiler oluşturmaktadır.

Avrupa Birliği, dünyada ortaya çıkan yeni eğilimler, beklentiler sonucu bilgi toplumu olabilmek ve daha rekabetçi bir konuma gelebilmek amacıyla eğitim alanında önemli politikalar belirlemiştir. Bu politikaları yaygınlaştırarak oluşturulacak yeni standartlar ile daha da gelişmek, bu amaçla da eğitime yeni roller kazandıracak çeşitli projeleri uygulamak noktasına gelmiştir.²⁰¹ Bu gelişmeleri yakından takip ederek kendi sorunları ve aynı zamanda amaçları doğrultusunda fayda sağlamak isteyen Türkiye bu projelerde yer almak için gereken adımları atmıştır. Bu sorunlarla başa çıkabilmek için Türkiye Altıncı Çerçeve Programı'na katılarak araştırma kuruluşları, üniversiteler, kamu ve sanayi kuruluşları, KOBİ'ler arasında işbirliğini güçlendirmek istemektedir.²⁰² Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşum sürecinde yer alarak sorunlarına çözüm aramaktadır.

Avrupa Yükseköğretim Alanı örneğinde de görüldüğü üzere yükseköğretimde uluslararasılaşma eğilimi ortaya çıkmıştır. Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşum süreci Türkiye'de yeni yaklaşımlara kaynaklık etmiştir. Öğrenci, öğretim elemanı değişimi, ortak öğretim programları geliştirilmesi, yükseköğretim sistemlerinin uyumlulaştırılması gibi yaklaşımlar ortaya çıkmış ve bu ilkeler YÖK tarafından da benimsenmiştir. YÖK, öğrenci değişim sayılarının artırılmasını, çok uluslu araştırma projelerine katılımı desteklemektedir.²⁰³

4.3.2. Katılım Sürecinde Uygulamalar ve Sonuçları

Türkiye 2001 yılında Bologna Sürecine resmi olarak dahil olduğundan itibaren şu konular üzerinde çalışmalar yapmıştır. 2004 yılında imzalanan "Avrupa

(26215, 1 Temmuz 2006), s. 1.

²⁰¹ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 13.

²⁰² Kaplan, "Avrupa.....", ss. 187-195.

²⁰³ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, ss. 161-162.

Bölgesinde Yükseköğretim ile ilgili Belgelerin Tanınması “ Lizbon Sözleşmesi 2006 yılında Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği’nde gerekli düzenlemelerin yapılması kabul edilmiştir.²⁰⁴ Diploma Eki ve Avrupa Kredi Transfer Sistemine ilişkin çalışmalar tamamlanmış ve 2005 – 2006 eğitim – öğretim yılından itibaren tüm yükseköğretim kurumlarında zorunlu olarak uygulamaya sokulmuştur. Öğrencilerin sürece aktif olarak katılımlarını sağlamak üzere “Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Konseyleri ve Yükseköğretim Kurumları Ulusal Öğrenci Konseyi Yönetmeliği” 2005 yılında yürürlüğe girmiş, seçimle belirlenen Türkiye Ulusal Öğrenci Konseyi’nin çalışmalarına başlaması sağlanmıştır. Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği” 2005 yılında yürürlüğe girmiştir.²⁰⁵ Yükseköğretim yeterlilikleri konusundaki çalışmaların 2007 yılı içerisinde tamamlanması hedeflenmektedir.²⁰⁶ 2005 yılı sonuçlarına göre Türkiye’nin Bologna Süreci ilerleme durumu tabloda gösterilmiştir.

²⁰⁴ YÖK, **Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 33.

²⁰⁵ YÖK, **Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 32.

²⁰⁶ YÖK, **Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 33.

Tablo 9. 2005 Yılı Türkiye'nin Bologna Süreci İlerleme Durumu²⁰⁷

KALİTE GÜVENCESİ	ORTA (Some Progress)
Ulusal Kalite Ajansı	ORTA
Kullanılan Ölçütler	ORTA
Öğrencilerin Katılımı	ORTA
Uluslar arası Katılım	ORTA
İKİLİ SİSTEM	MÜKEMMEL (Excellent Performance)
Uygulama Düzeyi	MÜKEMMEL
Öğrenci Oranı	MÜKEMMEL
1.inciden 2.nciye geçiş	ÇOK İYİ (Very Good Performance)
DİPLOMA VE EĞİTİM SÜRELERİNİN TANINMASI	ÇOK İYİ
Diploma Eki	ÇOK İYİ
Lizbon Konvansiyonu	İYİ
ECTS	ÇOK İYİ
GENEL	İYİ (Good Performance)

Tabloda görüldüğü üzere kalite güvencesi dışındaki konularda Türkiye'nin durumu iyidir. Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi belgesinde 2007 yılı sonuna kadar Ulusal Kalite Güvence Sistemi'nin gerçekleştirilmesi gerekliliği belirtilmektedir.²⁰⁸ Tüm bunlar Avrupa Birliği sürecinin uzunluğu karşısında bir hayal kırıklığı yaşanmış olsa da²⁰⁹ Bologna Sürecinin ciddiye alındığına bir işarettir. Ayrıca Türk üniversiteleri Erasmus Programı'na her yıl artan oranda ilgi göstermekte, üniversitelerde bu konuyla ilgilenecek özel birimler kurulmakta ve böylelikle Türkiye'nin Erasmus Programı'na duyduğu ilgi görülebilmektedir.²¹⁰ Bologna Sürecinin değerlendirilmesi konusunda sonuçlar incelenebilir ve Türkiye'nin durumu ülke toplam skorları arasında görülebilir.

²⁰⁷ BFUG Tarafından Atanan Çalışma Grubu, **Bologna Process Stoctaking Report**. Bergen: Mayıs 2005. (Aktaran: Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi. YÖK, Ankara: Şubat 2007. s. 31.) www.yok.gov.tr/duyuru/yok_strateji_kitabi.pdf 1 Nisan 2007.

²⁰⁸ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 31.

²⁰⁹ İhsan Dağı, **Türk Dış Politikasında Gelenek ve Değişim**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 1998, s. 5.

²¹⁰ <http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/mart99/bolum11.html> 1 Nisan 2007.

Tablo 10. 2004-2005 Yılları Bologna Sürecinin Değerlendirilmesinde Ülke Toplam Skorları²¹¹

1= henüz az bir ilerleme sağlandı 2= bazı ilerlemeler sağlandı
3= iyi 4= çok iyi 5= mükemmel

SIRA	ÜLKE	TOPLAM
1.	DANİMARKA	4,92
2.	NORVEÇ	4,89
3.	BELÇİKA-FLEMİSH	4,87
4.	İZLANDA	4,84
5.	ÇEK CUMHURİYETİ	4,83
6.	İRLANDA	4,58
7.	HOLLANDA	4,58
8.	BİRLEŞİK KRALLIK-İSKOÇYA	4,58
9.	LİEHTENSTEIN	4,55
10.	LETONYA	4,5
11.	BİRLEŞİK KRALLIK-İNG-GAL-K.İRL	4,47
12.	ALMANYA	4,44
13.	BELÇİKA-FRANSIZ	4,39
14.	POLONYA	4,39
15.	İSVİÇRE	4,39
16.	KIBRIS	4,38
17.	FİNLANDİYA	4,38
18.	MACARİSTAN	4,27
19.	SLOVAKYA	4,25
20.	İSVEÇ	4,25
21.	AVUSTURYA	4,22
22.	LİTVANYA	4,11
23.	SLOVENYA	4,11
24.	ESTONYA	4,08
25.	MALTA	3,94
26.	BULGARİSTAN	3,85
27.	FRANSA	3,78
28.	YUNANİSTAN	3,69
29.	HOLY SEE	3,69
30.	TÜRKİYE	3,44
31.	SİRBİSTAN KARADAĞ-KARADAĞ	3,42
32.	İTALYA	3,39
33.	ROMANYA	3,38
34.	PORTEKİZ	3,31
35.	MAKEDONYA	3,25
36.	RUSYA	3,22
37.	HIRVATİSTAN	3,18
38.	LÜKSEMBURG	3
39.	İSPANYA	3
40.	ARNAVUTLUK	2,83
41.	SİRBİSTAN KARADAĞ-SİRBİSTAN	2,22
42.	BOSNA-HERSEK	2,11
43.	ANDORRA	2,05

²¹¹ AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı, **Bologna Sürecinin Türkiye’de Uygulanması Projesi 2004-2005 Sonuç Raporu**, Haziran 2005, s. 43.
www.bologna.gov.tr/dokumanlar/TemelBelgeler/BOPR_SONUC_RAPORU_2004-05.pdf
1 Nisan 2007.

Kalite Güvencesi Açısından sürece katılan ülkelerin ve Türkiye'nin skorları tabloda gösterilmiştir:

Tablo 11. 2004-2005 Yılları Kalite Güvencesi Açısından Ülke Skorları²¹²

SIRA	ÜLKE	KALİTE GÜVENCESİ
1.	BELÇİKA-FLEMİSH	5
2.	ALMANYA	5
3.	NORVEÇ	5
4.	DANİMARKA	4,75
5.	FİNLANDIYA	4,75
6.	İRLANDA	4,75
7.	HOLLANDA	4,75
8.	İSVEÇ	4,75
9.	BİRLEŞİK KRALLIK-İNG-GAL-K.İRL	4,75
10.	BİRLEŞİK KRALLIK-İSKOÇYA	4,75
11.	BELÇİKA-FRANSIZ	4,5
12.	MACARİSTAN	4,5
13.	LETONYA	4,5
14.	POLONYA	4,5
15.	İSVİÇRE	4,5
16.	ÇEK CUMHURİYETİ	4,25
17.	ESTONYA	4,25
18.	İZLANDA	4,25
19.	PORTEKİZ	4,25
20.	AVUSTURYA	4
21.	LİEHTENSTEIN	4
22.	LİTVANYA	4
23.	İSPANYA	4
24.	KIBRIS	3,75
25.	SLOVAKYA	3,75
26.	MAKEDONYA	3,75
27.	YUNANİSTAN	3,5
28.	MALTA	3,5
29.	FRANSA	3
30.	RUSYA	3
31.	SLOVENYA	3
32.	HOLY SEE	2,75
33.	ROMANYA	2,75
34.	ARNAVUTLUK	2,5
35.	HİRVATİSTAN	2,5
36.	İTALYA	2,5
37.	BULGARİSTAN	2,25
38.	SİRBİSTAN KARADAĞ-KARADAĞ	2,25
39.	BOSNA-HERSEK	2
40.	LÜKSEMBURG	2
41.	SİRBİSTAN KARADAĞ-SİRBİSTAN	2
42.	TÜRKİYE	2
43.	ANDORRA	1,5

²¹² AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı, **Bologna Sürecinin Türkiye'de Uygulanması Projesi 2004-2005 Sonuç Raporu**, Haziran 2005, s. 44.
www.bologna.gov.tr/dokumanlar/TemelBelgeler/BOPR_SONUC_RAPORU_2004-05.pdf
 1 Nisan 2007.

Ülke Skorları İki aşamalı Derecelendirme açısından sürece katılan ülkelerin ve Türkiye'nin skorları tablo üzerinde incelenebilir.

Tablo 12. 2004-2005 Yılları İki aşamalı Derecelendirme Açısından Ülke Skorları²¹³

SIRA	ÜLKE	2 AŞAMALI DERECE
1.	KIBRIS	5
2.	DANİMARKA	5
3.	HOLY SEE	5
4.	İZLANDA	5
5.	İRLANDA	5
6.	MALTA	5
7.	BİRLEŞİK KRALLIK-İNG-GAL-K.İRL	5
8.	BİRLEŞİK KRALLIK-İSKOÇYA	5
9.	BELÇİKA-FLEMİSH	4,67
10.	BULGARİSTAN	4,67
11.	ÇEK CUMHURİYETİ	4,67
12.	LETONYA	4,67
13.	LİEHTENSTEIN	4,67
14.	HOLLANDA	4,67
15.	NORVEÇ	4,67
16.	SLOVAKYA	4,67
17.	SLOVENYA	4,67
18.	TÜRKİYE	4,67
19.	BELÇİKA-FRANSIZ	4,33
20.	FRANSA	4,33
21.	YUNANİSTAN	4,33
22.	LİTVANYA	4,33
23.	ESTONYA	4
24.	FİNLANDİYA	4
25.	ALMANYA	4
26.	POLONYA	4
27.	İSVİÇRE	4
28.	AVUSTURYA	3,67
29.	MACARİSTAN	3,67
30.	İTALYA	3,67
31.	LÜKSEMBURG	3,67
32.	RUSYA	3,33
33.	İSVEÇ	3,33
34.	HİRVATİSTAN	3
35.	SİRBİSTAN KARADAĞ-KARADAĞ	3
36.	ROMANYA	2,33
37.	İSPANYA	2,33
38.	MAKEDONYA	2,33
39.	ARNAVUTLUK	2
40.	PORTEKİZ	2
41.	SİRBİSTAN KARADAĞ-SİRBİSTAN	1,67
42.	ANDORRA	1,33
43.	BOSNA-HERSEK	1,33

²¹³ AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı, Bolonya Sürecinin Türkiye'de Uygulanması Projesi 2004-2005 Sonuç Raporu, Haziran 2005.
www.bologna.gov.tr/dokumanlar/TemelBelgeler/BOPR_SONUC_RAPORU_2004-05.pdf
 1 Nisan 2007.

Tablo13. 2004-2005 Yılları Tanınma Açısından Ülke Skorları²¹⁴

SIRA	ÜLKE	TANINMA
1.	AVUSTURYA	5
2.	ÇEK CUMHURİYETİ	5
3.	DANİMARKA	5
4.	LİEHTENSTEIN	5
5.	NORVEÇ	5
6.	ROMANYA	5
7.	SİRBİSTAN KARADAĞ-KARADAĞ	5
8.	BULGARİSTAN	4,87
9.	MACARİSTAN	4,87
10.	İZLANDA	4,87
11.	POLONYA	4,87
12.	SLOVENYA	4,87
13.	İSVEÇ	4,87
14.	İSVİÇRE	4,87
15.	BELÇİKA-FLEMİSH	4,33
16.	BELÇİKA-FRANSIZ	4,33
17.	KIBRIS	4,33
18.	FİNLANDİYA	4,33
19.	ALMANYA	4,33
20.	LETONYA	4,33
21.	HOLLANDA	4,33
22.	SLOVAKYA	4,33
23.	ARNAVUTLUK	4
24.	HİRVATİSTAN	4
25.	ESTONYA	4
26.	FRANSA	4
27.	İRLANDA	4
28.	İTALYA	4
29.	LİTVANYA	4
30.	BİRLEŞİK KRALLIK-İSKOÇYA	4
31.	PORTEKİZ	3,87
32.	MAKEDONYA	3,87
33.	TÜRKİYE	3,67
34.	BİRLEŞİK KRALLIK-İNG-GAL-K.İRL	3,67
35.	ANDORRA	3,33
36.	HOLY SEE	3,33
37.	LÜKSEMBURG	3,33
38.	MALTA	3,33
39.	RUSYA	3,33
40.	BOSNA-HERSEK	3
41.	SİRBİSTAN KARADAĞ-SİRBİSTAN	3
42.	YUNANİSTAN	2,87
43.	İSPANYA	2,87

Tablolar incelendiğinde Bologna Süreci açısından Türkiye'nin süreçte başarılar açısından ön sıraları elde edemediğini söyleyebiliriz. Bununla birlikte

²¹⁴ AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı, **Bologna Sürecinin Türkiye'de Uygulanması Projesi 2004-2005 Sonuç Raporu**, Haziran 2005.
www.bologna.gov.tr/dokumanlar/TemelBelgeler/BOPR_SONUC_RAPORU_2004-05.pdf
1 Nisan 2007.

Türkiye süreçten kopmamakta ve süreç içinde yer almaya devam etmektedir. Şurası açıktır ki Türkiye Cumhuriyeti bakış açısından bakıldığında Türkiye'nin dış politikasında hiç değişmeyen temel bir öge hep Batı'ya yönelik olmasıdır.²¹⁵ Bu görüşü destekler nitelikte veriler olarak Türkiye; Dünya Bankası, IMF, NATO, Avrupa Konseyi gibi uluslararası kuruluşlara kuruluşlarından kısa bir süre sonra katılmıştır²¹⁶ ve Avrupa Yükseköğretim Alanı çalışmalarını da ciddiye alarak burada yerini almıştır.

²¹⁵ Sander, **Türkiye'nin.....**, s. 72.

²¹⁶ Devlet Planlama Teşkilatı, **Türkiye'nin Üyelüğünün AB'ye Muhtemel Etkileri**, Ankara: DPT, Kasım 2004, s. 46. ekutup.dpt.gov.tr/ab/uyelik/etki/olasi.pdf 1 Nisan 2007.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ERASMUS PROGRAMI

5.1. ERASMUS PROGRAMI'NIN BAŞLATILMA NEDENLERİ VE AMAÇLARI

1987 yılında başlatılan²¹⁷ ve 1995 yılında birçok bağımsız programla beraber Socrates Programı'nın alt programlarından biri olarak tanımlanan Erasmus Programı'nın belirgin amaçlarından biri Avrupa öğrencilerinin hareketliliğine yönelik bir eylem planı olmasıdır. Avrupa Birliği Socrates ve Erasmus programları ile üye ve aday ülkeler arası öğrenci ve öğretim üyesi hareketliliğini özendirici tedbirler alırken toplumsal amaçlar taşımakta, kültürel diyalogu geliştirmekte, AB ülkeleri arasında karşılıklı anlayış ve dayanışmanın gelişmesine çabalamakta, ortak bir Avrupa bakış açısının oluşmasını sağlamaya çalışmaktadır.²¹⁸

Erasmus Programı'nın genel olarak amacı Avrupa'da yükseköğretimin kalitesini artırmak ve Avrupa boyutunu güçlendirmektir²¹⁹. Ülkeler ve üniversiteler arası işbirlikleri özendirilmektedir. Program kapsamında öğrenciler ve eğitimciler sürece katılan ülkelerde diğer okullara akademik yıl içinde bir veya iki dönemliğine giderek öğrenimlerine oralarda devam edebilmektedirler. Öğretim elemanları için bu süre bir hafta ile altı ay arasındadır. Yabancı ülkede alınan dereceler program kapsamında akademik olarak tanınmaktadır. Sürece Erasmus Üniversite Beyannamesi almaya hak kazanan Avrupa Birliği üyesi ülkeler ve Avrupa Yükseköğretim Alanı sürecine katkıda bulunan tüm ülkelerin vatandaşları katılabilmektedirler.²²⁰ Erasmus Üniversite Beyannamesi alan üniversiteler ortak müfredatlar geliştirebilmektedir. Aday ülkeler yalnızca üye ülkeler ile karşılıklı değişim yapabilmektedirler. Öğrenci ve öğretim elemanlarının yabancı bir ülkede

²¹⁷ http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/erasmus/erasmus_en.html 1 Nisan 2007.

²¹⁸ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 16.

²¹⁹ http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/erasmus/what_en.html 1 Nisan 2007.

²²⁰ http://www.ua.gov.tr/portal/page?_pageid=218,42501&_dad=portal&_schema=PORTAL 1 Nisan 2007.

bulunmaları sebebiyle ihtiyaç duyabilecekleri maddi yardım karşılıksız olarak sağlanmaktadır.²²¹

Erasmus Programı 1995 yılında Socrates programı içinde tanımlanmıştır. Avrupa Birliği Antlaşmasınının 149. ve 150. maddeleri, Lizbon Avrupa Konseyi Kararları ile 15 Nisan 2004 tarihli mutabakat zaptı'nın yasal birer dayanak olduğu Socrates programı ile eğitim seviyesinin artırılması amaçlanmıştır.

Programlar üç dönem olarak tasarlanmıştır.

1. Dönem: 1995–1999,
2. Dönem: 2000–2006,
3. Dönem: 2007–2013 yıllarını kapsamaktadır.

2004 yılında Bologna Sürecinin etkinliğini artırmak için alınan bir kararla Bologna sürecine imza atan ülkelerde Ulusal Bologna Rehberleri Takımı oluşturulması benimsenmiş ve Ulusal Ajanslara rol verilmiştir. Ulusal Ajanslar faaliyet planı niteliğinde projeler hazırlayacak ve komisyon bu projeler için her bir ülkenin Erasmus bütçesine proje toplam maliyetinin % 90'ını geçmemek üzere kaynak aktaracaktır. Her bir ülke ulusal takımı Avrupa genelinde var olan bir takımın parçasıdır.²²²

Ulusal Ajanslar, Avrupa Birliğinin genel eğitim (Socrates), mesleki eğitim (Leonardo da Vinci) ve Gençlik (Youth) programlarının yürütülmesi, koordine edilmesi, projelerin değerlendirilmesi amacıyla kurulmuş birimlerdir. Avrupa Komisyonu, üye ülkeler ve aday ülkelerle işbirliği yaparak programları gerçekleştirir.²²³

²²¹ http://www.ua.gov.tr/portal/page?_pageid=218,42495&_dad=portal&_schema=PORTAL
1 Nisan 2007.

²²² Ulusal Ajans Web Sitesi.
http://www.ua.gov.tr/portal/page?_pageid=218,42507&_dad=portal&_schema=PORTAL
1 Nisan 2007.

²²³ Kenan Ecevit ve Kavalalı, Özdemir, **Avrupa Birliği Sözlüğü**, Ankara: DPT, 2004.

- Eğitimin özellikle üye ülkelerin dillerinin öğretimi yoluyla geliştirilmesi,
- Ülkeler arasında öğrenciler ve öğretmenlerin hareketliliğinin ve diplomalarının tanınmasının sağlanması,
- Öğretim kurumları arasında işbirliğinin geliştirilmesi,
- Üye ülkelerin öğretim sistemlerinin ortak sorunları üstüne bilgi ve deneyimlerin aktarılması,
- Gençler ve öğretmenlerin ülkeler arasında değişiminin desteklenmesi,
- Açık öğretim ve uzaktan öğretimin geliştirilmesi,
- Uluslararası kurumlar ile eğitim konusunda işbirliğinin geliştirilmesi,
- Teknolojik gelişmelere uyum sağlanması, sürekli mesleki eğitimin iyileştirilmesi, mesleki eğitime erişim olanaklarının artırılması,

gibi amaçlar taşımaktadır. Ulusal program ile Ulusal bir makamın görevlerini yerine getirebilecek bir kuruluş olarak Socrates, Leonardo da Vinci ve Youth programlarının uygulanması ve güvenilir mali yönetimi için gerekli tüm mekanizmaları uygulamak üzere düzenlenmiştir.

Buna göre Erasmus Programı'nın hedefleri:

- Avrupa Yükseköğretim Alanı'nı gerçekleştirmek.
- Yükseköğretim ve gelişmiş mesleki eğitimin inovasyon sürecine katılımını güçlendirmektir.

Operasyonel hedefler ise:

Erasmus Programı altında kaliteyi artırmak ve Avrupa'da öğrenci ve öğretim elemanlarının hareketliliğini artırmak ve böylelikle 2012 yılına kadar en az üç milyon katılımcı bireyin öğrenci hareketliliğinden yararlanmasını sağlamak.

Kaliteyi geliştirmek ve katılımcı ülkelerde yükseköğretim kurumları arasındaki çok yönlü işbirliği ilişkilerini artırmak.

Avrupa'da yükseköğretim ve mesleki eğitim nitelikleri arasındaki şeffaflık ve uyumluluğu artırmak.

Yükseköğretim kurumları ve işletmeler arasında işbirliğini artırmak.

Eğitimde yenilik getirici çalışmaları ve bunların katılımcı ülkeler arasında transfer edilebilmesini kolaylaştırmak.

Yaşam boyu öğrenim için yenilik getirici içeriklerin ve uygulamaların gelişimine destek vermektir.²²⁴

5.2. ERASMUS PROGRAMI'NDA UYGULAMALAR VE SONUÇLARI

1987 yılında başlatılan Erasmus Programı 1995 yılında Socrates programı altında birçok bağımsız programla beraber birleştirilmiştir. 1999 yılında Socrates Programı'nın sonlanması ile 2000 yılında Socrates II programı başlamıştır ve 2007 yılından itibaren “Yaşam Boyu Öğrenim Programı 2007 – 2013” adı altında program devam etmektedir. Halen 31 ülkede 2199 yükseköğretim kurumu katılım göstermektedir. Şu ana kadar 1,5 milyon öğrenci²²⁵ Erasmus Programı ile hareketlilik

²²⁴ http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/structure/erasmus_en.html 1 Nisan 2007.

²²⁵ Tablo: Actual Number of ERASMUS Students by Country of Home institution 1987/88-2004/05.

olanaklarından yararlanmıştır. Programın 2004 yılı bütçesi 187,5 milyon avro'nun üzerindedir. Sürecin uygulanması Avrupa Komisyonu'nun sorumluluğundadır.²²⁶

Erasmus Programı ile ulaşılan ana sonuçlar şunlardır;

Erasmus programı ailelere çocuklarını yurtdışında okutabilme olanağı vermiştir. Programdan yararlanan öğrencilerin % 80'inden fazlası ailelerinde bu olanağı bulabilen ilk kişilerdir.

Öğrencilerin % 90'ına yakını yurtdışında okuma dönemlerini yararlı ya da çok yararlı olarak değerlendirmiştir.

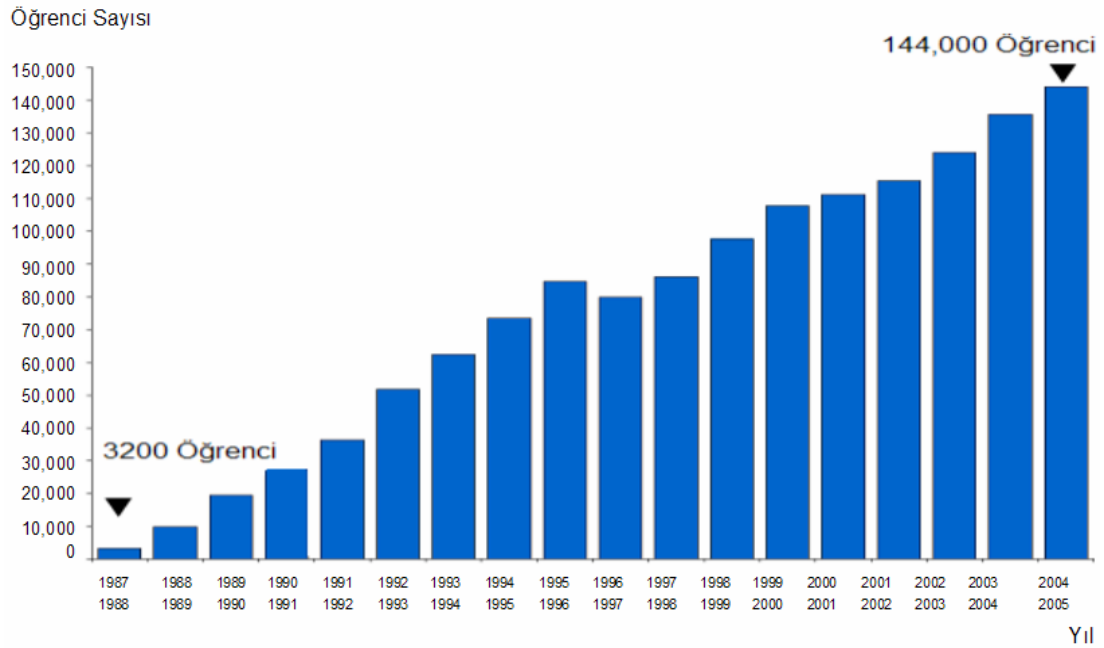
Öğrenciler yabancı dil yeteneklerini geliştirme olanağı bulmuş ve ikinci bir dil kullanarak çalışabilme oranı Erasmus Programı'na katılmayanlara göre % 40 ile % 60 arasında artmıştır.

Süreç dahilinde teşvik edilen öğrenci hareketliliğinde (Erasmus) 2004–2005 Öğretim Yılında 144.000 öğrenci yer değiştirmiştir.²²⁷

<http://ec.europa.eu/education/programmes/socrates/erasmus/statisti/table8.pdf> 1 Nisan 2007.

²²⁶ http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/erasmus/erasmus_en.html 1 Nisan 2007.

²²⁷ Christian Bode, "The Bologna Process and Its Impact on Transatlantic Relations", Bonn: 2006.
http://www.daad.de/presse/de/bode_presentation_aacrao-nov06.pdf 1 Nisan 2007.

Grafik 4. 1987–2005 Yılları Arasında Avrupa’da Erasmus Programı Öğrenci Hareketliliği²²⁸

Büyük oranda öğrenci yurtdışında geçirdikleri dönemin üçüncü hatta dördüncü bir yabancı dil kullanma yeteneklerini artırdığını ifade etmiştir.

Düşük gelir düzeyine sahip toplumsal grupların katılımı için büyük çaba sarf edilse de öğrencilerin % 50’si ERASMUS programındaki en büyük engelin finansal problemler olduğunu belirtmişlerdir.

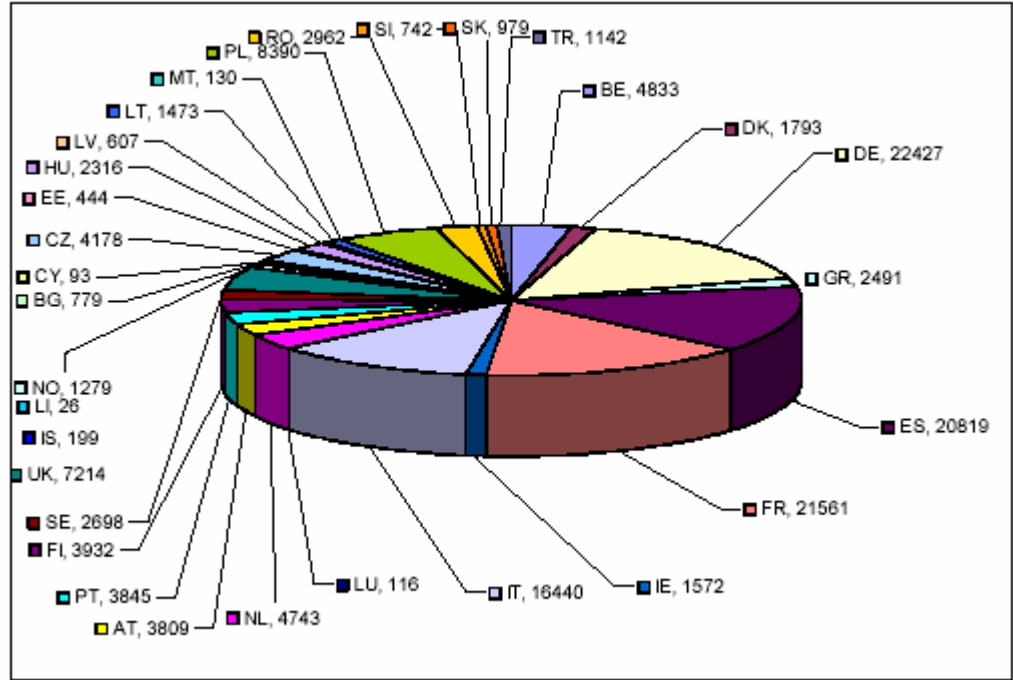
Erasmus Programının İşgücü piyasasına etkileri;

- Öğrenciler kişisel gelişimlerini artırmışlardır.
- Erasmus programına katılım mezuniyet sonrası ilk iş arama sürelerini kısaltmıştır. Konu hakkında yapılan araştırmada öğrencilerin % 60’ı gelişmiş dil yetenekleri, % 50’si Erasmus tarafından sağlanan yurtdışı tecrübesi,

²²⁸ Christian Bode, “The Bologna Process and Its Impact on Transatlantic Relations”, Bonn: 2006. http://www.daad.de/presse/de/bode_presentation_aacrao-nov06.pdf 1 Nisan 2007.

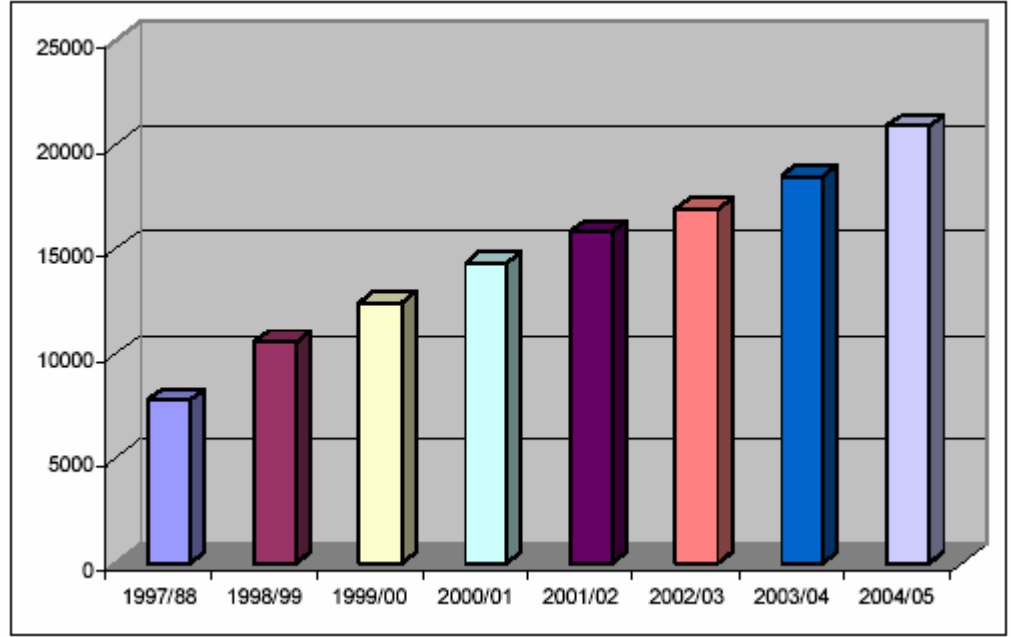
% 40'ı ise Erasmus dönemlerinin bizzat kendisinin iş arama sürecini kısalttığını düşündüklerini belirtmişlerdir.

- Öğrencilerin % 40'ı Erasmus dönemleri ile çalışma hayatında karşılaştıkları iş içeriklerinin arasında güçlü bağlar olduğunu belirtmişlerdir.
- Erasmus hareketliliği öğrencilerin işe alınabilirliklerini artırmıştır. İşgücü piyasasının temsilcileri, işverenler Erasmus hareketliliğine katılan öğrencilerin uluslararası bağlamda işe alınabilir olduklarını belirtmişlerdir.

Grafik 5. 2004–2005 Yılları Ükelere Göre Erasmus Programına Katılım Oranları²²⁹

²²⁹ Christian Bode, "The Bologna Process and Its Impact on Transatlantic Relations", Bonn: 2006
http://www.daad.de/presse/de/bode_presentation_aacrao-nov05.pdf 1 Nisan 2007.

Grafik 6. 1997–1998 ve 2004–2005 Yılları Arası Erasmus Öğretmen Hareketliliği²³⁰

²³⁰ Christian Bode, “The Bologna Process and Its Impact on Transatlantic Relations”, Bonn: 2006
http://www.daad.de/presse/de/bode_presentation_aacrao-nov05.pdf 1 Nisan 2007.

Tablo 14. 2006 Yılında Gönderdiği ve Kabul Ettiği Erasmus Programı Öğrenci Sayılarına Göre Eğitim Kurumları²³¹

2004 / 2005 Rakamlarına Göre En çok Giden ve Gelen Erasmus Öğrenci Hareketliliği Sayılarını Sağlayan Kurumlar:			
Sıralama	Ev Sahibi Kurum	Kurum İsmi	Giden
1	Madrid (Spain)	Universidad Complutense de Madrid	1343
2	Bologna (Italy)	Università di Bologna	1253
3	Valencia (Spain)	Universidad Politécnica de Valencia	1004
4	Valencia (Spain)	Universitat de València	970
5	Praha (Czech Repub.)	Univerzita Karlova V Praze	951
6	Granada (Spain)	Universidad de Granada	950
7	Roma (Italy)	Università degli Studi di Roma 'La Sapienza'	937
8	Wien (Austria)	Universität Wien	848
9	Barcelona (Spain)	Universitat Autònoma de Barcelona	830
10	Zaragoza (Spain)	Universidad de Zaragoza	808
11	Barcelona (Spain)	Universitat de Barcelona	774
12	Madrid (Spain)	Universidad Politécnica de Madrid	714
13	Barcelona (Spain)	Universitat Politécnica de Cataluña	709
14	Berlin (Germany)	Humboldt-Universität Zu Berlin	692
15	Firenze (Italy)	Università degli Studi di Firenze	690
16	Madrid (Spain)	Universidad Autónoma de Madrid	673
17	Warszaw (Poland)	Uniwersytet Warszawski	654
18	Padova (Italy)	Università degli Studi di Padova	653
19	Maastricht (Netherlands)	Universiteit Maastricht	641
20	Valladolid (Spain)	Universidad de Valladolid	640
Sıralama	Ev Sahibi Kurum	Kurum İsmi	Gelen
1	Granada (Spain)	Universidad de Granada	1620
2	Madrid (Spain)	Universidad Complutense de Madrid	1484
3	Valencia (Spain)	Universitat de València	1413
4	Bologna (Italy)	Università di Bologna	1284
5	Valencia (Spain)	Universidad Politécnica de Valencia	1257
6	Barcelona (Spain)	Universitat de Barcelona	1255
7	Sevilla (Spain)	Universidad de Sevilla	1180
8	Barcelona (Spain)	Universitat Autònoma de Barcelona	1142
9	Salamanca (Spain)	Universidad de Salamanca	1108
10	Firenze (Italy)	Università degli Studi di Firenze	871
11	Roma (Italy)	Università degli Studi di Roma 'La Sapienza'	871
12	Alicante (Spain)	Universidad de Alicante	860
13	Madrid (Spain)	Universidad Autónoma de Madrid	838
14	Zaragoza (Spain)	Universidad de Zaragoza	828

²³¹ European Union Web Sitesi, "ERASMUS Programme, Facts and Figures",
Référence:MEMO/06/467,2006
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/06/467&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr> 1 Nisan 2007.

15	Berlin (Germany)	Humboldt-Universität Zu Berlin	827
16	Lund (Sweden)	Lunds Universitet	794
17	Barcelona (Spain)	Universitat Politècnica de Catalunya	707
18	Wien (Austria)	Universität Wien	693
19	Valladolid (Spain)	Universidad de Valladolid	669
20	Berlin (Germany)	Freie Universität Berlin	660

GCRLS

8	Coimbra (Portugal)	Universidade de Coimbra	101
9	Helsinki (Finland)	Helsingin Yliopisto	100
10	Ljubljana (Slovenia)	Univerza V Ljubljani	99
11	Clujnapoca (Romania)	Universitatea "Babes-Bolyai" din Cluj-Napoca	99
12	Berlin (Germany)	Humboldt-Universität Zu Berlin	92
13	Gent (Belgium)	Universiteit Gent	90
14	Budapest (Hungary)	Eötvös Loránd Tudományegyetem	90
15	Madrid (Spain)	Universidad Complutense de Madrid	86
16	Barcelona (Spain)	Universitat Autònoma de Barcelona	81
17	Padova (Italy)	Universita' degli Studi di Padova	79
18	Valladolid (Spain)	Universidad de Valladolid	79
19	Wien (Austria)	Universität Wien	76
20	Brno (Czech Rep)	Masarykova Univerzita V Brne	76

5.3. ERASMUS PROGRAMI'NA TÜRKİYE'NİN KATILIMI

5.3.1. Türkiye'nin Katılım Nedenleri ve Amaçları

Türkiye 2004 yılından itibaren Socrates, Erasmus, Gençlik ve Leonardo da Vinci gibi topluluk programlarına tam üye olarak katılmaktadır.²³³ Erasmus programı ulus ötesi projeler aracılığı ile personel ve öğrenci hareketliliğini desteklemekte, böylelikle eğitimde Avrupa boyutu güçlenmektedir. Ülkeler arasında işbirliğini teşvik eden ve katılımcı ülkelerin diğer ülkelerdeki iyi uygulamaları tanınmasına olanak sağlayan programdan²³⁴ Türkiye'de yararlanmak istemektedir ve hareketliliğin Türk üniversiteleri için çok büyük önem taşıdığı Bologna Süreci'nin Uygulanması konusunda hazırlanan ulusal raporda belirtilmiştir.²³⁵

²³³ Avrupa Toplulukları Komisyonu Raporu. **AB ve Aday Ülkeler Arasında Sivil Toplum Diyalogu**, Brüksel: COM(2005) 290 final, 29.6.2005.

<http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/siviltop/diyalog.pdf> 1 Nisan 2007.

²³⁴ http://www.ua.gov.tr/portal/page?_pageid=218,42495&_dad=portal&_schema=PORTAL 1 Nisan 2007.

²³⁵ <http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Turkey.pdf>

5.3.2. Katılım Sürecinde Uygulamalar ve Sonuçları

Erasmus programı 2003 – 2004 yıllarında Türkiye’de pilot çalışma olarak başlatılmıştır. İlk yıl giden öğrenci sayısı 124 gelen öğrenci sayısı ise 17 gibi az bir rakamdır. Uygulamanın gerçekten başlaması 2004 – 2005 yılında gerçekleşmiştir ve gelen öğrenci sayısı 183’e giden öğrenci sayısı ise 475’e yükselmiştir. Öğretim elemanı hareketliliği de bu dönemde başlamıştır. Sonraki yıllarda bu sayılar katlanarak artmıştır.²³⁶ Üniversitelerde özellikle Erasmus programı ile ilgili çalışacak yönetsel birimler açılarak²³⁷ sürece verilen destek belirtilmiştir.

2004 yılında Bologna Sürecinin etkinliğini artırmak için alınan bir kararla Bologna sürecine imza atan ülkelerde Ulusal Bologna Rehberleri Takımı oluşturulması benimsenmiş ve Ulusal Ajanslara rol verilmiştir. Ulusal Ajanslar faaliyet planı niteliğinde projeler hazırlayacak ve komisyon bu projeler için her bir ülkenin Erasmus bütçesine proje toplam maliyetinin % 90’ını geçmemek üzere kaynak aktaracaktır. Her bir ülke ulusal takımı Avrupa genelinde var olan bir takımın parçasıdır.²³⁸

Ulusal Ajans, Avrupa Birliğinin genel eğitim (Socrates), mesleki eğitim (Leonardo da Vinci) ve Gençlik (Youth) programlarının yürütülmesi, koordine edilmesi, projelerin değerlendirilmesi amacıyla kurulmuş birimlerdir. Avrupa Komisyonu, üye ülkeler ve aday ülkelerle işbirliği yaparak programları gerçekleştirir.²³⁹

²³⁶ Bkz. Ekler: Erasmus Programı ile Türkiye’den Yurtdışına Giden Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları.

²³⁷ <http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/mart99/bolum11.html> 1 Nisan 2007.

²³⁸ Ulusal Ajans Web Sitesi.

http://www.ua.gov.tr/portal/page?_pageid=218,42507&_dad=portal&_schema=PORTAL
1 Nisan 2007.

²³⁹ Kenan Ecevit ve Kavalalı, Özdemir, **Avrupa Birliği Sözlüğü**, Ankara: DPT, 2004.
“Ulusal Ajans” maddesi.

Tablo 16. 2005 Yılına Kadar Erasmus Üniversite Beyannamesi Alan Türk Üniversiteleri²⁴⁰

YILI	YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMU ADI
2003	ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
2003	ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
2003	AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
2003	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
2003	ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
2003	ANKARA ÜNİVERSİTESİ
2003	ATILIM ÜNİVERSİTESİ
2003	BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
2003	BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
2003	BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
2003	BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
2003	BİLKENT ÜNİVERSİTESİ
2003	BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ
2003	CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
2003	ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
2003	ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
2003	ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
2003	DENİZ HARP OKULU
2003	DİCLE ÜNİVERSİTESİ
2003	DOĞUŞ ÜNİVERSİTESİ
2003	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
2003	EGE ÜNİVERSİTESİ
2003	ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
2003	FATİH ÜNİVERSİTESİ
2003	FIRAT ÜNİVERSİTESİ
2003	GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
2003	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
2003	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
2003	GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
2003	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
2003	HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
2003	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
2003	İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
2003	İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
2003	İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
2003	İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

²⁴⁰ http://www.ua.gov.tr/Socrates/docs/tur/EUB_Sahibi_Universiteler.xls 1 Nisan 2007.

2003	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
2003	İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ
2003	İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
2003	KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
2003	KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
2003	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
2003	KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
2003	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
2003	KOÇ ÜNİVERSİTESİ
2003	MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
2003	MARMARA ÜNİVERSİTESİ
2003	MERSİN ÜNİVERSİTESİ
2003	MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
2003	MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
2003	MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
2003	ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
2003	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
2003	PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
2003	POLİS AKADEMİSİ
2003	SABANCI ÜNİVERSİTESİ
2003	SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
2003	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
2003	SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
2003	TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
2003	ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
2003	YAŞAR ÜNİVERSİTESİ
2003	YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
2003	YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
2003	ZONGULDAK KARAEMLAS ÜNİVERSİTESİ
2004	CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
2004	ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
2004	DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
2004	GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
2004	GÜLHANE ASKERİ TIP AKADEMİSİ
2004	IŞIK ÜNİVERSİTESİ
2004	İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
2004	KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
2004	MERSİN DENİZ VE TİCARET MESLEK YÜKSEK OKULU
2004	NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
2004	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
2004	TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ
2004	HAVA HARP OKULU
2004	YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

2005	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
2005	ANADOLU BİL MESLEK YÜKSEK OKULU
2005	HAVA HARP OKULU
2005	OKAN ÜNİVERSİTESİ

Tablodan da görüldüğü üzere Türk üniversiteleri Erasmus Programı'na katılma konusunda isteklidirler. 2005–2006 öğretim yılı içinde 77 Türk üniversitesi Erasmus Programı içinde yer almaktadır.²⁴¹ Türk üniversitelerinde Erasmus Programı'na katılım hızla artmaktadır. 2006 yılı Avrupa Toplulukları Komisyonu Raporuna göre Avrupa'da Erasmus Programı ve hareketliliğe katılım her yıl % 6,3 oranında artış gösterse bile bu oran yetersiz bulunmaktadır²⁴² ve Türkiye'nin Erasmus Programına katılımındaki artış oranının çok altındadır.²⁴³

²⁴¹ DPT, **Yükseköğretim Özel İhtisas.....**, s. 100.

²⁴² Commission of the European Communities, Report: 2006. **Progress Towards The Lisbon Objectives in Education and Training**. Brussels: SEC(2006) 639, s. 6.
<http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/progressreport06.pdf> 1 Nisan 2007.

²⁴³ Bkz. **Ek 1.** 1987/1988 – 2005/2006 Yılları Ülkelere Göre Erasmus Öğrenci Hareketliliği.
Ek 2. 2004/2005 Yılları Ülkelerine Göre Erasmus Öğrenci Hareketliliği.
Ek 3. 2004/2005 Yılları Alanlara Göre Erasmus Öğrenci Hareketliliği.
Ek 4. 1987/1988 – 2004/2005 Yılları Erasmus Öğrenci Hareketliliği.

Tablo 17. Erasmus Programı ile Türkiye’den Yurtdışına Giden Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları²⁴⁴

Yüksek Öğretim Kurumu	2004/2005		2005/2006	
	Öğrenci Değişimi	Öğretim Elemanı Değişimi	Öğrenci Değişimi	Öğretim Elemanı Değişimi
1 ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ	0	0	8	9
2 ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ	0	0	5	4
3 AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ	0	7	14	20
4 AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ	40	17	79	19
5 ANADOLU ÜNİVERSİTESİ	68	33	185	40
6 ANKARA ÜNİVERSİTESİ	21	3	73	21
7 ATILIM ÜNİVERSİTESİ	5	2	6	0
8 BAĞÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	21	3	24	4
9 BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ	0	1	6	2
10 BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ	3	0	10	4
11 BEYKENT ÜNİVERSİTESİ	4	0	8	1
12 BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	25	0	67	4
13 BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ	43	6	84	4
14 CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ			0	0
15 CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ	2	1	5	6
16 ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ			0	0
17 ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ	11	5	19	9
18 ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ	9	4	19	4
19 ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ	71	20	131	18
20 DENİZ HARP OKULU	0	0	2	0
21 DİCLE ÜNİVERSİTESİ	0	0	4	5
22 DOĞUŞ ÜNİVERSİTESİ	1	1	17	1
23 DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	36	23	70	26
24 DÜMLÜPINAR ÜNİVERSİTESİ			6	6
25 EGE ÜNİVERSİTESİ	98	44	193	46
26 ERCİYES ÜNİVERSİTESİ	0	0	2	5
27 ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ			28	8
28 FATİH ÜNİVERSİTESİ	15	7	25	9
29 FIRAT ÜNİVERSİTESİ	0	0	0	0
30 GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ	49	6	87	6
31 GAZİ ÜNİVERSİTESİ	33	11	30	2
32 GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	20	4	27	6
33 GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ			0	0
34 GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	0	0	15	5
35 GÜLHANE ASKERİ TIP AKADEMİSİ			0	0
36 HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	34	14	129	39
37 HALIÇ ÜNİVERSİTESİ	0	0	0	0
38 HARRAN ÜNİVERSİTESİ	0	0	0	1
39 İŞİK ÜNİVERSİTESİ			0	0
40 İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ	0	0	1	0
41 İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ	16	1	42	5
42 İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ	25	5	23	8
43 İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	123	5	205	14
44 İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ			9	0
45 İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	56	12	131	13
46 İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ	0	0	20	1
47 İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	0	0	16	3
48 KADIR HAS ÜNİVERSİTESİ	5	0	16	2

²⁴⁴ http://www.ua.gov.tr/socrates/docs/tur/GIDEN_OGRENCI_SAYILARI_2004-2005_2005-2006.pdf 1 Nisan 2007.

Yüksek Öğretim Kurumu	2004/2005		2005/2006	
	Öğrenci Değişimi	Öğretim Elemanı Değişimi	Öğrenci Değişimi	Öğretim Elemanı Değişimi
49 KAFKAS ÜNİVERSİTESİ			0	0
50 KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ	8	3	25	2
51 KARA HARP OKULU				
52 KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	29	2	57	4
53 KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ	0	0	17	3
54 KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ	18	4	29	2
55 KOÇ ÜNİVERSİTESİ	9	0	13	0
56 MALTEPE ÜNİVERSİTESİ	0	0	11	4
57 MARMARA ÜNİVERSİTESİ	37	8	121	18
58 MERSİN DENİZ VE TİCARET MESLEK YÜKSEK OKULU			4	0
59 MERSİN ÜNİVERSİTESİ	13	2	25	5
60 MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ	11	5	25	4
61 MUĞLA ÜNİVERSİTESİ	5	2	32	5
62 MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ	8	5	28	5
63 NIĞDE ÜNİVERSİTESİ			5	4
64 ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ	1	2	15	11
65 ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	24	14	97	11
66 PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ	7	8	27	12
67 POLİS AKADEMİSİ	0	0	5	5
68 SABANCI ÜNİVERSİTESİ	37	10	54	11
69 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	3	1	30	11
70 SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	31	22	68	20
71 SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ	29	10	72	25
72 TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ			0	0
73 TRAKYA ÜNİVERSİTESİ	7	2	18	10
74 ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	17	4	88	8
75 YAŞAR ÜNİVERSİTESİ	0	0	13	11
76 YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ	8	0	22	1
77 YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	6	0	110	6
78 YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ				
79 ZONGULDAK KARAEĞLİMAŞ ÜNİVERSİTESİ	0	0	2	3
TOPLAM SAYI	1.142	338	2.852	581

Tablodan görüldüğü üzere Erasmus Programı'ndan yararlanan öğrenci sayısı artmaktadır. 2005–2006 öğretim yılının ikinci yarısı Erasmus Programı'na Türkiye'den 2852 öğrenci katılmıştır. Katılım başarılı bir şekilde sürdürülmektedir.²⁴⁵

²⁴⁵ DPT, Yükseköğretim Özel İhtisas....., s. 89.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. SONUÇ

20. yüzyılın sonlarından itibaren gelişmiş ülkelerde bilgi toplumuna ve bilgi ekonomisine geçiş süreci yaşanmaktadır. Küreselleşme, piyasa ekonomisi, hizmetlerin serbest dolaşımı gibi faktörler yükseköğretim sistemlerinde yeniden yapılanmaya gidilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.²⁴⁶

Bireyler sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş aşamasında önem kazanmış ve bu durum hem devlet politikalarında hem de uluslararası politikalarda kendisini göstermiştir.²⁴⁷ Küreselleşmenin bir sonucu olarak uluslararası standartlar önem kazanmış²⁴⁸ ve yükseköğretim büyük ölçüde uluslararasılaşma eğilimi göstermeye başlamıştır.²⁴⁹ Avrupa Birliği 2010 yılı hedefleri doğrultusunda yükseköğretimde bir dönüşüm arzulamaktadır. Bu dönüşümün gerçekleşebilmesi için saydamlık, kalite güvencesi, verimlilik, yükseköğretimde söz sahibi olacak ve dolayısıyla merkezden tek bir kontrolü engelleyecek yeni paydaşlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu süreçte Avrupa Birliği, ABD ile rekabet etmeye çabalamaktadır.²⁵⁰ Ancak her ne kadar Avrupa Yükseköğretim Alanı, bilim ve teknoloji alanı oluşturulma yoluna girilse de AB teknolojik rekabet gücünü ABD ve Japonya karşısında yeterince artıramadığı için tam olarak başarılı olamamıştır denilebilir.²⁵¹ Avrupa Birliği üniversiteleri dünya üniversiteleri ile rekabet konusunda hala sıkıntılar

²⁴⁶ YÖK, *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*, s. 13.

²⁴⁷ TÜBİTAK, *Vizyon 2023*....., ss.23,25.

²⁴⁸ TÜBİTAK, *Vizyon 2023*....., s. 10.

²⁴⁹ YÖK, *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*, s. 161.

²⁵⁰ Oral Sander, *Türkiye'nin Dış Politikası*, Ankara: İmge Kitabevi, 2000, s. 31.

²⁵¹ Kaplan, "Avrupa.....", ss. 187-195.

yaşamaktadırlar.²⁵² Fakat bu tamamıyla bir başarısızlık olarak nitelendirilemez. Kalite güvencesi, iki aşamalı sistem, diplomaların ve eğitim sürelerinin denkliliğinin tanınması konularında önemli sayılabilecek aşamalar kaydedilmiş,²⁵³ dünyanın farklı yerlerinde bulunan üniversitelerin kaliteleri birbirleriyle mukayese edilebilir hale gelmiştir.²⁵⁴

Avrupa Yükseköğretim Alanı zaman zaman hatalı olarak izlenecek, herkes tarafından aynı şekilde kabul edilecek, tek bir yükseköğretim sistemi ortaya çıkararak bir süreç olarak düşünülebilse de gerçekte Bologna Deklarasyonu'nun etkileri farklı ülkelerde farklı şekillerde olmuştur. Bunun sebebi ülkelerin başlangıç noktalarının birbirlerinden az ya da çok farklı olabilmesidir.²⁵⁵ Batı Avrupa ülkeleri arasında Akreditasyon konusunda yapılan tartışmalarda ülkelerin tutumları da farklı olmuştur. Örneğin Danimarka bu konuyu reddederken, Estonya, Litvanya, İsveç, Almanya, İrlanda ve en yoğun olarak Birleşik Krallık'ta reformlar diğer Bologna Sürecindeki ülkelere göre daha az yaygınlaşmıştır.²⁵⁶ Yani tüm ülkeler bir anda Bologna Süreci'nde alınan kararları olduğu gibi uygulamaya başlamamışlardır. Bununla birlikte beraber hareket edebilmelerini sağlayacak motivasyonlar söz konusudur. Ortak olan nokta hepsinin eğitim konusunda kaynak sorunlarından, ihtiyaçlara cevap veremeyen eğitim politikalarından, öğrenci yığılmalarından şikayetçi olmalarıdır. Yeni bir yüzyıla girerken eğitim aracılığı ile uygun bir yapının geliştirilmesi savunulmaktadır.²⁵⁷ Ayrıca Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın dünyanın Avrupa

²⁵² Shanghai Jiao Tong University Web Sitesi.

http://ed.sjtu.edu.cn/rank/2006/ARWU2006_TopEuro.htm

²⁵³ BFUG Tarafından Atanan Çalışma Grubu, **Bologna Process Stoctaking Report**. Bergen: Mayıs 2005. (Aktaran: Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi, Ankara: YÖK Şubat 2007. s. 31.) www.yok.gov.tr/duyuru/yok_strateji_kitabi.pdf Erişim tarihi: 1 Nisan 2007.

²⁵⁴ Heyneman, "Global Issues.....", s. 55.

²⁵⁵ Stefanie Schwarz, Don F. Westerheijden, **Accreditation and Evaluation in the European Higher Education Area**. London: Kluwer Academic Publishers, 2004, s. 34.

<http://books.google.com/books?vid=ISBN1402027966&id=a154eDFHouoC&pg=PA35&lpg=PA35&ots=T5QdwIgoSf&dq=reactions+%22Bologna+Process%22&sig=HD9JIUKC5ThaDSwa7iippYq6xI4#PPA10,M1> 1 Nisan 2007.

²⁵⁶ Schwarz, **Accreditation.....**, s. 35.

²⁵⁷ TÜBİTAK, **Vizyon 2023.....**, s. 12.

dışındaki diğer bölgelerinde de açık ve çekici hale getirilmesi gerekliliği belirtilmektedir.²⁵⁸

Avrupa Yükseköğretim Alanı ile amaçlanan en önemli noktalardan biri daha güçlü ve rekabetçi bir yapı ortaya koyabilmektir.²⁵⁹ Avrupa ülkeleri bu amacı gerçekleştirebilmek için harekete geçmişlerdir. Eğitim konusunda Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturulmak istenmektedir.²⁶⁰ Bu süreç Avrupa Birliği'nin yalnızca ekonomik ve siyasi bir bütünleşme²⁶¹ olarak kalmayıp bunun ötesine geçme çabalarının bir işaretidir. Avrupa Birliği bir tür değer paylaşımı sistemidir ve katılımı öngörmektedir.²⁶² Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda hareketlilik politik, toplumsal ekonomik, akademik ve kültürel nedenlerle önem taşımaktadır.²⁶³

AB düzeyinde uygulanan bilim ve teknoloji politikalarıyla çeşitli işbirliği olanakları ve üniversitelerle firmaların bilgi temellerinin yükseltilmesi yönünde ciddi katkılar sağlanmıştır.²⁶⁴ Eğitimde ortak standartlar geliştirme iç politikaların eğitimde yol açabileceği etkilerden uzaklaştırarak evrensellik getirecektir. Ancak diğer taraftan ülkeler kendi eğitim sistemleri üzerinde kontrolü tamamıyla kaybetmek istemeyeceklerdir.

Üniversitelere gitmek isteyenlerin sayısındaki artış ek kapasite yaratılmasını gündeme getirmekle birlikte, yüksek öğretimde nitelik konusu mutlaka ön planda tutulmalıdır.²⁶⁵ Eğitimde yığılma ve talep fazlalığı gibi sorunlarla baş edebilmek için doksanlı yıllarda itibaren birçok ülke yükseköğretimin finansman ve yönetiminde

²⁵⁸ **Bergen Communiqué.** "The European Higher Education Area - Achieving the Goals", 19-20 Mayıs 2005.
http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00- Main_doc/050520_Bergen_Communique.pdf
1 Nisan 2007.

²⁵⁹ Zeynep Kaplan, "Avrupa Birliğinde Bilim ve Teknoloji Politikaları ve Adaylık", 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetimi Kongresi Bildirisi, Eskişehir: 25-26 Kasım 2004, ss. 187-195.
<http://iibf.ogu.edu.tr/kongre/> 1 Nisan 2007.

²⁶⁰ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 9.

²⁶¹ Kenan Ecevit ve Kavalalı, Özdemir, **Avrupa Birliği Sözlüğü**, Ankara: DPT, 2004
"Amsterdam Antlaşması" maddesi.

²⁶² İdris Bal, **21. Yüzyılda Türk Dış Politikası**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2004. s. 187.

²⁶³ **Berlin Communiqué.** "Realising the European Higher Education Area", 19 Eylül 2003.
<http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Communique1.pdf> 1 Nisan 2007.

²⁶⁴ Kaplan, "Avrupa.....", ss. 187-195.

²⁶⁵ Sezer, "TBMM'nin.....",

reformlar yapmıştır. Arka planlarında büyük farklılıklar bulunan ülkelerin reform çalışmalarına baktığımızda ana hatları açısından büyük benzerlikler görülmektedir.²⁶⁶

Küreselleşme toplumlararası etkileşimin bir sonucudur ve etkileşim süreci devam ettikçe küreselleşmede aynı hızla artacaktır.²⁶⁷ Avrupa ülkelerinin varmak istediği nokta küreselleşen dünyada, dünyanın en rekabetçi ve bilgi tabanlı ekonomik gücü olmaktır.²⁶⁸ Ancak 2004 yılı sonuçlarına göre inovasyon konusunda ABD ve Japonya ile arasında oluşan farkı kapatamamıştır.²⁶⁹

Sonuç olarak Avrupa Yükseköğretim Alanı ancak ayrı ayrı her bir ulusal sistemin izin verdiği ölçüde gerçekleşebilecektir. Katılımcı ülkelerin sayısının giderek artması, farklılıklarını korumak istemelerine rağmen bu oluşumu belli amaçlara ulaşabilmek için önemli gördüklerine dair bir işaret olarak değerlendirilebilir.

Avrupa'da 1950'lerin sonlarında ortaya çıkan ekonomik ve siyasal bütünleşme oluşumu Türkiye'nin ilgisini en başından itibaren çekmiş ve Türkiye 1959 yılında henüz çok genç olan bu oluşuma başvurarak siyasal tercihini Avrupa Birliği'nden yana kullanmıştır. Bu dönemden itibaren çeşitli iniş çıkışlara rağmen Türkiye AB yolunda süreklilik arz ederek devam etmiştir.²⁷⁰

Tüm dünya ülkeleri gibi Türkiye'de dünyada gerçekleşen dönüşüm süreci sebebiyle aynı sorunları yaşamaktadır. Yeni sorunlara karşı strateji geliştirmeye çalışırken²⁷¹ aynı zamanda çıkarları doğrultusunda Avrupa Eğitim Politikalarını takip etmektedir. 19.03.2001 tarihli Ulusal programı ile hem nicelik hem de nitelik olarak AB standartlarına yaklaşmayı hedeflemiştir.²⁷² Türkiye'nin Avrupa Yükseköğretim

²⁶⁶ YÖK, Türk Yükseköğretiminin Bugünkü....., s. 3.

²⁶⁷ Gözen, **Çoğulculuk**....., s. 77.

²⁶⁸ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 27.

²⁶⁹ <http://trendchart.cordis.lu/scoreboards/scoreboard2004/index.cfm> 1 Nisan 2007.

²⁷⁰ İlhan Uzgel, **Ulusal Çıkar ve Dış Politika**, Ankara: İmge Kitabevi, 2004, s. 189-190.

²⁷¹ İhsan Dağı, **Türk Dış Politikasında Gelenek ve Değişim**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 1998, s. iii.

²⁷² DPT, **Yükseköğretim Özel İhtisas**....., s. 85.

Alanı ile ilgilenmesinin tek sebebi Avrupa Birliği'ne giriş süreci değildir. Eğitim sisteminde birçok sorunlar yaşamaktadır ve bunlara çözüm aramaktadır.²⁷³ Bununla birlikte AB entegrasyon sürecinin Türkiye'de yükseköğretim sisteminin gözden geçirilmesine ve güncellenmesine olumlu katkılar yaptığı kabul edilmektedir.²⁷⁴ Türkiye inovasyon konusunda sürece katılan ülkeler arasında son sıralarda yer almaktadır.²⁷⁵ Türkiye de tıpkı AB eğitim politikalarının amaçladığı gibi değişim sürecindeki dünyada eğitimin önemini bilmektedir. Uzun dönemli eğitim politikalarına ihtiyaç duymasının sebebi değişen dünya şartlarında hem rekabet üstünlüğü sağlayabilmesi hem de nitelikli işgücü oluşturarak istihdam politikalarını güçlendirebilmek insan sermayesine yatırım yapmaktır. Üniversitelerin içinde yer alacağı küresel bağlantılı yapılara sıcak bakılmaktadır.²⁷⁶

Türkiye, genç nüfusunu gerçek bir avantaja dönüştürebilme konusunda sıkıntılar yaşamaktadır. Eğitim konusunda alınabilecek tedbirler devletin merkeziyetçi yapısı ve siyasi açıdan istikrar eksikliği nedenleriyle sekteye uğramaktadır.²⁷⁷ Bu şartlar altında Türkiye çağa uygun, rekabet edebilir bir yükseköğretim sistemi meydana getirebilmek için çalışmalarına hem kendi bünyesinde hem de Avrupa Birliği projelerine katılarak devam etmektedir. Örneğin Erasmus Programı'na katılarak yükseköğretimde hareketliliğin avantajlarından yararlanmakta, sürece katılan ülkelerle dayanışmaya girmektedir. Erasmus Programı'na katılım her yıl artmaktadır.

Türkiye Avrupa Birliği'nin bilim, teknoloji ve yenilikte anahtar ölçütlerini esas alarak 2013 yılında "Bilgi Temelli Ekonomi İçin Yapılan Yatırımlar" kapsamında mevcut AB-15 ortalamalarını geçmek ve 2023 yılında da Bilgi Temelli

²⁷³ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 7.

²⁷⁴ DPT, **Yükseköğretim Özel İhtisas.....**, 73.

²⁷⁵ Pro Inno Europe. **European Innovation Scoreboard 2006**, s. 12.

www.proinno.europa.eu/doc/EIS2006_final.pdf 1 Nisan 2007.

1 Nisan 2007.

²⁷⁶ TÜBİTAK, **Vizyon 2023.....**, s. 78.

²⁷⁷ TÜBİTAK, **Vizyon 2023.....**, s. 34.

Ekonomi Performans Ölçütleri'nden her birinde Avrupa Birliği'nin ilk on ülkesi arasına girme ana hedeflerini belirlemiştir.²⁷⁸

Batılı ülkelerin yanında olma hedefi taşıyan Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkisi ise 31 Temmuz 1959'da ortaklık başvurusunda bulunması ile başlamıştır.²⁷⁹ Dünyada var olan önemli eğilimlerden biri, Avrupa Birliğince en iyi şekilde temsil edilen entegrasyoncu yaklaşımdır.²⁸⁰ Bununla beraber Avrupa Yükseköğretim Alanı'na katılım gösteren ülkeler farklılıklarını korumak istemektedirler ve yükseköğretim alanı konusunda tüm prensipleri hemen benimsememekte, direnç göstermektedirler.

Türkiye'de eğitim politikalarının belirlenmesinde amaç 21. yüzyılda küresel etkiye sahip bir ülke haline gelebilmektir.²⁸¹ Yükseköğretim Kanununa göre yükseköğretim en az iki yıllık yükseköğrenim veren eğitim kurumlarının tümünü kapsar. Yükseköğretimin amacı bilimsel araştırmalar ve yayınlar yoluyla ülkenin bilim politikasına hizmet etmek, toplumun insan gereksinimine göre öğrencileri ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirmek ve yaygın eğitim yoluyla halkı aydınlatmak şeklinde özetlenebilir.²⁸² Türkiye kendi içinde bu amaçlar doğrultusunda eğitim sistemini düzenlemek istemektedir. Türkiye'nin Avrupa Yükseköğretim Alanı ve Erasmus Programı ile ilgilenmesinin tek sebebi Avrupa Birliği'ne giriş süreci değildir. Yükseköğretim sisteminde yaşadığı sorunlara çözüm aramaktadır.

²⁷⁸ TÜBİTAK, **Vizyon 2023**....., s. 61.

²⁷⁹ Faruk Sönmezoglu, **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, İstanbul: Der Yayınları, 2000. "Avrupa Birliği ve Türkiye" maddesi.

²⁸⁰ Cem, İsmail. "Turkey: Setting Sail To 21st Century". *Perceptions*, (Volume II/ September November 1997)

www.sam.gov.tr/perceptions/Volume2/SeptemberNovember1997/TURKEYSETTINGSAILTOTHE21STCENTURY.pdf 1 Nisan 2007.

²⁸¹ Cem, "Turkey: Setting Sail.....,

²⁸² **Yükseköğretim Kanunu**, Kanun No : 2547 Kabul Tarihi : 4/11/1981

<http://www.yok.gov.tr/yasa/kanun/kanun2.html> 1 Nisan 2007.

Araştırmada elde edilen bulgular kısaca aşağıda özetlenmiştir.

- Yükseköğretimde uluslararasılaşma eğilimi ortaya çıkmıştır.
- Küreselleşmiş dünyada ekonomi bilgiye ve bilgili insan gücüne dayanmaktadır.
- Dünya genelinde eğitim kurumlarınca verilen diploma ve sertifikalarda ortak standartlara yönelinmekte, uluslararası normlar oluşmaktadır. Bu sayede farklı eğitim kurumları arasında daha doğru karşılaştırmalar yapabilmek mümkün olabilmektedir. Bologna Sürecinin başarılı bir yönü olarak dünyanın farklı yerlerinde bulunan üniversitelerin kaliteleri birbirleriyle mukayese edilebilir hale gelmiştir.
- Avrupa Yükseköğretim Alanı ile dünyanın en nitelikli ve rekabetçi eğitim sistemleri oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu süreçte ABD ile rekabet önemli bir noktadır ancak bu konuda yeterince ilerleme sağlanamamıştır. Türkiye açısından bakıldığında Bologna Sürecine katılım sağlanmakla birlikte rekabetçi bir eğitim sistemi oluşturma konusunda geri kalınmaktadır.
- Avrupa değerlerinin ve kültürünün oluşumunda, Avrupalılık bilincinin oluşturulmasında üniversitelere bir görev atfedilmektedir. Bu doğrultuda bir ilerleme olarak yükseköğretim müfredatlarında Avrupa Boyutu artırılmıştır.
- Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşum sürecinde eğitim alanında kız-erkek eşitliğine önem verilmekte ve bu görüş Türkiye tarafından da savunulmaktadır ancak Türkiye’de bu eşitlik yeterince sağlanamamaktadır.

- Avrupa Birliği ülkelerinde eğitimin iş dünyası ile bağlantılar kurması sağlanabilirken Türkiye’de eğitim ve istihdam arasındaki ilişki yeterince güçlü değildir.
- Avrupa Birliği ülkelerinde öğrenci hareketliliğini kendi ülkelerine çekme yönünde çabalar bulunurken Türkiye Erasmus Programı dışında öğrenci hareketliliğini çekmek için uygulanan başarılı bir politikaya sahip değildir.
- Avrupa Birliği ülkelerinde yükseköğretimin finansmanında kaynak çeşitlendirilmesi yapılmaya çalışılmaktadır. Türkiye’de de bu noktada bir istek bulunmasına rağmen kaynak çeşitlendirmesi yeterince sağlanamamaktadır.
- Uygulanmaya çalışılan yükseköğretim politikaları Avrupa Birliği’ni güçlendirici birer etken olarak görülmektedir.
- Avrupa Yükseköğretim Alanı’na katılım gösteren ülkeler süreçte alınan tüm kararları olduğu gibi benimsememekte ve çeşitli alanlarda farklılıklarını koruma yolunu seçebilmektedirler. Avrupa Yükseköğretim Alanı’nı kurabilmek için başlanan süreçte ülkeler gönüllü olarak sürece dahil olmaktadır. Bologna Süreci ile oluşturulmaya çalışılan uluslararası sistemler birer öneridir ve bağlayıcılığı yoktur. Avrupa Yükseköğretim Alanı’na katılım gösteren ülkelerin yükseköğretim sistemleri farklılık gösterebilmektedir.
- Avrupa Yükseköğretim Alanı ancak ayrı ayrı her bir ulusal sistemin izin verdiği ölçüde gerçekleşebilecektir.
- Avrupa Yükseköğretim Alanı var olan tek yükseköğretim sistemi haline gelmeyecektir. Ulusal sistemler belirli ortak paydalarda buluşmaya başlayacaklardır.

- Sürece katılan ülkelerin hedeflere farklı zamanlarda ulaşmalarının olağan kabul edildiği saptanmıştır.
- Tüm ülkeler farklı geçmişlere, ihtiyaçlara, çıkarlara sahiptirler. Ortak olan nokta hepsinin eğitim konusunda benzer şekillerde kaynak sorunlarından, ihtiyaçları karşılayamayan eğitim politikalarından şikayetçi olmalarıdır. Eğitim aracılığı ile daha uygun bir yapının geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Üzerinde anlaşılan ortak ilgi ve öncelikler üzerinde odaklanarak eğitim sistemlerinin gelecekteki somut hedefleri üzerinde beraber çalışmaktadırlar. Sürece katılan ülkelerin sayısının sürekli artış göstermesi sürecin önemli görüldüğüne bir işaret olarak kabul edilebilir.
- Avrupa Birliği ülkeleri 2010 yılı hedeflerine ulaşabilmek için yükseköğretim sistemlerinde bir dönüşüm amaçlamaktadır. Bu dönüşümün gerçekleşebilmesi için saydamlık, kalite güvencesi, verimlilik yükseköğretimde söz sahibi olmalıdır. Merkezi tek bir kontrolün engellenebilmesi için yeni paydaşlara ihtiyaç olacaktır. Burada yerel merkezi anlayışın aksine uluslararası bir sistem önerilmektedir.
- Avrupa Yükseköğretim Alanı tamamlanmış bir yapı değil oluşum halinde bir süreçtir. Yükseköğretimdeki gelişmeler 2010 yılından sonra da durmayacak ve devam edecektir.
- Avrupa Yükseköğretim Alanının oluşturulması, okunabilir ve karşılaştırılabilir iki dereceli bir sistemin getirilmesi, diplomaların ve eğitim sürelerinin denkliğinin tanınması konularında, Avrupa Yükseköğretim Alanı dahilinde hareketliliğin teşvik edilmesi, kalite güvencesi sağlanması çalışmalarında sürece katılan ülkelere Türkiye’de dahil olmak üzere somut ilerlemeler kaydedilmiştir.

- Türkiye'nin Avrupa Yükseköğretim Alanı ile ilgilenmesinin tek sebebi Avrupa Birliği'ne giriş süreci değildir. Dünyada yaşanan değişim süreci nedeniyle Dünyada ve Avrupa'da yaşanan sorunlardan aynı şekilde etkilenmekte, eğitim sisteminde birçok sorunlar yaşamaktadır ve bunlara çözüm aramaktadır.²⁸³
- Hareketlilik konusu Avrupa Birliği ülkelerinde olduğu gibi Türk üniversiteleri ve YÖK tarafından da ciddiye alınmakta ve desteklenmektedir.
- Türk üniversiteleri Erasmus Programı'na her yıl artan oranda ilgi göstermekte, üniversitelerde bu konuyla ilgilenecek özel birimler kurulmakta ve böylelikle Türkiye'nin Erasmus Programı'na duyduğu ilgi saptanabilmektedir.
- Erasmus Programı ile dil öğrenme olanakları artırılmaktadır.
- Avrupa Birliği ülkelerinde Erasmus Programı öğrencilere iş arama, işe giriş, iş hayatı sürecinde olumlu katkılar sağlamakta, uluslararası iş piyasasında çalışabilir konuma getirmektedir.

²⁸³ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 7.

6.2. ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına dayanarak aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

- Küreselleşmenin etkin aktörleri Batılı ve gelişmiş ülkeler iken; pasif ve edilgen aktörleri ise gelişmemiş ülkeler olmaktadır.²⁸⁴ Bilgi üreten ülkeler gelişmeye devam ederken geri kalmış ve bilgiyi, teknolojiye ithal eden, sürece katkıda bulunamayan ülkeler ise geri kalacaklarıdır. Bu sürecin dışında kalınmamalıdır.
- Türkiye kendi tarihi geçmişine ve ihtiyaçlarına göre yükseköğretim politikaları geliştirmeye devam etmelidir. Yükseköğretim kurumları, ülke kalkınmasına katkıda bulunmalı dünya ölçeğinde rekabet edebilir bir konuma gelmelidir.
- Başarılı bir şekilde katılımın sürdürüldüğü Erasmus Programı'na devamlılık sağlanmalıdır.
- Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi (2007) belgesine göre küreselleşmenin getirdiği ihtiyaçlara yanıt verecek çeşitlilikte bir eğitim sağlanamamaktadır.²⁸⁵ Eğitimde farklı ihtiyaçlara yönelik çeşitlilik sağlanmalıdır.
- Yükseköğretimde yalnızca nicelik değil nitelik yönünden de ilerlemeler sağlanmalıdır.
- Yükseköğretim kurumlarından mezun olan öğrenciler en az bir yabancı dili öğrenmiş olmalıdır. Bu konuda Erasmus Programı bir araç olarak kullanılabilir.

²⁸⁴ Gözen, **Çoğulculuk**....., s. 146.

²⁸⁵ YÖK, **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 132.

- Yükseköğretim sistemi yeniden yapılandırılmalı ve amaç hem öğretimin hem de araştırmanın kalitesini artırmak, yükseköğretimin iş dünyasının ihtiyaçlarına cevap verebilmek olmalıdır.
- Kadınların işgücüne katılım oranları yükseköğretim kurumlarından mezun olanlarda % 70 iken lise altı eğitim düzeyinde işgücüne katılım oranı % 12'ye kadar düşebilmektedir.²⁸⁶ Buradan çıkarılacak sonuç kadınların yükseköğretim almaları sağlanarak işgücüne katılımlarının artırılabiliridir. Yükseköğretim hem farklı gelir düzeylerine sahip kişilerce hem de kadın nüfus tarafından eşit ulaşılabilir durumda olmalıdır.
- Yükseköğretim programlarının amacı her türlü ulusal, kurumsal, bireysel ihtiyaçları karşılayabilmek olmalıdır. Programlar günümüzün ve geleceğin işgücü piyasasının gereksinim duyduğu ve duyacağı nitelik ve türlerde yeniden tasarlanmalı, farklılaşan taleplere karşılık verebilmelidir.
- Türkiye’de yükseköğretim kurumları arasında rekabet ortamı oluşturulmalı aynı zamanda diğer ülkelerdeki üniversiteler ile de rekabet sağlanabilmelidir.
- Üniversiteler kendi kaynakları üzerinde kontrol sahibi olarak kaliteyi ve verimi artırabilirler. Bu sebeple özerklik kazanmalıdırlar. Yükseköğretimde finansman modeli yetersizdir ve kaynak çeşitlendirilmesi yapılmalıdır.
- Bilgi ekonomisine uyum sağlayabilecek işgücüne nitelik ve nicelik olarak sahip olmayan ülkeler rekabet ortamında ayakta kalamayacaklardır. Rekabette başarılı olabilmek için eğitime önem vermek gereklidir.
- Demografik faktörler Türkiye’nin lehine bir tablo sergilemektedir. Türkiye’nin genç nüfus potansiyelinin iyi bir eğitim alması sağlanmalıdır.

²⁸⁶ YÖK, **Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi**, s. 38.

- Değişen küresel ve bölgesel koşulların getirdiği sorunlara çözümler ve yeni olanaklara karşı stratejiler geliştirilmeye, eğitim konusunda planlamalar yapılmaya devam edilmelidir. Tam anlamıyla başarıya ulaşılamasa ya da başarısızlığa uğransa dahi yapılan çalışmalar sonraki çalışmalara bir temel oluşturabilecektir.

GCCRIIS

EKLER

Ek 1. 1987/1988 – 2005/2006 Yılları Ünelere Göre Erasmus Öğrenci Hareketliliği²⁸⁷

Gönderen Üike	YILLAR												Toplam	Ev Sahibi Üike													
	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91	1991/92	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99			2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06							
BE	58	404	765	1.154	1.837	2.314	2.803	3.481	3.978	4.101	4.233	4.448	4.424	4.427	4.620	4.789	4.833	4.971	52.174								
CZ									879	1.249	2.001	2.635	3.002	3.569	4.179	4.728	22.156										
DK	57	162	417	726	950	1.282	1.651	1.771	1.930	1.730	1.755	1.751	1.754	1.750	1.752	1.845	1.686	1.783	1.682	26.434							
DE	649	1.727	3.744	4.933	6.859	9.011	11.118	12.633	13.638	13.070	13.785	14.893	15.715	16.672	16.626	16.462	20.668	22.427	23.948	239.517							
EE												163	255	274	304	365	444	511	2.278								
GR	39	161	456	568	928	1.268	1.454	1.928	1.897	1.601	1.431	1.755	1.910	1.688	1.974	2.115	2.345	2.491	2.714	28.664							
ES	95	1.063	2.201	3.442	4.353	5.697	7.043	8.937	10.547	10.841	12.498	14.381	16.297	17.168	17.403	18.258	20.034	20.819	22.661	213.928							
EU								47	28	12	14	20	12	8	10	12	10	5	10	188							
FR	866	1.766	4.060	6.624	8.680	8.663	6.762	6.444	13.380	12.695	14.821	16.351	16.824	17.161	18.148	19.098	20.981	21.661	22.901	239.767							
E	112	167	351	644	894	1.214	1.493	1.632	1.618	1.584	1.584	1.504	1.669	1.848	1.707	1.627	1.705	1.572	1.587	24.262							
IT	220	1.365	2.266	3.955	4.202	5.308	6.808	7.217	8.669	9.997	9.271	10.875	12.421	13.263	13.950	15.224	16.029	16.440	16.385	173.299							
CH																				2.469							
CY												36	42	72	57	64	93	109	530								
LV												166	162	208	232	308	607	681	2.366								
LT												361	624	623	1.002	1.194	1.473	1.913	7.387								
LU												82	87	126	104	119	138	116	148	1.203							
HU												669	1.627	2.001	1.736	1.630	2.058	2.319	2.638	19.062							
MT														92	126	72	119	130	146	691							
NL	169	650	1.261	1.866	2.654	3.260	4.387	4.633	5.180	4.132	4.150	4.332	4.418	4.162	4.244	4.241	4.368	4.743	4.623	67.785							
AT												695	692	1.601	2.384	2.442	2.711	2.952	3.024	3.325	3.721	3.639	3.971	37.602			
PL												1426	2.813	3.691	4.373	5.419	6.276	8.390	9.974	42.312							
PT	26	198	276	543	760	1.026	1.333	1.603	1.609	1.674	1.634	2.179	2.472	2.569	2.625	3.172	3.845	4.312	36.266								
SI												170	227	364	422	546	742	879	2.365								
SK												56	380	505	678	669	662	679	1.168	5.001	501						
FI												779	979	1.941	2.630	3.052	3.441	3.466	3.266	3.267	3.402	3.951	3.932	3.851	40.168		
SE												1.101	1.792	2.922	2.912	2.915	3.284	3.321	3.087	2.726	2.633	2.656	2.667	2.668	2.593	36.504	
UK	925	2.181	3.586	6.047	6.620	8.872	10.519	11.988	11.735	10.637	10.862	9.994	10.066	9.020	8.475	7.973	7.659	7.214	7.131	149.993							
S												30	66	83	103	117	112	147	138	134	147	163	221	199	194	1.655	
NO												3	3	0	3	18	17	19	26	30	131						
RO												441	767	960	1.212	1.166	1.071	1.101	1.107	970	1.010	1.156	1.279	1.412	14.678		
BG																											
RS																											
TR																											
Toplam	3.244	8.614	19.466	27.606	38.314	51.694	62.962	73.407	84.642	79.874	85.969	97.601	107.666	111.062	115.432	123.647	136.566	144.037	154.593	1.524.736							

²⁸⁷ <http://ec.europa.eu/education/programmes/lip/erasmus/statisti/table8.pdf> 1 Nisan 2007.

Ek 2. 2004/2005 Yılları Ülkelerine Göre Erasmus Öğrenci Hareketliliği²⁸⁸

Ev Sahibi Ülke

Gönderen Ülke	BE	DK	DE	GR	ES	FR	IE	IT	LU	NL	AT	PT	FI	SE	UK	IS	LI	NO	BG	CY	CZ	EE	HU	LV	LT	MT	PL	RO	SI	SK	TR	TOTAL
BE#	54	144	28	624	179	77	229	0	189	54	54	77	60	177	3	0	17	6	0	31	3	17	2	4	4	49	10	6	0	0	2	2108
BE#	50	164	37	701	501	45	182	0	162	85	144	142	110	131	4	0	23	10	3	34	2	22	0	5	8	53	7	12	5	7	2726	
BE	123	308	65	1325	743	122	420	0	333	137	188	219	175	303	7	0	42	16	3	65	5	39	2	9	12	104	23	18	5	8	4833	
DK	58	305	75	295	265	34	85	0	117	56	12	16	29	303	11	0	30	0	0	20	1	14	1	4	4	25	0	1	5	8	1783	
DE	319	477	175	4710	4305	951	1745	5	935	423	345	1028	1782	3187	70	12	532	35	18	310	45	259	35	73	45	595	41	45	28	95	23477	
GR	151	43	380	413	427	24	245	0	110	75	93	114	88	114	5	0	24	3	3	90	5	25	0	5	0	26	14	6	0	4	2491	
ES	1151	596	2509	172	3302	545	4831	0	1108	331	1330	547	766	2944	18	0	231	27	10	222	14	37	5	10	17	245	75	31	25	1	20819	
FR	354	633	2633	211	5187	1071	1574	5	852	433	278	772	1179	4594	33	0	273	17	12	234	42	233	14	38	65	378	172	48	30	37	21551	
IE	36	27	259	16	271	462	87	0	81	48	15	54	60	30	0	1	0	0	0	1	26	0	3	0	0	19	6	1	0	0	1872	
IT	558	322	1772	182	6355	2651	255	0	519	371	798	324	371	1347	34	0	154	10	10	87	35	134	15	29	67	212	151	31	21	6	16446	
LU	2	0	28	0	12	26	2	7	4	14	1	2	1	10	1	0	2	0	0	0	2	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	116
NL	235	183	439	45	825	538	103	308	0	115	98	309	425	917	11	0	123	5	1	59	17	79	2	5	14	62	12	14	3	60	4743	
AT	73	101	231	45	645	513	140	443	0	205	67	220	344	374	17	0	69	3	4	68	15	38	8	17	14	52	5	34	19	4	3869	
PT	184	71	261	44	883	338	21	868	0	228	55	0	0	0	0	0	28	5	3	151	7	76	7	47	1	104	66	37	17	8	3845	
FI	125	30	613	77	533	422	99	194	0	373	231	79	96	503	17	0	13	10	158	44	148	4	27	19	75	8	23	14	8	3932		
SE	81	24	411	30	314	465	30	180	0	226	156	38	15	513	13	0	13	0	1	41	3	38	7	5	7	41	2	9	1	3	2888	
UK	115	137	885	34	1651	2144	31	568	0	381	130	99	213	251	3	0	80	7	12	133	9	29	2	5	18	56	7	5	12	1	7214	
EU	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	
IS	3	42	31	4	25	13	2	10	0	12	0	6	12	10	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	189
LI	0	5	0	0	4	0	3	2	0	0	0	2	4	1	3	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	28
NO	27	57	189	12	220	171	17	89	0	105	50	28	13	184	0	0	0	0	0	0	34	5	16	0	2	3	19	2	1	0	1279	
EUR18	3307	2681	11887	11111	23483	168351	3410	17408	19	5649	2849	3289	3885	5702	15007	244	13	1640	146	97	1134	251	1221	106	291	307	2685	869	304	178	269	118802
BG	72	0	215	47	48	135	4	49	0	38	43	32	25	9	34	0	0	0	0	0	9	0	0	0	1	0	13	0	0	0	0	779
CY	8	3	5	34	5	7	0	1	0	0	0	3	14	2	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	83
CZ	143	158	1026	66	354	553	86	188	0	225	244	194	259	181	307	2	0	42	6	0	1	11	2	15	0	49	2	15	2	12	4773	
EE	11	24	67	5	43	43	2	36	0	26	23	19	85	33	22	0	0	1	0	0	2	2	6	1	0	2	0	2	3	2	444	
HU	125	99	610	43	157	282	8	238	0	162	124	44	205	83	108	0	4	35	2	0	5	1	0	0	0	0	17	0	9	1	10	2316
LV	40	23	157	6	21	38	0	21	0	27	28	14	83	46	22	1	0	12	0	3	2	4	0	0	0	29	0	14	0	1	4	607
LT	79	158	294	21	51	102	18	85	0	35	45	54	190	131	32	4	0	31	2	0	24	3	8	22	0	42	1	5	4	3	1473	
MT	6	6	1	0	17	9	3	56	0	2	0	2	4	3	21	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	130
PL	436	483	2237	187	764	1088	88	628	1	405	226	298	376	333	475	2	0	73	16	0	84	14	35	11	42	3	2	28	41	21	8390	
RO	183	43	421	75	315	1119	16	442	0	75	38	114	27	28	76	0	0	0	0	0	2	0	1	0	0	10	0	1	0	0	2952	
SI	34	27	142	5	94	65	4	68	0	42	88	38	33	31	33	0	0	2	0	13	0	1	2	1	0	17	0	0	0	2	742	
SK	62	20	202	25	95	130	6	71	5	34	73	41	57	25	37	0	0	9	0	0	38	1	3	1	4	0	31	2	1	0	979	
TR	50	31	305	44	32	104	5	83	0	135	57	32	17	33	27	0	0	0	0	1	35	0	15	0	4	0	72	0	0	0	1142	
MUSCC	1227	1026	5586	547	2028	3668	239	1965	5	1193	988	576	1365	804	1005	0	4	201	30	4	212	34	70	44	87	3	207	7	74	103	50	24235
TOTAL	4728	3886	17273	1858	25811	20519	3649	13370	16	6642	8538	4166	5351	8538	16388	283	17	1841	179	95	1546	275	1287	150	388	310	2332	802	378	284	286	144037

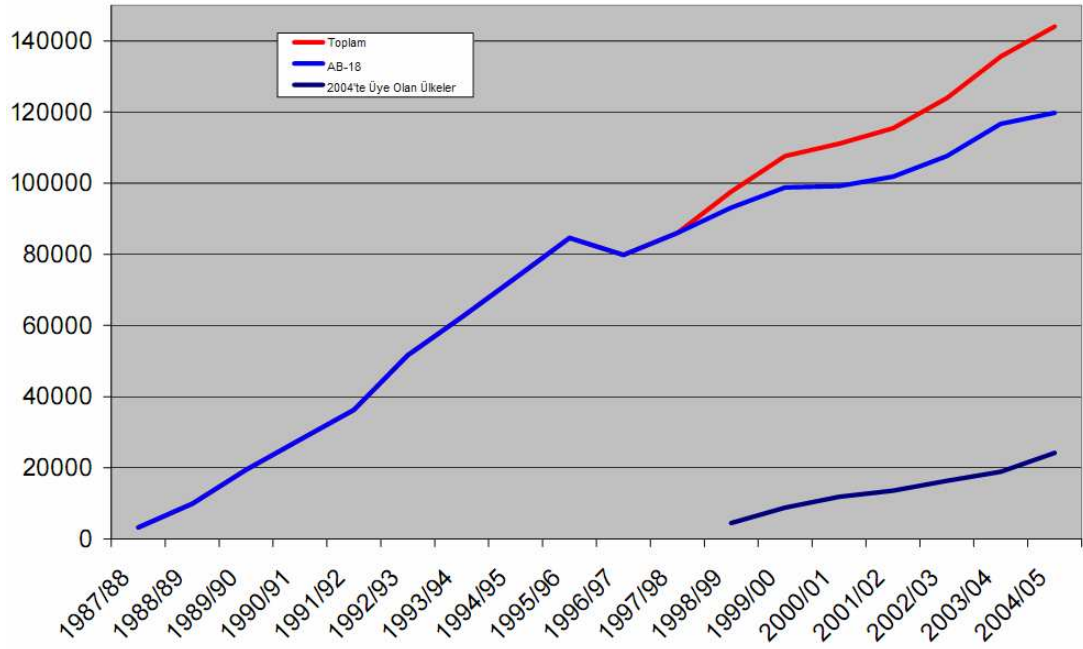
288 <http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/erasmus/statisti/table1.pdf> 1 Nisan 2007.

Ek 3. 2004/2005 Yılları Alanlara Göre Erasmus Öğrenci Hareketliliği²⁸⁹

Ev Sahibi Ülke	Tarım	Mimarlık, Planlamaçılık	Sanat, Tasarım	İşletme	Eğitim, Öğretmen Eğitimi	Mühendislik, Teknoloji	Coğrafya ve Jeoloji	İnsani Bilimler	Dilbilimleri	Hukuk	Matematik, Bilişim	Tıbbi Bilimler	Doğa Bilimler	Sosyal Bilimler	İletişim Bilimleri	Diğer Alanlar	TOPLAM
BE FI	65	94	60	613	88	135	16	42	274	170	48	89	35	278	89	11	2106
BE	129	190	188	1143	293	231	14	90	368	172	72	244	29	252	114	31	2728
DK	17	47	46	405	83	366	30	132	642	342	118	333	64	530	203	42	4833
DE	228	763	963	5212	648	1448	498	1126	3917	1486	912	964	31	179	61	7	1793
GR	72	163	148	338	95	195	41	105	316	209	131	146	89	331	77	35	22427
ES	598	834	885	3290	730	3489	457	629	2372	1343	754	1328	1083	1878	931	232	20819
FR	440	616	668	6735	285	3110	225	600	3430	1444	574	391	795	1783	294	171	21561
IE	5	19	74	504	26	54	25	44	362	126	13	22	50	190	42	16	1572
IT	291	916	777	1764	270	1627	219	1028	3282	1226	398	1113	465	2171	771	124	16440
LU	1	5	1	11	43	4	2	4	18	1	1	11	2	8	2	2	116
NL	61	88	127	1201	299	226	85	96	236	362	44	242	87	1251	302	36	4743
AT	36	124	220	1067	330	265	44	120	450	261	185	135	144	274	108	48	3809
PT	58	220	240	464	176	516	63	46	221	153	123	492	199	538	181	157	3645
FI	76	29	304	1337	128	518	29	130	297	150	100	261	74	327	112	60	3932
SE	9	86	69	866	63	357	25	60	144	218	46	193	83	356	68	36	2698
UK	19	81	476	1091	145	258	71	162	2965	744	71	271	207	556	85	12	7214
EU	0	0	0	0	0	0	0	3	0	1	0	0	0	1	0	0	5
IS	0	1	17	34	15	26	4	14	29	19	2	11	4	12	8	3	199
LI	0	14	0	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	26
NO	11	43	78	284	67	57	14	69	69	77	69	156	41	223	15	6	1279
EUR18	2047	4239	5281	25748	3774	12612	1859	4509	19141	8295	3583	6163	4397	13188	3726	1260	119802
BG	34	24	42	106	19	126	20	26	80	24	92	47	38	73	13	15	779
CY	0	0	1	18	32	5	0	4	11	0	1	14	0	7	0	0	93
CZ	197	139	238	665	277	519	126	224	506	225	120	265	152	366	41	118	4178
EE	8	21	75	61	12	27	14	15	64	33	10	22	10	47	16	9	444
HU	110	87	139	520	102	150	60	71	285	187	99	165	44	233	33	31	2316
LV	18	6	45	211	48	24	19	36	60	20	19	19	9	56	10	7	607
LT	47	43	87	314	65	183	38	47	108	137	82	82	35	155	21	29	1473
MT	0	0	0	7	6	7	0	0	16	51	1	34	0	3	5	0	130
PL	106	349	320	1665	155	1125	237	268	1020	462	375	338	450	1345	100	65	8390
RO	77	65	98	348	23	555	188	112	433	101	188	204	166	317	55	51	2862
SI	15	36	43	188	16	50	17	27	140	63	24	14	9	89	13	5	742
SK	53	37	70	237	26	136	8	27	110	39	52	93	36	37	1	17	979
TR	73	58	33	223	61	179	22	35	41	64	26	76	35	181	26	9	1142
NMS/Ç	738	865	1191	4564	852	3086	749	884	2875	1406	1059	1373	984	2909	334	356	24235
TOTAL	2785	5104	6472	30312	4626	15698	2608	5393	22016	9701	4652	7536	5361	16077	4060	1616	144037

²⁸⁹ <http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/erasmus/statisti/table2.pdf> 1 Nisan 2007.

Ek 4. 1987/1988 – 2004/2005 Yılları Erasmus Öğrenci Hareketliliği²⁹⁰

²⁹⁰ <http://ec.europa.eu/education/programmes/lp/erasmus/statisti/table6.pdf> 1 Nisan 2007.

KAYNAKLAR

Arı, Tayyar. Uluslararası İlişkiler Teorileri. İstanbul: Alfa Yayınları, 2002.

Atabay, Sevinç. “Avrupa Birliği Eğitim Politikaları” Sunusu.

<http://digm.meb.gov.tr/uaorgutler/YENI.pps> 1 Nisan 2007.

Avrupa Toplulukları Komisyonu Raporu. AB ve Aday Ülkeler Arasında Sivil Toplum Diyaloğu.

COM(2005) 290 final. Brüksel: 29.6.2005.

<http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/siviltop/diyalog.pdf> 1 Nisan 2007.

Avrupa Toplulukları Komisyonu Raporu. Eğitim Sistemlerinin Gelecekteki Somut Hedefleri. COM(2001)-59. 31 Ocak 2001.

www.ua.gov.tr/leonardo/docs/tur/faydali_dokumanlar_rapor59.pdf 1 Nisan 2007.

Avrupa Toplulukları Komisyonu Raporu. White Paper on Education and Training.

Teaching and Learning Towards The Learning Society. Brussels: COM(95) 590

Final, 29.11.1995.

AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı. Bologna Sürecinin

Türkiye’de Uygulanması Projesi 2004-2005 Sonuç Raporu. Haziran 2005.

www.bologna.gov.tr/dokumanlar/TemelBelgeler/BOPR_SONUC_RAPORU_2004_05.pdf 1 Nisan 2007.

Bal, İdris. 21. Yüzyılda Türk Dış Politikası. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2004.

Bergen Communiqué. “The European Higher Education Area - Achieving the Goals”, 19-20 Mayıs 2005.

<http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00->

[Main_doc/050520_Bergen_Communique.pdf](http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050520_Bergen_Communique.pdf) 1 Nisan 2007.

Berlin communiqué. “Realising the European Higher Education Area”, 19 Eylül 2003.<http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Communique1.pdf> 1 Nisan 2007.

BFUG. The European Area, A Common Understanding or A Legal Instrument. No: 14. 16 Şubat 2005.

www.bologna-bergen2005.no/B/Board_Meetings/041209_Gjerdrum-Norway/BFUGB5_8.PDF 1 Nisan 2007.

Bode, Christian. “The Bologna Process and Its Impact on Transatlantic Relations”, Bonn, 2006, http://www.daad.de/presse/de/bode_presentation_aacrao-nov06.pdf 1 Nisan 2007.

İçli, Gönül. “Küreselleşme ve Kültür”. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (Cilt 25, No:2) Sivas: Aralık 2001, ss. 163-172.

Cem, İsmail. “Turkey: Setting Sail To 21st Century”. Perceptions, (Volume II/ September-November 1997)

www.sam.gov.tr/perceptions/Volume2/SeptemberNovember1997/TURKEYSETTINGSAILTOTHE21STCENTURY.pdf 1 Nisan 2007.

Commission of the European Communities, Report: 2006. Progress Towards The Lisbon Objectives in Education and Training. Brussels: SEC(2006) 639 <http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/progressreport06.pdf> 1 Nisan 2007.

Dağı, İhsan. Batılılaşma Korkusu. Ankara: Liberte Yayınları, 2003.

Dağı, İhsan. Türk Dış Politikasında Gelenek ve Değişim. Ankara: Siyasal Kitabevi, 1998.

Devlet Planlama Teşkilatı. Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007-2013: Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara: DPT, 2006.

Devlet Planlama Teşkilatı. Sekizinci Kalkınma Planı, 2001-2005: Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara: DPT, 2000.

<http://ekutup.dpt.gov.tr/dunya/oik560.pdf> 1 Nisan 2007.

Devlet Planlama Teşkilatı. Türkiye'nin Üyeliğinin AB'ye Muhtemel Etkileri. ekutup.dpt.gov.tr/ab/uyelik/etki/olasi.pdf 1 Nisan 2007.

Devlet Planlama Teşkilatı. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1996-2000.

Ankara: DPT, 1996. <ftp://ftp.dpt.gov.tr/pub/ekutup96/plan7/plan7> 1 Nisan 2007.

Dülger, İlhan. "Eğitim Ana Planı: 1996 – 2011, Bütünleştirilmiş Bir Reform Stratejisini Uygulamaya Aktarma Düzeni". Planlama Dergisi, 42. Yıl Özel Sayısı, (2002). <http://ekutup.dpt.gov.tr/planlama/42nciyil/> 1 Nisan 2007.

Ecevit, Kenan ve Kavalalı, Özdemir. Avrupa Birliği Sözlüğü. Ankara: DPT, 2004.

European Commission Web Sitesi. <http://ec.europa.eu> 1 Nisan 2007.

European Union Web Sitesi. <http://europa.eu> 1 Nisan 2007.

European University Association Web Sitesi <http://www.eua.be/index.php?id=65>
1 Nisan 2007.

European Science Foundation. "Agents For Change: Bringing Academai Together To Develope career Opportunities For Young Researchers."

http://www.esf.org/typo3conf/ext/naw_securedl/secure.php?u=0&file=fileadmin/beuser/CEO_Unit/Science_Policy/ESPB17.pdf&t=1176157965&hash=ca053f3ca999b419b6cf53b7b8f6b1d8 1 Nisan 2007.

Gass, R. The Goals, Architecture and Means of Lifelong Learning. Background Paper. Brussels: European Commission, 1996.

Gözen, Ramazan. Çoğulculuk, Küreselleşme ve 11 Eylül.

İstanbul: Alfa Yayınevi, 2004.

Graz Declaration 2003. “Forward From Berlin: The Role Of The Universities”, Eylül 2003.

www.eua.be/eua/jsp/en/upload/COM_PUB_Graz_publication_final.1069326105539.pdf 1 Nisan 2007.

Hasgüler, M ve Uludağ, M. Devletlerarası ve Hükümetler Dışı Uluslararası Örgütler. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2004.

Heyneman, Stephen, P. "Global Issues In Higher Education". Journal USA, (Şubat, 2006), ss. 52-56.

http://books.google.com/books?vid=ISBN1428966633&id=Bj8VDCFFRoQC&pg=A55&lpg=PA55&ots=yLOh5XjuHK&dq=bologna+process&num=100&as_brr=1&sig=PbvaQVBB-PclcV81h_qTQ0GT-3U#PPP2,M1 1 Nisan 2007.

Higher Education, Lessons Of Experience. Volume I, Washington DC.: World Bank Publication, 1994.

Kaplan, Zeynep, “Avrupa Birliğinde Bilim ve Teknoloji Politikaları Ve Adaylık”, 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetimi Kongresi Bildirisi, Eskişehir:

25 – 26 Kasım 2004. <http://iibf.ogu.edu.tr/kongre/> 1 Nisan 2007.

Kelleci, Mehmet Ali. Bilgi Ekonomisi, İşgücü Piyasasının Temel Aktörleri ve Eşitsizlik: Eğilimler, Roller, Fırsatlar ve Riskler. DPT Yayın no: DPT.2674, Ankara: DPT, 2003.

Kocaoğlu, Mehmet. Uluslararası İlişkiler. Ankara: Kara Harp Okulu Yayınları, 1993.

Lisbon Convention. The European Treaty Series: n165. 11 Nisan 1997.
http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Lisbon_convention.pdf 1 Nisan 2007.

MEB Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Web Sitesi. <http://digm.meb.gov.tr/>
 1 Nisan 2007.

OECD, **Education Policy Analysis 2003**, 15 September 2003. s. 6.
www.yok.gov.tr/duyuru/oecd_governance.doc 1 Nisan 2007.

Olley, Jessica ve Ford, Dowling, UK Higher Education Sector Position Paper: Position Paper On The Bologna Process and Doctoral Level Qualifications.
 23 Ekim 2006.
www.europeunit.ac.uk/resources/UK%20HE%20sectorpositionpaper_doctoralissues%20.doc 1 Nisan 2007.

Prague Communiqué. “Towards The European Higher Education Area, Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education in Prague on May 19th 2001”, 19 Mayıs 2001.
http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Prague_communicuTheta.pdf 1 Nisan 2007.

Pro Inno Europe. European Innovation Scoreboard 2006.
www.proinnoeurope.eu/doc/EIS2006_final.pdf 1 Nisan 2007.

Reichert, Sybille ve Tauch, Christian. Trends IV: European Universities Implementing Bologna. EUA Publications, Brussels, 2005.
http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/TrendsIV_FINAL.1117012084971.pdf
 1 Nisan 2007.

Resmi Gazete. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı 2007-2013. T.C. Resmi Gazete (26215, 1 Temmuz 2006)

Sander, Oral. Türkiye'nin Dış Politikası. Ankara: İmge Kitabevi, 2000.

Sezer, Ahmet Necdet. "TBMM'nin 22.Dönem Dördüncü YasamaYılı'nın Açılışı Konuşması" 01.10.2005.

http://www.cankaya.gov.tr/tr_html/KONUSMALAR/01.10.2005-3596.html

1 Nisan 2007.

Schwarz, Stefanie ve Westerheijden, Don F. Accreditation and Evaluation in the European Higher Education Area. London: Kluwer Academic Publishers, 2004.

<http://books.google.com/books?vid=ISBN1402027966&id=a154eDFHouoC&pg=PA35&lpg=PA35&ots=T5QdwIgoSf&dq=reactions+%22Bologna+Process%22&sig=HD9JIUKC5ThaDSwa7iippYq6xI4#PPA10,M1> 1 Nisan 2007.

Sönmezoğlu, Faruk. Uluslararası İlişkilere Giriş. İstanbul: Der Yayınları, 2002.

Sönmezoğlu, Faruk. Uluslararası İlişkiler Sözlüğü. İstanbul: Der Yayınları, 2000.

Sönmezoğlu, Faruk. Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi.

İstanbul: Filiz Kitabevi, 1989.

The Bologna Declaration of 19 June 1999.

http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/bologna_declaration.pdf

1 Nisan 2007.

TrendChart. 2004 Yılı İnovasyon Endeksi.

<http://trendchart.cordis.lu/scoreboards/scoreboard2004/index.cfm>

1 Nisan 2007.

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Resmi Web Sitesi

<http://www.tubitak.gov.tr> 1 Nisan 2007.

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu. Vizyon 2023, Teknoloji Öngörü Projesi, Eğitim ve İnsan Kaynakları Sonuç Raporu ve Strateji Belgesi. Ankara: TÜBİTAK, 26 Ocak 2005.

http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/egitimveinsankaynaklari/raporlar/EIK_Sonuc_Raporu_ve_Strat_Belg.pdf 1 Nisan 2007.

Türkiye İstatistik Kurumu. Hanehalkı İşgücü Araştırması 2006 Eylül Dönemi Sonuçları.

(Ağustos, Eylül, Ekim 2006). Haber Bülteni, Sayı: 201, Ankara: TÜİK, 2006.

<http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/201206.doc> 1 Nisan 2007.

Türkiye İstatistik Kurumu. 2003-2004 Yılları Araştırma ve Geliştirme Faaliyetleri Araştırması.

Haber Bülteni, Sayı: 129, Ankara: TÜİK, 2006.

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=357> 1 Nisan 2007.

Uzgel, İlhan. Ulusal Çıkar ve Dış Politika. Ankara: İmge Kitabevi, 2004.

Yükseköğretim Kurulu. Meslek Yüksekokullarının Dağılımı Tablosu. (Aktaran: İŞKUR. Türkiye'nin İnsan Kaynakları Gelişimi Stratejisi Taslak Raporu. Sözleşme: TR /0205.01/001)

www.iskur.gov.tr/hrd%20report_tr_02.last2.doc 1 Nisan 2007.

Yükseköğretim Kurulu. Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu. Ankara: YÖK, Kasım 2005.

<http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/raporlar.htm> 1 Nisan 2007.

Yükseköğretim Kurulu. Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi. Ankara: YÖK, Şubat 2007.

1 Nisan 2007 tarihinde Yükseköğretim Kurumu Web Sitesinden erişildi.

www.yok.gov.tr/duyuru/yok_strateji_kitabi.pdf

Yükseköğretim Kanunu. Kanun No: 2547. Kabul Tarihi : 4/11/1981

<http://www.yok.gov.tr/yasa/kanun/kanun2.html> 1 Nisan 2007.

GCCRIS